

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Vesnický urbanismus na jihovýchodě Moravy na příkladu Vlčnova

Magisterská diplomová práce

Bc. Hana Fojtíková

Studijní obor: jednooborová archeologie

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Šlězár, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Kroměříži dne 8. května 2024.....

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu práce PhDr. Pavlu Šlézarovi, Ph.D. za rady, podněty a trpělivost. Poděkování patří také zaměstnancům Muzea Jana Ámose Komenského v Uherském Brodě; děkuji především paní Veronice Provodovské a paní Kristýně Frantové. Ráda bych také poděkovala zaměstnancům Slováckého muzea v Uherském Hradišti za poskytnutí materiálu, terénní dokumentace a veškerou milou péči děkuji také Mgr. Daně Menouškové. Bc. et Bc. Zdeňku Kuchařovi děkuji za vybranou fotografickou dokumentaci. Děkuji také Mgr. Janu Štětinovi za poskytnutí soukromé literatury a podněty. Ráda bych také poděkovala všem Vlčnovjanům, kteří mi byly ochotni poskytnout informace o historii obce. Jmenovitě vlastníkům objektů; za poskytnutí podkladů a přístupu do usedlostí. Děkuji panu Janu Pijáčkovi, paní Petře Kučerové-Brandysové, a také panu Mgr. Davidu Hrabovskému. Velké poděkování patří i Ing. arch. Editě Chiaře Vlčkové za poskytnutí zaměření již nepřístupným usedlostí. Děkuji své rodině a především svému milému za velikou podporu.

Obsah

Úvod	6
2. Výzkum urbanismu žijících vesnic	8
2.1. Architektonicko-historický směr	8
2.2. Stavebně-archeologický směr	11
2.3 Výzkum domu v intravilánu žijících vesnic	12
3. Vlčnov	15
3.1 Poloha, geomorfologie a přírodní podmínky Vlčnova	17
3.2 Historický exkurz vesnice	18
3.3. Rozbor archeologických artefaktů	21
3.3.1 Přehled jednotlivých míst nálezů na katastrálním území Vlčova	24
3.3.2 Shrnutí archeologie ve Vlčnově	40
3. 4 Analýza objektů	42
3.4.1 Shrnutí analyzovaných objektů	68
3. 6 Urbanisticko-morfologická analýza Vlčnova	70
3.6.1 Urbanisticko-morfologická analýza dle metody architektonicky-urbanistické	72
3.6.2 Urbanisticko-morfologická analýza Vlčnova dle metody stavebně-archeologické. 73	
4. Kontext nálezových zjištění ve Vlčnově	79
4. 1 Hákovitý dům	79
4.2 Další vybrané sídelní celky na jihovýchodní Moravě	84
4.3 Shrnutí kapitoly	85
5. Závěr.....	87
6. Summary	89
7. Literatura	90
8. Prameny.....	96
9. Seznam příloh.....	97

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá urbanistickým vývojem vesnice Vlčnov s přihlédnutím k obecnému prostoru jihovýchodní Moravy. Jedná se o první práci ve vymezeném regionu za použití stavebně-archeologické metody práce.

Pokus o urbanistickou analýzu vesnic byl v obecné rovině podrobněji prováděn v geografickém prostoru Čech a stav poznání vývoje vesnického osídlení je tak v Čechách lepší. Jedním z důvodů, proč tomu tak v současnosti může být, je skutečnost, že v prostoru jihovýchodní Moravy je v obecném měřítku složitější narazit na situace, které by byly kontinuální od středověku; jednu z nich představuje obec Hostějov (okr. Uherské Hradiště), v současnosti nejmenší obec ve Zlínském kraji. Oblast zájmu o prostor jihovýchodní Moravy byl také v celé 2. polovině 20. století byl soustředěn hlavně na obor etnografie, a to včetně pohledu na stavební kulturu. Podrobnější a také jedinou větší prací se se zaměřením na urbanismus jihovýchodní Moravy, je monografie O. Máčela a J. Vajdiše (*Máček–Vajdiš 1958*), primární prameny jsou však etnografické a architektonické, archeologické nejsou její součástí.

Pokus o urbanistickou analýzu byl v rámci moravského prostoru proveden pouze v oblasti Hané v rámci obce Příkazy (*Dohnal–Škabrada 2015*), další analýza osídlení byla učiněna v rámci vesnice Knínice (*Dejmal–Zbranek 2012*). V Rymicích na Kroměřížsku byl uskutečněn stavebně-historický výzkum vesnice, primárně byl však zaměřený hlavně na průzkum jednotlivých usedlostí (*Vajdiš 1966*).

O samotném Vlčnově, tedy předmětné lokalitě diplomové práce, byly vydány celkem dvě monografie. První v roce 1966, kdy byl předním autorem M. Zemek (*Zemek–ZřídkaKadyveselý–Kukulka–Pavelčík 1966*) a vydané dílo je značně poznamenáno dobou vzniku. Mnohdy emocionálně laděné vyznění textů plně odpovídá tehdejšímu politickému klimatu; navzdory tomu nabízí množství podrobně zpracovaných historickým materiálům, byť se neobejde bez chyb. Druhá publikace, kolektivní monografie, o obci Vlčnov byla vydána v roce 2013 (*Břečka a kol., 2013*). Jedná se o značně obsáhlé dílo mnoha autorů ze široka pojímající dějiny Vlčnova. Kromě těchto dvou děl vyšly o Vlčnově další publikace a články, a to v oboru etnografie (např. *Beneš, J., 2003; Pavelčík, A. – Beneš, J., 1988; Popelka P., 2011*), které vznikly v 1. polovině 20. století.

Současné sídelní celky vesnického charakteru na jižní a jihovýchodní Moravě, mezi které patří taktéž Vlčnov, jsou nápadně velké. Typické je jejich rozložení kolem hlavní komunikace s velmi těsným vzájemným kontaktem. Jedna ze základních otázek tedy byla, zda se u vesnice Vlčnov jedná o stav v době jejího založení, případně jak dále toto vesnické sídliště dále vyvíjelo, a to za pomoci vyhodnocení archeologických artefaktů a rozboru vybraných usedlostí.

K podrobnějšímu vyhodnocování archeologického materiálu z katastru obce doposavad' nedošlo, známá je pouze velmi zevrubná analýza předkládaná v druhé monografii o dějinách Vlčnova (*Mitáček 2013*, 98), který však blíže nebere v potaz časové vrstvy i samotný keramický materiál. Usedlosti, objevující se v předkládané diplomové práci, nebyly až na výjimky,¹ posuzovány z jiného, než etnografického pohledu.

Práce zkoumající vesnický urbanismus za použití nejen mapových a stavebně historických, ale také archeologických, v oblasti jihovýchodní Moravy prozatím neexistuje. K vypracování předkládané diplomové práce jsem tedy pracovala ponejvíce s prameny archeologickými, poté stavebními, tedy s jejich stavebním vývojem či půdorysy objektů, a s publikovanými historickými prameny a poznatky.

---

¹ Usedlosti č. p. 49 a 69 autorka zaměřením Ing. arch. Edita Vlčková opatřila odpovídajícím komentářem.

2. Výzkum urbanismu žijících vesnic

Vývoj půdorysů vesnic začal být zkoumán od závěru 19. století (Škabrada 2022, 18). V současnosti je tak možné činit dvěma základními způsoby. Jeden spočívá v nedestruktivním pojetí, kdy podstatu metody tvoří „čtení“ historických mapových podkladů v kombinaci s interpretací písemných pramenů. V předkládané práci je tento směr nazván jako „architektonicko-historický“. Druhý způsob zkoumání vývoje osídlení je pomocí stavební analýzy objektů a interpretace archeologických pramenů. Oba popisované směry jsou více rozebrány dále.

2.1. Architektonicko-historický směr

Architektonicko-historický směr studia vesnického urbanismu je založen na poměrně intuitivní analýze nad intravilánem vesnic a s tím souvisejících přilehlých plužin. Podstata metody spočívá ve zjištění používaných měř v určitém období na konkrétním území. Tyto míry jsou pak v různém podílu (nebo i v původním rozměru) aplikovány na rozměry dochovaných parcel a plužin. Tento postup však také předpokládá, že se parcelace výrazněji neměnila, což je výraznou slabinou tohoto přístupu.

Klady metody spočívají v nedestruktivní práci s terénem, negativní stránkou je fakt, že tento přístup nepostihne drobné nuance v zástavbě. Jedná se také především o poměrně intuitivní analýzu vesnic; vesnický urbanismus je i v případě „archeologického“ přístupu de facto předkládáním hypotéz a metoda architektonická se tak stává ještě více hypotetická. Otázkou je také možnost jejího univerzálního použití, zejména z důvodu absence písemných pramenů.

Touto metodou začínají být půdorysy vesnic zkoumány již od konce 19. století (Škabrada 2022, 18). V 1. polovině 20. století se pak začínají objevovat další práce, zaměřené především na prostor Čech, a to např. od J. Pohla (*Pohl 1934-35*), po polovině století pak vydává O. Máčel monografii s názvem „*Základní problematika urbanistické struktury vesnice v Čechách a na Moravě*“, následuje již zmiňovaná spolupráce s J. Vajdišem (*Máčel–Vajdiš 1958*).

Badatel, který se architektonicko-historickou metodou v současnosti zabývá nejhluběji, je J. Škabrada, jehož oblastí zájmu jsou nyní především jižní Čechy. V rámci tématu žijících vesnic publikoval množství článků i obsáhlejších monografií věnujících

se výzkumu zástavby na venkově, ať už z českého nebo moravského prostředí (např. *Lidové stavby: architektura českého venkova*, 1999; s kolektivem autorů *Nejstarší venkovské domy ve východních Čechách*, 2018). Velmi důležitá je jeho poslední vydaná monografie; *Nástin vývoje vesnických půdorysů a plužin v Čechách*, vydaná v roce 2022. Autor se zde uvádí obecné principy, které byly uplatňovány při zakládání vesnic a jejich další vývoj. Publikace shrnuje množství typů založení i čtení dalšího vývoje, a to hlavně na základě mapových podkladů. Autor každý z popisovaných jevů podpírá konkrétním příkladem. J. Škabrada se také jako jeden z prvních badatelů-architektů zaměřil na současnou podobou vesnice, a to včetně hodnocení nových úprav ve 2. polovině 20. století z pohledu změny tradiční zástavby (např. *Pravidla slušného chování nové stavby na venkově (Škabrada 2022)*². Věnuje se tedy rozboru vesnické zástavby napříč celým územím České republiky a několik prací J. Škabrada soustředí také na region střední Moravy, Hané. Jedna z prací je byla vydána ve spolupráci s Martinem Dohnalem, tématem je hanácká ves Příkazy (viz níže). Autor publikoval také množství článků, zabývá se také stavebně-historickým průzkumem konkrétních usedlostí. Pro tradiční architekturu jsou také stěžejní práce J. Škabrady s M. Ebelem, kteří de facto vyvrací zvláště v minulosti zdůrazňovanou „lidovost“ staveb na venkově, a to např. pracích *Původní plánová dokumentace lidové architektury: (materiály k dějinám architektury I)*, 1996; či *Chalupy v Čechách na historických stavebních plánech*, 2016.

Badatelkou, snažící se uplatňovat popisovanou metodu výzkumu, je Z. Pešková. Uplatňuje tedy totožný přístup jako J. Škabrada a na příkladu několika vesnic na Rakovnicku se snaží tento přístup vyargumentovat a obhájit (např. *Čitelnost historické urbanistické stopy v půdorysu obce Bratronice na Kladensku*, 2011 či *Hodnocení historického jádra českých vesnic*, 2012).

Dalším důležitým badatelem je J. Pešta zabývající se především stavebně-historickým průzkumem. Opět hlavně v geografickém prostoru Čech, ale v jednotkách případů se věnuje i stavebně-historickému průzkumu objektů na Moravě a s tím

---

² Velmi prospěšné, zvláště v oblasti památkové péče, jsou články J. Škabrady o „pravidlech slušného chování nové stavby na venkově“, kdy shrnuje zákonitosti, které jsou uplatňovány tradičně ve vesnické zástavbě takřka po celém území České republiky (pochopitelně nejsou zohledněny niance specifických celků a chráněných území, ale jako pomocné vodítko pro současné architekty, pracující mimo památkově chráněné území, je toto podání více než dostačující). Obdobnému tématu se věnuje např. také na Jesenicku Pavel Hron v populárně laděné publikaci *„Původní venkovská zástavba v oblasti Jeseníků, její zachování a rozvoj, 1999.“*

souvisejícím vývojem vesnic. Mezi jeho důležité práce patří několikasvazková encyklopedie věnující se tradiční vesnické zástavbě v Čechách (*Encyklopedie českých vesnic: vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách, 2003-2011* či *Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel, 2014*).

Na možnosti metody již poměrně kriticky nahlíží další z badatelů, a to Martin Dohnal. Ve svém článku (*Dohnal 2013*) se taktéž zabývá vesnicemi na Rakovnicku, kde lze pozorovat nápadně velké návsi. Autor si limity architektonického přístupu uvědomuje a ve zmiňovaném článku prezentuje myšlenku, a sice že: „*Sledování možných modelů metrických systémů rozvržení vsí je tak za současných využitelných postupů výzkumu metodicky únosné jen u komplexně odkrytých půdorysů středověkých zaniklých vsí, a to navíc pouze v těch případech, kdy lze jednoznačně identifikovat pravděpodobné majetková hranice mezi jednotlivými usedlostmi...*“ (*Dohnal 2013, 234*). Vyjadřuje názor, že ideální vyměřovací schémata mají do jisté míry spekulativní charakter (*Dohnal 2013, 235*). Martin Dohnal se vývojem vesnického osídlení zabývá především prostřednictvím písemných pramenů, zároveň však chápe nezastupitelnou úlohou archeologie, u které však zároveň vidí omezenou možnost použít ji zcela ideálním způsobem a získat tak dostatečnou archeologickou datovou základnu. Badatel také varuje před nekritickým přijímáním vesnických půdorysů zaznamenaných na plánech katastrů ze století 18. a 19. (*Dohnal 2003, 96*). Řeší však opět častěji prostředí Čech, zvláště jejich jižní část (např. *Historická kulturní krajina v novověku, 2003* či *Vesnická sídla a kulturní krajina na Táborsku v 15. – 19. století, 2006*).

Výjimku, co do území, představuje společná práce M. Dohnala a J. Škabradý, kdy ve svém posledním společném článku poukazují na jednotlivé podklady, které dokládají půdorys vesnic na Olomoucku. Jedním z nich jsou mapy stabilního katastru, kterým tedy přiznávají vysokou argumentační váhu. Práce je i přesto velmi přínosná a nabízí mnoho důležitých podnětů a příkladů. Za povšimnutí stojí tvrzení, že výměře hospodářské půdy musela odpovídat kapacita domu (*Dohnal–Škabrada 2015, 200*): „*Protože víme, že se středověká (i pozdější) vesnická sociální diferenciací vázala zejména na rozlohu obhospodařované půdy, je nasnadě myšlenka, že rozdílnosti této rozlohy odpovídala velikost dvorové parcely. Tento vztah se zdá být logický, protože velikost domu a zejména kapacita/objem hospodářských budov musely rozloze polností odpovídat. Velikost dvora je opět – zejména u pravidelných vesnických vysazení návesního typu – ve zřejmém vztahu k rozměru návesního úseku dvorové parcely té které usedlosti.*“ (*Dohnal–Škabrada 2015,*

200). Upozorňují ale také na skutečnost, že prozatím neexistuje studie, která by toto potvrdila (tamtéž).

Zda lze tuto logiku aplikovat napříč regiony, zůstává otázkou, neboť např. zkoumané objekty ve Vlčnově (viz dále) v části hospodářského křídla pravděpodobně různým způsobem přirůstaly a postupem času tak zabíraly stále větší plochu. Zda měl tento jev přímou vazbu na získávání nových pozemků, není prozatím taktéž předmětem bádání.

Metoda se tedy vyjadřuje přímo k vývoji vesnice jako celku, možnost zaměřit se na vývoj jedné jediné usedlosti v detailu, je omezená.

2.2. Stavebně-archeologický směr

Archeologický směr bádání o vesnickém urbanismu je založen na analýze, datování a místě nálezů, archeologických artefaktů a staveb; archeologie samotná tedy nemá prostředky ke zkoumání samotného urbanismu žijících vesnic, k poznání vývoje vesnického sídliště může dosáhnout až pomocí interpretace těchto artefaktů nebo stavebních objektů.

Obecná pozornost k vesnickému prostředí byla celou druhou polovinu 20. století upřena hlavně na výzkum zaniklých vesnic středověku.

První, kdo se archeologií v intravilánu existujících vesnic počal zabývat, byl počátkem 90. let 20. století K. Nováček, jedna z jeho prvních prací na téma vývoje osídlení v rámci žijících vesnic, byla studie o situaci v Bdeněvsi (Nováček 1997). Důležitá byla realizace záchranného archeologického výzkumu, již spolu s P. Vařekou, v obci Libkovice. Jednalo se o lokalitu, která jako jedna z posledních obcí v rámci celorepublikovém kontextu podlehla uhelné těžbě (Nováček–Vařeka 1994, 223). Lokalita představovala unikum, co se týče možnosti odkryvu plochy. Také možnost provést exkavaci takřka ve stejný čas a sledovat tak kontinuální vývoj. Výzkum bohužel dodnes není zpracován. V současnosti se archeologií žijících vesnic zabývá pouze P. Vařeka (např. Vařeka–Jansa–Vařeková 2022). Jeho badatelský zájem významně souvisí se zaměřením se na archeologii středověkého vesnického domu, tedy výzkum samotného objektu a experimentální archeologii s mazanicí (např. *Archeologie středověkého domu. I, Proměny vesnického obydlí v Evropě v průběhu staletí: 6.-15. století, 2004* či společně s P. Netolickým *Odras roubené konstrukce v mazanicových otiscích. Experiment v archeologickém parku v Praze-Liboci, 2015*).

Otázka kontinuity osídlení a důvody, proč některé vesnice ve své existenci pokračují a jiné existovat přestaly, se zabývá T. Klír, který svůj výzkum postavil na lokalitách na Chebsku v monografii *Zánik a pustnutí venkovských sídlišť v pozdním středověku: Chebsko a Slavkovský les, 2023*. Primárně se tedy autor zaměřuje na otázku zaniklých vesnic a důvody procesů zániku. K tématu žijících vesnic může přispět badatelům náhled na srovnání zaniklých celků a celků pokračujících, které v publikaci zmiňuje. Autor se věnuje také sociálnímu vývoji celků a popírá tak tvrzení, že by za opouštění sídel mohly přírodní podmínky samy o sobě, neboť důležitější, než samotná událost je reakce jednotlivců nebo lidského společenství na ni (Klír 2023, 247). Zároveň tak otvírá otázku, proč vesnice kontinuálně přetrvaly.

Otázkou kontinuity osídlení se zabývali i M. Erneé a A. Stejskal v článku pojednávajícím o lokalitě Kouty na Českokrumlovsku (Erneé–Stejskal 2001) a jejich okolí. Jedná se o enklávu výjimečně zachovaných objektů, jejichž fyzické stáří sahá do období středověku a pokračuje dále do raného novověku. Autoři si primárně pokládají otázku, z jakého důvodu se tak stalo. Z jejich výzkumu vyplývá skutečnost, že mezi faktory pro fyzické zachování archaické zástavby patřily i geografická odlehlost regionu a výjimečné fyzické vlastnosti těchto objektů (Erneé–Stejskal 2001, 338).

Výzkumem v intravilánu žijících vesnic a vesnický urbanismus byl řešen také na území Moravy, kdy se výzkumem žijící vesnice zabýval také P. Šlězár v rámci Knínic u Boskovic (Šlězár 2014).

2.3 Výzkum domu v intravilánu žijících vesnic

Možnosti archeologie vyslovit se přímo k urbanismu sídelního celku je tedy omezená, může však postihnout informace o vývoji jednotlivé usedlosti, či osídlení parcely. Stavebně-historická analýza objektu, případně stavebně-historický průzkum spolu s archeologií, kdy je tak zároveň možné rozpoznat kontinuitu osídlení, pak může k poznání vývoje vesnice významně přispět.

Stavebně-historický průzkum v intravilánu žijící vesnice, proveden např. na lokalitě Žemličkova Lhota na Sedlčansku (Veselý–Kypťá–Nachtmannová 2019). Další podrobný výzkum, dokonce s výzkumem archeologickým, proběhl ve Zbečně u Křivoklátu (Kypťá–Laval–Neustupný–Marešová 2020). Bylo možné zde zachytit podrobnou stratigrafii i nálezové situace v různých částech interiéru usedlosti, kdy jejich interpretace poukazuje

na výraznou kontinuitu, a to včetně jizby, která se pravděpodobně nacházela v místě nynější světnice. Na usedlosti v Trněném Újezdu byla pomocí archeologického výzkumu zkoumána kultura bydlení a možnost výskytu kachlových kamen. Spojením písemných a archeologických pramenů tak autoři polemizují nad možností archeologie zachytit mikrohistorii usedlosti (*Šulc–Kypka–Ježek 2009*), kdy se s velkou dávkou pravděpodobnosti podařilo přiřadit archeologické nálezy kachlových kamen na pozadí velké historie a spojit s možnou konkrétní osobou hospodáře. Ve středočeských Sakách byl proveden stavebně-historický výzkum, kde byly zjištěny výjimečně zachovalé dřevěné konstrukce z období středověku (*Anderle–Ježek–Zavřel 2000*). Dřevěná kulatina byla pokácena koncem 15. století; článek prezentuje prozatím nejstarší zjištěnou kontinuálně stojící stavbu na venkově v rámci celé České republiky. Užitečnost zjištění tkví také v tom, že doplňuje experimentálně doloženou úpravu středověkého roubeného zdiva. V rámci moravského prostoru byl proveden archeologický výzkum v rámci transferu roubené usedlosti v Čisté (*Merta–Kolarík–Kmošek 2016*). Bližší analýza domu v Knínicích, kde výzkum proběhl před jeho transferem do muzea, byla taktéž publikována (*Dejmal–Zbranek 2014*). Zachycen byl taktéž objekt v Olomouci objekt v části Olomouc-Neředín v rámci výzkumu P. Šlézara (*Šlézar 2008*).

Z výše uvedeného přehledu publikovaných článků je jasně patrné, jak rozdílná je situace v oblasti, převážně středních, Čech a jihovýchodní Moravy, kde se např. dřevěné konstrukce středověkého původu ve vesnické zástavbě podařilo prozatím zachytit snad pouze v případě sakrálních staveb nebo šlechtických sídel.

Dům v intravilánu žijících vesnic nebyl a není zkoumán pouze z pohledu architektonického, archeologického či stavebně-historického. Převážná část publikovaných prací na stojící usedlostech je zaměřena na etnografický průzkum. V každém z regionů je výzkum či literatura zaměřena pro konkrétní krajový projev. Významnými shrnujícími díly je ale např. *Lidová architektura v Československu*, 1980 z pera V. Mencla; jedná se monumentální dílo s typickým odborným projevem autora, dalším je pak encyklopedický slovník *Lidová architektura*, 2007. Autory jsou v tomto případě důležití badatelé J. Vařeka a V. Frolec; nelze upomenout kresebnou dokumentaci etnografa J. V. Scheybala.

2. 2. 3.1 Současné možnosti archeologického výzkumu v intravilánu žijících vesnic

Archeologický výzkum v intravilánu živých vesnic prozatím není, v oblasti jihovýchodní Moravy, které se předkládaná práce týká, zcela samozřejmá. Jednu rovinu problému představuje samotné plnění zákonné ohlašovací povinnosti, druhá pak nedostatečná kapacita archeologů jednotlivých institucí.

Nutnost archeologického dohledu je totiž nutná také v případě transferů usedlostí a takto získané informace jsou velmi cenné (*Merta – Kolařík – Kmošek 2016, 98*) bohužel se jedná o poměrně raritní událost³. Aktuální problémy při běžném záchranném archeologickém výzkumu v intravilánech živých vesnic v kostce shrnuje článek autorů Václava Kolaříka, Davida Merty a Marka Pešky. S povzdechem se zamýšlí nad aspekty takového výzkumu a možnostmi archeologický výzkum v intravilánu žijící vesnice provádět (*Kolařík – Merta – Peška 2015, 196*). Za stěžejní totiž autoři považují rozšířit povědomí o archeologii (tamtéž, 198). Popularizace archeologie s výzkumem v intravilánech živých vesnic přímou souvislost mají. I v současnosti se může projevit, zvláště v odlehlých regionech v prostředí vesnických komunit, značná nedůvěra v odborné pracovníky, a to v širším slova smyslu⁴. Je také možné, že nedůvěra pramení z obav před potencionálními komplikacemi při realizaci vlastního stavebního záměru. Ze strany samotných stavebníků a uživatelů staveb také koluje množství zkazek o nutnosti dlouhodobě přerušit stavební práce z důvodu archeologického výzkumu. Popularizace archeologie ve venkovském prostředí je tedy zcela nezbytná.

---

³ V případě transferů usedlostí totiž obvykle nebývá přítomen archeolog a povědomí o nutnosti archeologického dohledu často není.

⁴ Obdobnou nedůvěru zažívá také oblast památkové péče.

3. Vlčnov

Následující kapitola je věnována samotnému Vlčnovu.

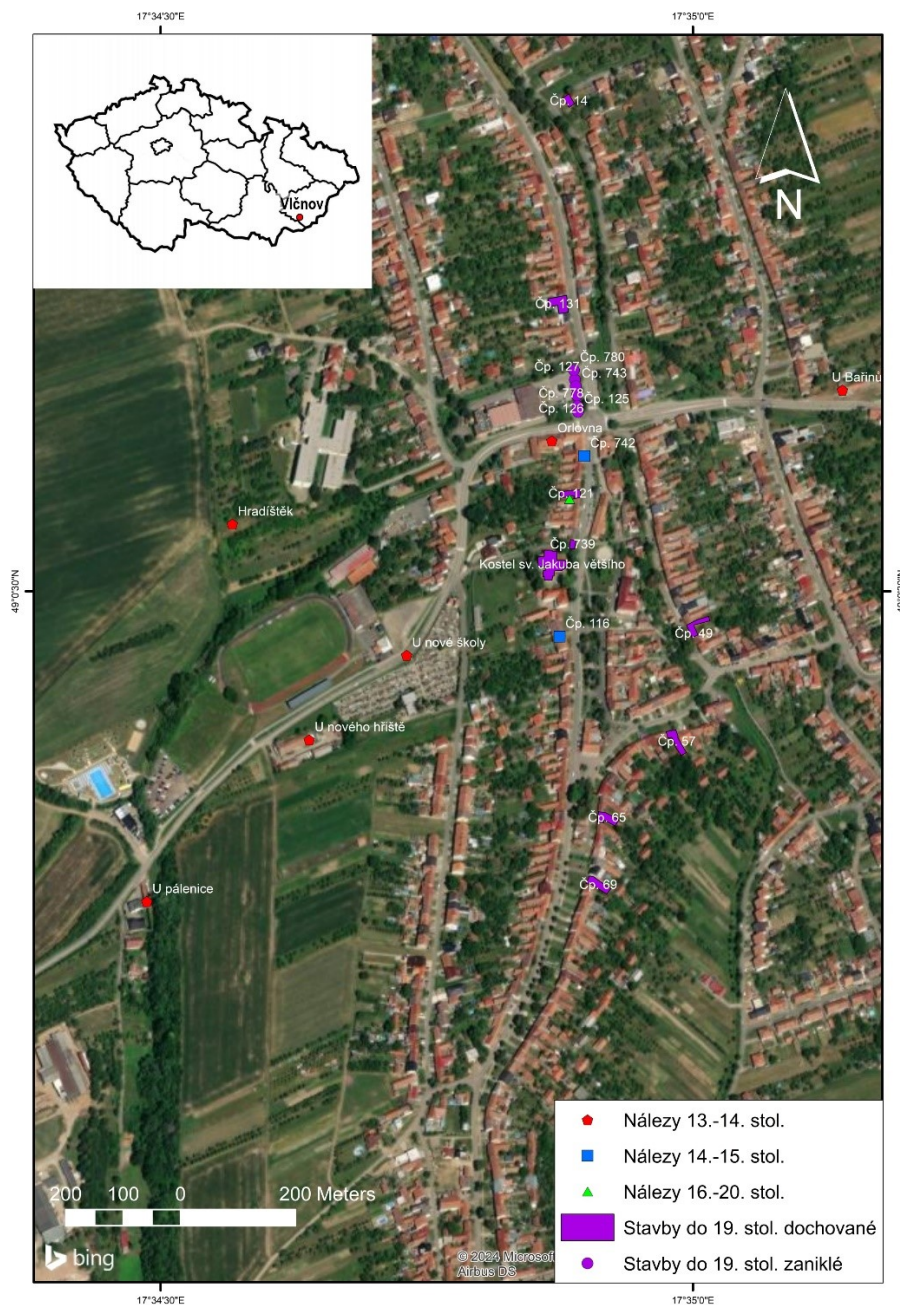
Bude zhodnocena pramenná základna. Budou rozebrány archeologické artefakty, a to včetně kontextu místa nálezů. Provedena bude také stavební analýza⁵ objektů usedlostí. Stavební historie kostela sv. Jakuba Většího detailněji rozebrána nebude; dle zevrubné analýzy jej lze datovat do 14. století, přičemž tato informace k poznání urbanismu Vlčnova postačí.

Na těchto výsledcích budou na závěr předestřeny hypotézy vývoje obce od založení až do současnosti. Snahou tedy bude odpovědět na zcela základní otázku, zda se liší půdorys vesnice při jejím založení a v současnosti, a také snaha zmapovat její hypotetický vývoj.

Na následujícím obrázku je Vlčnov zanesen do mapy České republiky; na obrázku jsou také vyznačeny místa nálezů archeologických artefaktů a analyzovaných stavebních objektů.

---

⁵ Vzhledem k tomu, že nebudou vyznačeny stavební fáze, není v tomto případě přiléhavé používat termín stavebně-historický průzkum.

Obr. č. 1: Vesnice Vlčnov na mapě ČR spolu s vyznačenými místy nálezů a analyzovanými usedlostmi na mapě současného osídlení.

Jak již bylo řečeno v úvodu, větší pozornost tématu vesnického urbanismu na jihovýchodní Moravě prozatím výrazněji věnována nebyla; sepsána byla jediná, i když informačně přínosná, monografie O. Máčela a J. Vajdiše pocházející z 50. let 20. století, krátké zmínky existují v nedávno vydané monografii o rozporu půdorysů vesnic J. Škabradý. Urbanistický vývoj Vlčnova byl naznačen pouze v monografii o dějinách obce, kde J. Mitáček jako první vyslovuje hypotézu o středověkém osídlení kolem hlavní cesty,

směrem na jihozápad po svahu (Mitáček 2013, 98). Jak archeologické, tak stavební a historické prameny, nebyly zcela vytěženy v kontextu.

3.1 Poloha, geomorfologie a přírodní podmínky Vlčnova

Vlčnov se nachází na území jihovýchodní Moravy, asi 5 km jihozápadně od města Uherský Brod.

Dle klasifikace T. Quitta spadá vesnice do klimatické jednotky označené jako T2, tedy: „*Jaro je poměrně krátké, teplé až mírně teplé, léto je teplé dlouhé a suché, podzim je poměrně krátký, teplý až mírně teplý, zima je krátká, suchá až velmi suchá.*“ (Quitt 1971, 13). Klimatické podmínky pro osídlení jsou tedy velmi příznivé.

Geomorfologický celek, pod který Vlčnov spadá, je Vizovická vrchovina, tedy součást provincie Západních Karpat. Podcelek je pak Hlucká pahorkatina, v podrobnějším rozčlenění v rámci geomorfologických okrsků se jedná o Vlčnovskou pahorkatinu, kdy se Vlčnovská nachází zhruba vprostřed Hlucké a dále pak pokračuje Hlucká kotlina. Ve Vlčnově se nenachází a nenacházela žádná geologicky podmíněná surovina, která by byla vhodná k těžbě. Získával se pouze pískovec. Ten se používal v rámci lokálního stavitelství. V monografii o Vlčnově R. Gregorová uvádí: „*Flyšové pískovce a sedimenty však měly značný význam ve stavebnictví. Místní obyvatelé v minulosti zakládali lomy a lůmky v polích. Nejvhodnější surovinou byly vápnité pískovce bělokarpatské jednotky. Ve Vlčnově se těžil pískovec především pro podezdívky domů a stodol v lomu ve Starých horách. Dnes po něm zůstaly pouze prohlubně v reliéfu svahu.*“ (Gregorová 2013, 18).

Pro Vlčnovskou pahorkatinu je tedy typický erozně-denundační vzhled povrchu, kdy jsou přítomny značně ploché hřbety, které jsou rozděleny přítoky říčky Olšavy. Mezi nejvýznamnější výškové body pro Vlčnov patří Myšince (353 m n. m.), na které navazuje jihovýchodní svah nad Vlčnovem. Pěstovala se zde, a dodnes pěstuje, vinná réva (Gregorová 2013, 27).

V katastrálním území Vlčnova se nachází velké množství pramenů, z nichž některé pak tvoří vodoteče a vlévají se uprostřed vesnice do Vlčnovského potoka. V severní, dolní části Vlčnova vyvěrá pramen zvaný „Cicůrek“, v blízkosti žlebu u pálenice vyvěral a

dodnes vyvěrá také poměrně silný pramen.⁶ O tom, jak byl Vlčnov ještě před pozdější meliorací bohatý na drobné vodoteče, svědčí např. fotografie z publikace M. Zemka (*Zemek 1966*, 104), kdy vodoteč protínala rovnoběžně střed nynější návsi a lemovala tak hlavní silnici. Další drobná vodoteč probíhá těsně pod svahem v místí části Vlčnova zvané „Rybáře“.

Obloukovitě obtéká lokalitu „Hradištěk“ severozápadně od Vlčnova pramenící Vlčnovský potok, který se společně s dalšími prameny vlévá uprostřed vesnice do většího celku, protékajícím pak dolním koncem vesnice. Ještě ve 20. století se zde nacházely dvě vodoteče, mezi nimiž byl od 17. století umístěn mlýn (viz dále v textu). Existují zprávy, že na dolním konci docházelo k záplavám, které způsobovaly značné škody na životě i majetku (*Zemek 1966*, 94, 123, 172). Koryta vodotečí ve Vlčnově pak byla v 60. letech 20. století výrazně upravena.

3.2 Historický exkurz vesnice

Historie Vlčnova je v kapitole zmíněna krátce, a to převážně v souvislosti s událostmi, které mohly mít vliv na urbanistické utváření vesnice.

Vesnice Vlčnov se v písemných pramenech poprvé uvádí v listině vydané 2. března 1264 (CDB V/1, 403, 600-601), kdy ve Vlčnově Boreš z Rýzmburka vydává listinu. Boreš z Rýzmburka, který patřil k nejvýše postaveným šlechticům 2. poloviny 13. století, zde tedy pravděpodobně vlastnil a užíval dnes jistou formu sídla, pravděpodobně hrádek (*Plaček 2001*, 696–697). Je totiž možné, že rod Hradišiců v oblasti uplatňoval své kolonizační aktivity již od 1. poloviny 13. století (*Jan 2008*, 170; *Velímský 2002*, 140).

Rozhodnutím Přemysla Otakara II. byl však Vlčnov spolu s dalšími vesnicemi (dnes již zaniklou vesnicí Topolov, která se měla nacházet v blízkosti Vlčnova), zkonfiskován (*Velímský 2002*, 142). Poté se tedy Vlčnov dostává do majetku krále, stejně jako jsou v zeměpanském držení okolní městská centra Uherské Hradiště a Uherského Brodu, jehož statut v závěru 13. století stoupal (*Jan, 2008*, 172).

---

⁶ Mnoho dalších studen se nachází v polích kolem Vlčnova vesnice, v současnosti je většina zasypána.

Vlčnov poté v písemných pramenech není dlouho zmiňován, což mohlo být způsobeno tím, že se nacházel ve stabilní držbě Uherského Brodu. Dle J. Mitáčka (*Mitáček 2013, 97*) Všechny vesnice v držení Uherského Brodu zmiňovány jako „jeho příslušenství a vesnice“.

K roku 1408 je Vlčnov darován markrabětem Joštem Petru Plumlovskému z Kravař (*Mitáček 2013, 104*). Roku 1417 je pak poprvé titulován přídomkem „z Vlčnova“ jistý Arkleb; je to také poprvé, kdy se lze s tímto šlechticem v historii vážící se k Vlčnovu, setkat; děje se tak v rámci púhonu, což v uvedeném období není nijak výjimečné. Poté je Vlčnov zmiňován v listině, v níž je uvedeno⁷, že Petr Plumlovský z Kravař Vlčnov „prodává Arklebu z Lipiny a jeho dědicům svou celou ves Vlčnov s panským dvorem o třech poplužích, poplatnými lidmi, poli obdělanými a neobdělanými, důchody a kostelním podacím zdejšího kostela, užitky a výnosy robot (robbotis) vinných hor, Nemoribus (lesem či hájem), kopců, údolí, řek, pastvin, luk a hranic a dalším příslušenstvím těchto majetků, jak se zde nacházejí.“ (*Mitáček 2013, 112*). Z výše uvedených informací je patrné, že se ve Vlčnově počátkem 15. století nacházel, kromě kostela, také panský dvůr.

Po jeho smrti získává Vlčnov syn Burian z Vlčnova, poté jeho syn Jiřík z Vlčnova a Světlova. Zápis v Zemských deskách z roku 1466 pak hovoří o převodu vsi Vlčnova na Jindřicha Bařického z Morkovic „převádí držbu vsi Vlčnov s tvrzi, dvorem o třech poplužích a dalším příslušenstvím“. (*Mitáček 2013, 116*). Tvrz se však již neobjevuje ve výčtu majetku z 6. ledna 1492 (tamtéž), byla tedy zničena pravděpodobně v průběhu česko-uherských válek; v obecném měřítku byl zánik mnohých vesnických sídlišť v průběhu 15. století poměrně obvyklým jevem (*Válka 1991, 175*), Vlčnov však ve své existenci dále pokračoval a k roku 1480 je uváděn jako majitel Vlčnova Jan Polomec z Polomi (*Mitáček 2013, 118*).

Další skutečnost, a sice že se v 15. století ve Vlčnově nacházel rybník, se dozvídáme ze zápisu z roku 1487, kdy další majitel Vlčnova, Žibřid z Polomi, bratr Jana z Polomi, svádí spor s Petrem Haugvicem z Biskupic. Obě strany se vzájemně napadají ve věci výlovu místního rybníka (*Mitáček 2003, 119*). 15. století se v obecné rovině nese ve znamení sporů drobných šlechticů; půtky Žibřida z Polomi a Petra Haugvice však trvaly

---

⁷ Citace podlehla přepisu do současného jazyka.

celé čtyři roky, tedy od roku 1486 do roku 1490. V roce 1492 převádí pak Sibyla a Perchta z Morkovic Vlčnov „s dvorem a kostelním podacím a vším příslušenstvím“ Petru Přibíkovi ze Zahrádky (*Mitáček 2013*, 121). Tvrz tedy již v tuto dobu uváděna není. To, že už v této době neexistovala, se potvrzuje k roku 1499, kdy je Vlčnov převeden na Viléma Hřivíka z Újezda a tvrz je zmiňována pouze ve Veletinách (tamtéž). K roku 1516 zakupuje Vlčnov spolu s dalšími vesnicemi Burian z Vlčnovský ze Světlova. V témže roce je Vlčnov postoupen Janovi z Kunovic (*Zemek 1966*, 123). V roce 1596 se Vlčnov dostává spolu s celým uherskobrodským panstvím, které se dále rozšiřuje, do vlastnictví pánů z Kunovic (*Člupek 2013*, 180).

Na fyzickou podobu Vlčnova měla pravděpodobně velký, pro jeho osídlení v negativním slova smyslu, pravidelný vliv protihabsburská povstání uherských stavů, která se dala takřka po celé období raného novověku (*Válka 1995*). Prvním tak byl vpád Bočkajovců v letech 1604-1606, tedy ještě za pánů z Kunovic. V roce 1611 se Vlčnov ocitá v majetku Kouniců (*Zemek 1966*, 129), u nichž zůstává až 20. století (*Pokluda 1992*, 5).

L. Čoupek uvádí, že v roce 1615 figurovaly na uherskobrodském panství pouze tři dvory; kromě vlčnovského ještě dvůr v samotném Uherském Brodě a Těšově (*Čoupek 2013*, 187). Listina z roku 1614, kterou Jetřich z Kunovic prodává Uherskobrodské panství Oldřichovi z Kounic (MZD III, s. 461) uvádí „... Vlčnov se dvorem...“. Písemné prameny také tvrdí, že v roce 1654 byl vystavěn ve Vlčnově dvůr nový, kdy nechal jej zbudovat Lev Vilém Kounic (*Pokluda 1992*, 4; *Zemek 1966*, 65).

V urbáři je k roku 1615 zmiňováno 140 usedlostí, v roce 1663 bylo vypáleno 15 domů, včetně mlýna a kostela. V roce 1671 je tak v důsledku válečných událostí celkem 118 usedlostí, 24 bylo uvedeno v důsledku válečných událostí jako zpustlých (*Čoupek 2013*, 216). Ještě v roce 1683 měl být Vlčnov opět vypálen, další tragické události obdobného ražení se odehrávaly v letech 1703, 1705 a 1707. V roce 1741 byla obec značně poškozena vpádem pruského vojska (*Čoupek 2013*, 202).

Roku 1794 se prohnala obcí povodeň, která na „dolním konci“ Vlčnova zničila 20 statků, některé z nich pak byly znovu vystavěny na „horním konci“ (*Čoupek 2013*, 205). V 90. letech 18. století vzniklo v obci hned několik požárů. V roce 1796 vypukl v obci velký požár na „horním konci“ vesnice (*Bravenec 2000*, 6-7; *Čoupek 2013*, 199). Další propukl v roce 1798, kdy podlehl 32 domů, o rok později vyhořelo 22 domů, roce 1807

dokonce 68 usedlostí a 31 stodol (Čoupek 2013, 205). Posledním velkým požárem byly roku 1861, kdy bylo na „horním konci“ poškozeno údajně 73 čtvrtlánků, 2 domkaři, 33 stodol, farní dvůr a kostel (tamtéž). V pomoci obci údajně sehrála podstatnou roli pomoc majitelů panství. Obec Vlčnov nevlastnila les, materiál na obnovu usedlostí přicházel právě z jejich lesů. Kounicové obci údajně ekonomicky značně pomohli např. odpouštěním nesplacených dluhů ještě z minulých obnov po požárech (Bravenec 2000, 5).

V roce 1831 měla na populaci Vlčnova značný vliv epidemie cholery (Čoupek 2013, 205).

V letech 1790 až 1834 je patrný, i přes zmíněné události, značný populační nárůst, kdy se zvyšuje počet domů o 62 (tamtéž), v roce 1866 je přizpůsobena výstavbě drobných domků část Vala (tamtéž).

Zejména ve 20. století se pak stává Vlčnov atraktivní lokalitou pro etnology a etnografy. Bylo to jednak díky mnohým zachovaným usedlostem, ale také např. jízdou králů. Po 2. světové válce byla prohlášena většina kulturních památek nacházející se v obci. Zároveň dochází k prvním větším nacházení artefaktů i v zástavbě, nejen v extravilánu obce. Počátkem 90. let byla na katastru obce prohlášena památková rezervace Vlčnov-Kojiny.

Ve 2. polovině 20. století do současnosti je však patrná rychle přirůstající nová zástavba a značné změny v zástavbě minulé, projevující se především v intenzivním mazání hranic vesnické a městské zástavby, tedy obvyklé situace na venkově 2. poloviny 20. století.

3.3. Rozbor archeologických artefaktů

V rámci diplomové práce byl proveden rozbor archeologického materiálu, a to především kvůli jeho dataci se zvláštním zřetelem na materiál keramický. Podrobnější popis byl věnován také mazanici, která umožnila vhléd do možných stavebních konstrukcí.

Osteologický materiál a kovové artefakty, které tvoří zcela marginální část, jsou jen okrajově zmíněny.

Na katastrálním území Vlčnova byly nalezeny archeologické artefakty starší a mladší doby kamenné, zastoupena je i doba bronzová a halštatská. Frekventovanější osídlení je zachyceno až v následující etapě, tedy laténské době a římské. Vyskytuje se také archeologický materiál, který poukazuje na osídlení v raném středověku (*Chrástek – Vašků 2015; Břečka 2013, 53–73*), v tomto případě se však nejedná o intravilán obce a je také mimo sledované období; archeologie pravěku a raného středověku není předmětem diplomové práce, proto jí nebude věnována větší pozornost. Z důvodu zachování kontextu s předcházející etapou je však nutné zmínit fakt, že dle L. Galušky nebyl na území Vlčnova nalezen žádný keramický materiál jednoznačně spadající do velkomoravského období (*Mitáček 2013, 80*). První pokus o vyhodnocení archeologických nálezů v souvislosti s vývojem Vlčnova se nachází ve zmiňovaném sborníku shrnující dějiny obce Vlčnov z roku 2013 (*Mitáček 2013, 98*), kde J. Mitáček hovoří o „nepatrném množství archeologických nálezů“ z období 13. – 14. století.

Aby bylo možné zmapovat vývoj osídlení vesnice, je tedy nezbytné do zkoumání tohoto problému zahrnout artefaktuální pramennou základnu, jejíž rozbor se nachází na následujících stránkách. K určitému množství archeologickému materiálu nebylo možné se v době vypracovávání diplomové práce dostat⁸ a značné množství artefaktů se nacházelo v chaotickém uspořádání. Archeologické artefakty se navíc nacházely celkem ve dvou různých depozitářích. Aby byla zachována věrohodnost výsledků, musely být některá místa nálezu a artefakty z vyhodnocení zcela vyloučeny.

Z hlediska metodického jde v rámci zkoumaného polygonu, tedy současného intravilánu, dle L. Čapka o vzorkování, jedná se dle něj o typickou situaci v prostředí vesnických sídlišť (*Čapek 2022, 176*). Jako obvykle je také ve Vlčnově nejčastěji nalézáným archeologickým artefaktem keramický materiál. V obecném měřítku je poznání produkce kuchyňské a stolní keramiky východní a jihovýchodní Moravy problematické (*tamtéž, 147*). Důležitou oporu pro vyhodnocení keramiky sledovaného regionu tvoří deskripční systém vytvořený L. Sedláčkovou užitý na lokalitě Veselí nad Moravou-zámek (*Sedláčková 2015, 192*), který byl vytvořen modifikací deskripčního

---

⁸ Toho času probíhala v muzeu Jana Ámose Komenského v Uherského Brodě revize archeologického materiálu.

systemu středověké keramické produkce v Brně (*Procházka – Peška 2007*). Z geografického hlediska je Vlčnovu nejbližší vyhodnocení vsádky pece v Uherském Brodě (*Bártíková-Bártík 2019*). Bohužel prozatím neexistuje komplexnější shrnutí vývoje vrcholně středověké keramiky souměstí z Uherského Hradiště a Starého Města u Uherského Hradiště, podrobněji je rozebrána především vsádka pece ze Starého města (*Galuška 2003*) v předkládané práci bylo tedy nutné opřít se o nálezové zprávy, kdy bylo možné analogické tvary a výzdobu keramických nádob nalézt fyzicky v depozitáři.

Z vesnického prostředí žijících vesnic je ve zkoumaném regionu zpracována keramika z tvrže v Tečovicích (*Fojtíková 2017; Fojtíková 2021, 121-128*) a Kurovicích (*Bártíková 2019, 166-173*), tedy vždy v souvislosti s drobným vrchnostenským sídlem. V případě Vlčnova nelze keramický materiál z potencionálního sídla šlechty opomenout, téma diplomové práce však zahrnuje především snahu zasadit do sídelního kontextu archeologické artefakty v intravilánu. Většinová část artefaktů získaných z katastru obce Vlčnov pochází z náhodných nálezů v souvislosti se stavební činností a jejich vyzvednutí proběhlo převážně ve 2. polovině 20. století; nálezové okolnosti nejsou na většině míst nálezů podrobné a archeologický materiál má tak de facto hodnotu povrchového sběru. Jediné místo nálezů, kde byla nálezová situace lépe zmapována, byl výzkum na parcele u domu č. p. 742, tedy v současném středu obce (viz dále v kapitole).

Popis artefaktů je tedy vzhledem k tématu diplomové práce předkládan po mikrolokalitách, tedy místech nálezů; bude tak možné provést datování a sledovat jejich prostorovou distribuci. Rozbor artefaktů není hloubkový, a to z důvodu úzkých možností pramenné základny, kdy by nebylo účelné tvořit např. keramické třídy a vyhodnocovat další deskriptory keramiky.

Pro ucelení náhledu byl však makroskopicky sledován výpal, případné příměsi v keramickém těstě, technologie výroby, typ morfologie okrajů či průměr okraje nádob. Metoda vyhodnocení keramické kuchyňské a stolní keramiky je morfologicko-typologické srovnání.

Vzhledem k nálezovým situacím a účelu vyhodnocení keramického materiálu nebyly sledovány další parametry; z totožného důvodu nebyla keramická produkce vyhodnocována jako celek, databáze byla vytvořena pouze jako pomocná a netvoří

přílohu diplomové práce. Pro kontext poznání možného urbanistického vývoje byla okrajově zahrnuta také keramická produkce novověkou.

3.3.1 Přehled jednotlivých míst nálezů na katastrálním území Vlčova

Následující podkapitola je věnována rozboru artefaktů po jednotlivých místech nálezů. Každý ze souborů byl tedy kvůli dataci popsán a vyhodnocen zvlášť. K přehlednosti slouží mapa s vyznačenými lokalitami s chronologickým horizontem (viz obr. č. 1)

Pálenice na Žlebě/U Pálenice

Lokace nálezů se nachází směrem na obec Hluk, podél hlavní komunikace. Jedná se celkem o pět kusů keramického materiálu⁹. Zlomek č. 7236/5 (tab. 3, č. 7) je keramický střep okraje římsovité morfologie, nepříliš kvalitně vypálený, barva je světle šedá, mírně do béžova. Zdoben je pouze obvyklými rýhami. Jeho masivní morfologie je analogická s keramickými střepy ve Veselí nad Moravou-zámku, kde obdobný typ okraje řadí L. Sedláčková ke skupině 23, v tomto případě se jedná nejspíše o typ 23.1, tedy svislý okraj (*Sedláčková 2015*, 192) či Tečovicemi (*Fojtíková 2017*, tab. 17, č. 3 či tab. 29, č. 11). Patrný je nekvalitní výpal střepu. Morfologie může odpovídat závěru 13. či počátku 14. století. Druhý okraj, č. 7236/4 (tab. 3, č. 1), je světle šedý redukčně pálený střep s masivní lištou okraje. Okraj je drobný, v deskripčním systému Veselí nad Moravou-zámku jej lze zahrnout do skupiny č. 23. Zlomek má okraj zdobený velmi nepravidelnou ostrou linkou, ke které nebyly nalezeny analogie.

Poslední zdobený střep č. 7236/2 (tab. 3, č. 3) byl součástí výdutě, zdoben je dvěma tenkými liniemi a zdoben vpichy, barva je světle šedá.

Mezi zbylé tři kusy keramiky patří zlomek nezdobeného hladkého ucha, ostatní zlomky také nejsou zdobeny. Keramika je redukčně vypálená, šedé a světle šedé barvy, nejsou patrné příměsi. Bližší nálezové okolnosti drobného souboru nejsou známy, keramický materiál lze datovat do závěru 13. – 14. století.

Soubor „U nového hřiště“

---

⁹ Pod číslem 7236 bylo tedy celkem pět střepů, pro potřeby rozboru došlo k novému rozčíslování.

Jedná se o archeologický výzkum nejasných nálezových okolností, je však možné k němu nalézt alespoň kusé zprávy. V roce 1964 a 1967 bylo vyzvednuto J. Pavelčíkem množství keramických střepů (Pavelčík 1964 a 1967), které nebylo možno s jistotou ztotožnit s fyzickými kusy keramiky z depozitářů, zůstaly ale zachovány poměrně kvalitní kresby těchto artefaktů (tab. 4-7). Není známý další popis artefaktů, ani měřítko, lze však důvodně předpokládat alespoň základní pravdivost morfologie keramiky. Stejně tak je známé alespoň místo nálezů. Mělo se jednat celkem o 40 ks střepů okrajů, 38 ks neidentifikovatelných částí keramických nádob středověkého¹⁰ stáří, jeden kovový zlomek a jeden zvířecí zub. V poznámce nejsou uvedeny možné příměsi jako grafit nebo muskovit.

Zdokumentované okraje lze rozdělit do několika skupin dle morfologických tvarů.

Skupina č. 1

Skupinu č. 1 tvoří střepy č. 24426, 24427, 24430, 24363 a 24423, které jsou v deskripčním systému na lokalitě Veselí nad Moravou-zámek označovány jako 23, 24 a 25 (Sedláčková 2015, 193). Nebyl zahrnutý okraje, které nemají dostatečně kvalitní kresebný záznam. Jedná se o římsovité okraje a okraje s okružím v různých variantách, ale stejného genetického základu. Totožné typy okrajů se nacházejí také v sádce pece v Uherském Brodě (Bártíková-Bártík 2019, 13, střep č. 36). Další analogii pak lze opět najít ve Veselí nad Moravou (Sedláčková 2015, 193). Tento typ okraje skupiny č. 1 je možné na lokalitě Vlčnov dle souboru vsádky pece v Uherském Brodě datovat do závěru 14. století (Bártíková-Bártík 2019, 24). Např. pro Tečovice (Fojtíková 2021, 124) i Veselí nad Moravou (Sedláčková 2015, 192) je datace variant okraje s okružím i římsovitěho okraje znatelně širší, a sice závěr 13. a celé 14. století.

Skupina č. 2

Skupina č. 2 zahrnuje střepy, které se blíží variantám převaleného okraje, který je typický pro nález vsádky pece ze Starého Města u Uherského Hradiště (Galuška 2003, 395), což by v tomto případě mohl být střep s č. 24416. Je možné jej tedy zahrnout do počátku 14. století.

---

¹⁰ Nalezeny byly také artefakty pravěkého původu.

Skupina č. 3

Skupina č. 3 se skládá s rovně vytažených okrajů, kterými jsou typické pro džbány např. (Fojtíková 2017, tab. 29, č. 19) či Veselí nad Moravou (Sedláčková 2015, 198). Analogie tvaru okrajů lze také opět najít např. opět geograficky nejbližším v Uherského Brodě (Bártíková-Bártík 2019, 14, 15, 17). Dle analogií lze tedy skupinu chronologicky zařadit do 14. století.

Výpal, barevnost, ani příměsi střepů nejsou známy. V případě, že by byl nálezový soubor duplikovaný s polohou „Hradištěk“, nedojde vzhledem k potencionální fyzické blízkosti poloh k významnému předatování osídlení v této části Vlčnova. Soubor artefaktů lze tedy rámcově datovat do závěru 13. až průběhu století následujícího.

Hradištěk

V poloze „Hradištěk“ se nachází výrazný morfologický útvar na severovýchodní straně současné vesnice. Dle M. Plačka, V. Nekudy a J. Ungera se zde nacházela tvrz (Plaček 2013, 482; Nekuda–Unger 1981 314). Dle M. Plačka se zde má nacházet přímý pozůstatek kolonizačních aktivit Boreše z Rýzmburka (Plaček 2013, 482). Místo sice nebylo porušeno tak masivně, jako např. v Tečovicích na Zlínsku (Fojtíková 2017), údajně se však výrazně změnilo postupnou orbou a „planýrováním“ (Pavelčík 1956, 110). Výstavba nové budovy školy se terénních pozůstatků Hradištěku dotkla jen mírně. Ve zprávě vydané v roce 1956 (Pavelčík 1956) se uvádí jako „kupovitý kopec“ pravidelně okrouhlý o průměru 40 m, trčící 6 m. Kolem středu má mít cca 20 m široký pás, který pak padá „dosti rázně na všechny strany kromě severozápadu“ (tamtéž). V současnosti je patrná značná terénní nerovnost, byť v menší míře. Již od 19. století existují z lokality zprávy o nálezech, na místě byly nalezeny „...zvířecí kosti, střepy, uhlíky...“. Dle zprávy J. Pavelčíka bylo místo ještě v 50. letech 20. století součástí živé kultury v rámci dění ve Vlčnově, neboť se zde „...pálívali ohně při slavnostních příležitostech...“ (Pavelčík 1956, 109).

Vyzvednuto bylo celkem 13 ks střepů¹¹ redukčního výpalu a světle šedé barvy (viz tab. 3, č. 7 a 8). Chronologicky citlivější jsou dva okraje a jeden střep s výzdobou

---

¹¹ Zaznamenány jsou pod jediným číslem 7234 a uloženy v depozitáři Muzea Jana Ámose Komenského v Uherském Brodě.

s naznačenou vlnicí. Oba okraje lze zařadit do sk. č. 24 a 25, která se ve Veselí nad Moravou-zámku objevuje již během 13. století (*Sedláčková 2015, 192*), do 2. pol. 13. – 1. pol. 14. stol. Typ okraje je přítomen v souboru z Kurovic (*Bártíková 2019, 169, obr. 137, č. 1 a 5*). Soubor byl J. Pavelčíkem datován do 12. až 13. století, v současnosti je možné jej dle analogií morfologie okrajů zařadit spíše o sto let později, tedy do závěru 13. stol. – 1. pol. 14. stol. s příklonem do 14. století.

Soubor „ U nové školy“/Nová škola¹²

Soubor byl nalezen zahloubený sídlištní objekt (*Pavelčík 1968*) asi 50 cm pod povrchem ornice v poloze „...přímo uprostřed zatáčky...“ (*Pavelčík 1968*). Hloubka činila 60 cm, průměr cca 1,2 m. Z objektu bylo vyzvednuto několik artefaktů; jednalo se několik střepů. Dalšími nálezy byl osteologický materiál (ptačí kost a dva zvířecí, snad kančí, zuby) a artefakt interpretovaný jako železný pant, pravděpodobně však recentní nález. Keramické střepy byly celkem 4, z toho 2 ks okrajů.

Jedinec s č. 9374 má vytažený okraj obdobně, jako je tomu v případě Veselí nad Moravou a typu okraje č. 24 a 25 (*Sedláčková 2015, 192*). Mezi tento typ okraje však č. 9374 zařadit nelze, neboť okraj je v celé dodržuje podobnou tloušťku, až na samotný vrchol, kde je seříznutý směrem dovnitř nádoby. Je zdobený vlnicí na okraji, barva je šedohnědá, výpal redukční. Nejblíže má nejspíše k okraji nalezenému v Tečovicích (*Fojtíková 2017, tab. 9, č. 3*). Další analogie je opět z lokality Veselí nad Moravou-zámek, kde je mu nejblíže okraj sk. č. 23.2 nebo 23.5 s tím, že dolní lišta není zaoblená, nýbrž poměrně ostrá. Tento římsovitý typ okraje tvoří genetického předchůdce se skupinou 24 a 25, v případě tohoto konkrétního kusu keramiky s tím rozdílem, že výzdobou není žlábkování, ale vlnice. Střep je zbarven do šedohněda. Dle analogie z lokality Veselí nad Moravou-zámek i Tečovic je možné artefakt datovat do závěru 13. století, spíše však do 1. poloviny století následujícího. Další střep je okraj nádoby s č. 9375 šedé barvy a redukčního výpalu. Nápadná je výzdobou vzhůru vytaženého okraje řadami jemného radélka. Vzhůru vytažený okraj je pravděpodobně ostřeji formovanou variantou převaleného typu okraje (*Sedláčková 2015, 192, obr. 1, sk. 10*) nejblíží analogií morfologie je keramika z Kurovic (*Bártíková 2019, 169, obr. 136, č. 5 a 6*), kde

---

¹² Užívány jsou dva názvy.

L. Bártíková datuje soubor do 2. pol. 13. až 1. pol. 14. století. V případě střepu č. 6 lze dokonce pozorovat obdobný typ výzdoby, s tím, že výzdoba absentuje na okraji hrnce; právě radélko na samotném vrcholu okraje je značně atypické a nebylo k tomuto typu výzdoby v regionu nalezeno analogické vyzdobení. Na střepu je viditelný muskovit v podobě engoby. Ve výkopu byly nalezeny ještě dva další keramické střepy zdobených žlábkováním a liniemi vlnic. Materiál na této lokalitě je tedy možné datovat do 2. pol. 13. stol. až 1. pol. 14. století.

Č.p. 121

Soubor byl získán náhodně v roce 2022¹³. Jeho prospěšnost spočívá především v možnosti lokalizovat jej na konkrétní parcelu u usedlosti. Dle výrazného pachu při vyzvednutí nálezů se pravděpodobně jednalo o součást hnojiště. Vzhledem k nekonkrétním nálezovým okolnostem a fragmentarizaci keramických zlomků, kdy nebylo možné použít kategorizaci raně novověké keramické produkce dle metod třídění navržených V. Scheuflerem (*Scheufler 1972*), byly artefakty rozvrženy dle zrnitosti keramického těsta, výpalu a úpravy do čtyř skupin.

Skupina č. 1 (tab. 8, nahoře)

Skupina je definována tmavě šedou barvou a redukčním výpalem. Keramické těsto je středně hrubé, s velmi jemnou příměsí muskovitu, keramika je zakuřovaná. Jedná se o skupinu čítající celkem 31 ks okrajů (z toho 5 ks patří pravděpodobně mísám), 8 ks den, 5 ks z těl nádob, kdy nebylo možné určit přesnou část a 5 ks identifikovaných jako ucha. Keramika je zdobena vlešťováním.

Okraje jsou ve všech případech ovalené, liší se jen mírou ovalu a tloušťkou. V jednu případě je možné pozorovat zdobnou lištu pod okrajem. Pravděpodobně se jedná o velmi podobnou keramiku vyskytující se např. ve Strážnici (*Pajer 1983*, 44) s velmi širokým časovým rozptylem, neboť není možné v zjištění celkového tvaru nádoby, což v rámci analýzy keramické produkce raného novověku představuje stěžejní deskriptor. Tento typ keramické produkce, tedy zakuřovaná keramika, se vyskytoval od 16. století do 20. století.

---

¹³ Při náhodném příchodu na sousední parcele probíhaly práce při zateplování soklu sousedního objektu a archeologický materiál byl vyházen na hromadu na parcele objektu č. p. 121.

Skupina č. 2 (tab. 8, dole)

Do skupiny byly zařazeny zlomky celkem 4 ks pánvic; jedna polévaná tmavě zelenou rozdělená na nohu a okraj, druhá hnědou glazurou, od třetí byla nalezena nožka bez polevy.

Skupina č. 3 OBR

Skupina č. 3 definuje kvalitní výpal střepu, střepy jasně zvoní, výpal je však redukční, vyskytuje se také sendvičový. Barevnost tmavě šedá, tenkostěnná keramika čítající 82 ks z těl nádob. Těsto je jemněji plavené, než u skupiny č. 1. Několik ks střepů je vlešťovaných, není však možné jasně rozeznat, jakou podobu měl ornament vlešťování. Opět lze usuzovat na dataci raného novověku.

Skupina č. 4 (tab.9)

Je tvořena celkem 27 ks střepů; jedná se o jediný střep s náznakem ucha a dno, zbytek tvoří neidentifikovatelné zlomky těl nádob. Výpal je oxidační, z vnějších stran stopy po očazení. Těsto velmi jemně plavené. Kvůli fragmentarizaci není možné rozlišit kategorie nádob.

Skupina č. 5 (tab. 9)

Glazurou je opatřeno celkem 31 ks střepů, barevnost glazury je obvyklá zelená, béžová, hnědá, více barevných je celkem 5 ks, z nichž u dvou se jedná o kombinaci zelené, béžové a bílé.

Skupina č. 6 (tab. 9)

Čítá celkem 2 ks dlažby opatřené glazurou, pravděpodobně se jednalo o součást stavebního materiálu.

Skupina č. 7

Do skupiny byly zařazeny recentní nálezy, tedy 20. století. Jedná se sklo, dále přezka datovaná do 20. století.

Archeologické nálezy z parcely u objektu č. 121 lze zařadit do 16. stol – 20. století, kdy je ještě možné všimnout si morfologie okrajů pocházející ze středověké keramiky; později se již nejedná o určující prvek, neboť důležitější se stává tvar celé nádoby. Bohužel artefaktuální základna z dotčené parcely je značně fragmentarizovaná a

zpřesnění tvarů tak možné není. Dle pachového vjemu lze pravděpodobně určit důvod uložení jako sekundární odpad (*Neustupný 2007*, 66) na hnojišti. Nebyl určen keramický materiál období středověku. Práce proběhly na samotné hranici parcely se sousedním objektem č. p. 121.

Č.p. 517 (U Bařinů)

Jedná se o keramický soubor nalezen v roce 1953 (*Poulik 1953*), kdy J. Poulik popisuje nálezovou situaci jako „...vykopáno velké střepovisko a popelisko“ (*Poulik 1953*, 1), což by mohlo značit parcelu s požárovou vrstvou. Existence dnes již nenámého objektu je taktéž zmíněna. J. Poulik uvádí, že byl tento objekt výkopem pro elektrické vedení narušen.

Co do nálezů je v dopise zmiňována struska, žernov, který byl přelomen a údajně s otvorem vprostřed (*Poulik 1953*, 1). Tento žernov nebyl v depozitáři nalezen ani předchozími badateli (*Mitáček 2013*, 98).

V rámci kuchyňské a stolní keramiky bylo identifikováno několik keramických střepů s jedním jediným číslem a určeny byly dvě nádoby – hrnec a zásobnice.¹⁴ Jednalo se celkem o 4 střepy, z toho 3 okraje. Jako zlomek 7666/1 (viz tabulka 2, č. 6) byla určena zásobnice, která je v dopise o nálezové situaci pravděpodobně popisována jako střep „s plochými vlnicemi a hrubozrnným materiálem“ (*Poulik 1953*, 1) a podílem tuhy. Jedná se o obvyklou ukázkou tohoto typu keramické produkce s běžnou chronologickou necitlivostí (*Goš-Karel 1979*, 163). Ostatní materiál byl určen jako zlomky hrnců, redukčního výpalu. V případě zlomku s číslem 7666/2 (tab. 2 č. 4) a 7666/3 (tab. 2 č. 5) se jedná o okraj s výdutí, okraj je římsovitý, plece zdobeny žlábkováním. Keramické těsto je poměrně světlé. V případě hrnce 7666/4 je o něco tmavší, ani v tomto případě však hrnce nezapadají do obvyklé vrcholně středověké produkce např. Uherského Brodu (*Bártíková-Bártík 2019*) nebo Starého Města u Uherského Hradiště, neboť zlomky hrnců jsou ostřeji řezané; v základu ale odpovídají morfologii typické pro region a typ římsovitého okraje je přítomní ve stejném období, jako keramika vyskytující se v prostoru jihovýchodní Moravy. Nejpodobnější varianta se vyskytuje na lokalitě Veselí nad Moravou-zámek, okraj je totožný s typem okraje č. 23.1 (*Sedláčková 2015*, 192). Jedná se o římsovitý okraj

---

¹⁴ Jednotlivé střepy byly pro zpracování rozděleny lomeným číslem.

geneticky vyrůstající z mladohradištního tvaru keramiky. Spodní lišta střepeů okraje hrnců není zaoblená, jeví se spíše ostřejší. Keramický střepeů čísla 7666/3 (tab. 2, č. 5) je z tmavšího těsta, morfologicky podobný střepeu 7666/2 (tab. 2, č. 4), zdobený žlábkováním. Dataci těchto artefaktů lze uvést závěr 13. a 1. polovina 14. století.

Č. p. 742 „Obecní úřad“

Místo nálezů se v současnosti nachází u hlavní křižovatky obce Vlčnov, v prostranství před domem s nynějším č. p. 742. Místo se rozprostírá u komunikace k nabíhajícímu svahu severojižního směru. Jedná se o jediný systematický archeologický výzkum v intravilánu Vlčnova.

Sezona 1968

V roce 1968 Byly nalezeny dvě celé nádoby (tab. 1, č. 1 a tab. 2, č. 1). Nádoba označená jako A 237 392 (tab. 1, č. 1) o celkovém průměru 23 cm je soudkovitého tvaru, přehnutého okraje, jehož tvar je takřka vodorovný. Na plecích je hrnec zdoben dvěma liniemi radélka po dvou řadách, těsně pod výdutí pak vysokou, ale poměrně volnou linií. Vypálena je redukčně. Analogická nádoba byla nalezena v Kurovicích (Bártíková 2019, 169, obr. 136), kde L. Bártíková popsala artefakt ve shodném soudkovitém tvaru a velikosti, ozdobené a radélkem na plecích, avšak s archaičtější tvarovaným okrajem. Morfologie okraje hrnce se blíží spíše 15. století.

Torzo hrnce A 257 393 (tab. 2, č. 1) tvoří okraj, hrdlo a plece, průměr hrnce je 20 cm, vypálen je redukčně. Okraj hrnce je opět zástupcem sk. 24 a 25 s tím, že je okraj přímo na ploše vrcholu promačkávaný. Přímo analogii má tato varianta hrnce v nálezů ve Starém Městě (Snášil 1976, 79, č. souboru 1/80). Ve Vlčnově na totožném místě nálezů se obdobná úprava okraje i tvar objevuje ještě jednou jako A 254 295 v UR 00. Aktuálně R. Procházka typ okraje s tímto konkrétním typem výzdoby zařadil do 3. čtvrtiny 14. století (ústní sdělení).

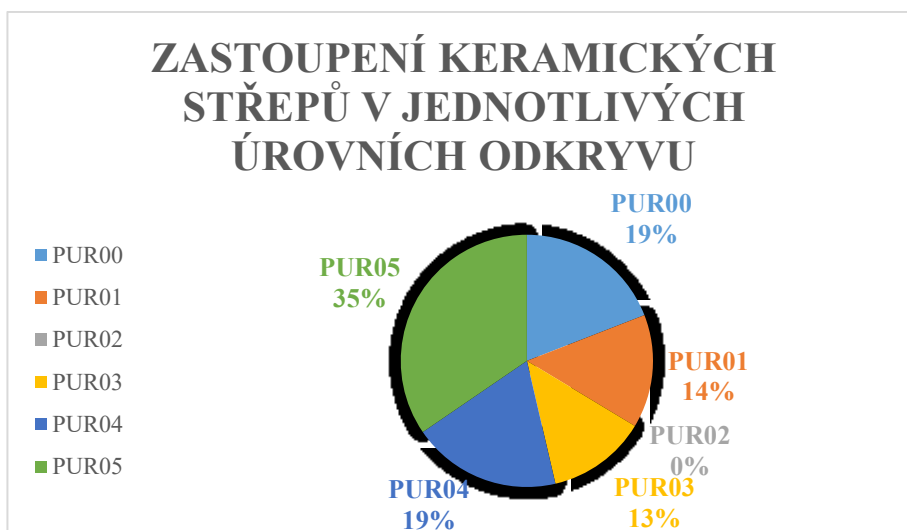
Sezona 2012

Situace byla také porušena při výkopu pro kabel v roce 2012. T. Chrástek uvádí: „V prostoru sondy o velikosti 3x3 m byla zachycena část objektu datovatelného do 15. století. Situace byla v prostoru sondy porušena na jižní straně výkopem pro vodovodní přípojku, na východní straně výkopy více inženýrských sítí. Celá situace byla tudíž zachycena pouze v ploše 1,5x2,5m. Profil objektu zůstal patrný na západním profilu. Vzhledem k rozsahu

zachycené nelze blíže určit celkovou velikost ani tvar objektu. Výplň objektu byla tvořena destrukcí obsahující většími i menšími kusy mazanice, menší i střední kameny, velké množství uhlíků a keramické fragmenty. Dno bylo tvořeno tenkou propálenou vrstvou uhlíků.“ (Chrástek–Vašků 2012, nestránkováno).

Úroveň terénu byla označena jako PUR00 s obsahem 21 čísel střepů. Pod ní se nacházela vrstva označená jako PUR01, která se skládala z mazanice destrukce v níž byly nalezeny fragmenty keramiky (16 ks) a uhlíků. Následovala vrstva PUR02, opět s obsahem mazanice, uhlíků a keramického materiálu, v nálezové zprávě však artefakty uvedeny nejsou. Úroveň PUR03 je popsána obdobně jako předchozí i nastávající úrovně; nacházejí se zde tedy zlomky mazanice, uhlíky a keramické střepy v množství 14 ks. U vrstvy PUR04 se situace opakuje s tím, že byla zaznamenána „*podkovovitá destrukce, tvořená menšími a středně velkými kameny...*“ (Chrástek–Vašků 2012, nestránkováno). Počet zlomků byl 21 ks. V úrovni UR05 byly nalezeny placaté kameny čnicí z vrstvy a množství keramiky (celkem 38 ks). Úroveň PUR06 byla zaznamenána jako situace s tenkými propálenými vrstvami, označení PUR07 nese podloží, poslední úroveň bez nich. Zákres profilu neexistuje.

Celkový počet keramických zlomků získaných výzkumem bylo 110. Procentuální rozvržení v rámci jednotlivých vrstev viz grafické znázornění níže.

Graf č. 1 – Zastoupení keramických střepů v jednotlivých úrovních odkryvu v rámci sezony 2015.

Rozložení nálezů je ve všech úrovních obdobné, větší množství je viditelné v úrovni PUR 05. Bližší popis obsahu jednotlivých vrstev viz níže.

PUR 00

Úroveň PUR00 obsahuje celkem 21 střepů. Okrajů hrnců a dvou džbánů jsou čtyři kusy. Hrnce s čísly A 254 276 a A 254 295 patří k zástupcům typických variant pro typ okraje skupiny 24 a 25. Druhý jmenovaný je zdobený promačkáváním prsty obdobně jako A 237 393. Oba okraje džbánů jsou rovně vytažené,

Okraje A 254 277 a se jedná o typ okraje ze sk. 10 z Veselí nad Moravou-zámku (*Sedláčková 2015*, 192, obr. 1), tedy o ostře přehnutý okraj. Okraj č. A 254 278 je obdobný jako typ 24 a 25, jen ostřeji řezané variantě, vyskytuje se i typ s náznakem převalení, a to v např. v případě zlomku A 254 278.

Typ okraje u č. A 254 296 je kónicky vně vytažený ozdobený třemi vodorovnými řadami radélka a rytých obloučků. Pravděpodobně se jedná o okraj džbánu. Taktéž střep šikmo vyhnutého okraje byl identifikován jako součást tohoto typu nádoby (*Sedláčková 2015* 198, obr. 1, 2). Jedenkrát je zastoupeno dno. Výpal je střepů redukční, keramika středně šedého odstínu.

Dva kusy střepů výdutí jsou výrazně zdobené; jedná se o A 254 282, jemně okrový střep, a A 254 284, tmavě šedý. Lze sledovat bohaté řady linií a radélek, v obou jmenovaných případech drobných trojúhelných.

Nálezy dále čítaly drobnou mazanici (A 254 293) a osteologický materiál (A 254 294).

PUR 01

Jedná se celkem o 4 čísla keramických střepů, pravděpodobně hrnců; 1 ks podhrdlí, 2 výdutě a 1 ks dna, kde jsou vně patrné pozůstatky bíle zbarvené hmoty. Barevnost střepů je tmavě šedá. Zlomek A 254 298 je keramický střep výduti zdobený pěti řadami jemného trojúhelníkového radélka. Analogické zdobení lze spatřit na míse z rozsáhlého souboru nádob pod č. 1/80 ze Starého Města u Uherského Hradiště (*Snášil 1976*, 79). Soubor je datován do 2. poloviny 14. století. Dalším zdobeným střepem je zlomek A 254 299 (s č. A 254 300) je světlejší, s velmi obdobným radélkem, pouze v kratších rozestupech. Výzdoba na střepích A 254 310 (tab. 10, č. 7) a A 254 303 (tab. 10, č. 5) je velmi bohatá. Je možné, že se jedná o střepy z různé části jedné nádoby. Střep je středně šedý, redukčního výpalu.

PUR 02

V nálezové zprávě chybí bližší popis keramického materiálu této vrstvy, v obecném popisu je ale uvedena.

PUR 03

V této úrovni byly nalezeny, 2 okraje hrnce, 1 ks okraj v nálezové zprávě identifikovaný jako okraj pohárku. Identifikován byl také okraj pokličky po jednom kuse. Následně kusů 7 výdutě, v případě střepů A 254 318 a A 254 319 je jejich povrch tuhovaný. V úrovni byl vyzvednut také pískovcový kámen a 5 ks mazanice, z nichž jeden kus byl značně přepálen. U jednoho z kusů bylo možné identifikovat otisky prutů. Jeden z kusů mazanice (A 254 326) se jeví jako slepené množství přepálené hlíny a neidentifikovatelného předmětu s prvky kovu (tab. 10, č. 8).

Střepy jsou poměrně fragmentarizované. Některé (např. A 254 291 a 254 292) jeví známky přepálení. Mezi okraji se objevují římsovité (A 254 333) i přehnuté A 254 331).

Keramika je velmi bohatě zdobená, analogie k tomuto typu výzdoby nebyly dohledatelné. Bohatě zdobený je např. střep A 254 313. Jedná se o ven vyhnutý okraj džbánu se dvěma řadami úzkého podélného radélka. Obdobná výzdoba se vyskytuje na zlomku A 254 317 s tím, že radélko není přísně pravidelné. V případě zlomku A 254 316 (tab. 10, č. 6) jde opět o velmi osobitě zdobený střep analogií v regionu Hustě zdobený je také zlomek A 254 319. Bohatě ozdobený je také střep A 254 318 s diamantovým radélkem ve dvou řadách, pravděpodobně se jedná z zlomek výdutě.

PUR 04

V úrovni PUR 04 byla nalezena celá nádoba, hrnec s označením A 254 328 (tab. 1) vejčitého tvaru, středně šedého těsta, celkové výšky 28, 5 cm. Okraj je tvořen okružím, tak typickým pro celý region. Jedná se o variantu sk. 24 a 25, která je přítomna na všech vrcholně středověkých lokalitách jihovýchodní Moravy, kde byl vyhodnocován keramický materiál. V konkrétních příkladech jde např. o Kurovice (*Bártíková 2019*, 169, obr. 136, č. 3), Tečovice (*Fojtíková 2017*, tab. 11, č. 6) či Uherský Brod (*Bártíková-Bártík 2019*, 20, obr. 5, č. 33). Datace odpovídá 14. století.

Byly zaznamenány další okraje celkem tři s okružím; v případě A 254 329 se jedná o jednoduchý okraj varianty 24 či 25 v drobném měřítku. Nalezeny byly střepy ze džbánu, okraj A 254 333 ven vytažený. Přítomen byl také okraj přehnutý (A 254 331). Dohromady

tedy 5 ks okrajů, z nichž žádný nebyl zdoben. Vyzvednuto bylo celkem 8 ks výdutí, opět se objevuje zdobené radélkem, a jede střepe okraje pokličky (A 254 334).

V úrovni PUR 04 se taktéž nacházel osteologický materiál, ale především kusy mazanice (tab. 11), vyzvednuto bylo celkem 8 ks popsané v následujícím seznamu:

MAZ1– Jedná se kus mazanice, která pravděpodobně tvořila část výplně na stěně neotesané roubené konstrukce, neboť kopíruje její tvar, jde tedy pravděpodobně hliněný omaz. Z vnější strany je patrná vrstva, nejspíše omítky¹⁵. Hmota je vypálená, nejsou však patrné stopy po červeném přepálení. Z profilu artefaktu je patrné vrstvení hlíny a hrubý reliéf způsobený otisky plev. Z vnitřní strany se nachází tvrdá bílá čočka.

MAZ2 – Poměrně drobný kus mazanice tmavohnědé barvy s drobnými oranžovými plochami. Z vnější strany je mazanice zarovnána, z vnitřní po obou stranách lze pozorovat otisk dřevěné konstrukce, u nejužší části pravděpodobně pak stopu po kolíku. Kus mazanice mohl být součástí omazu roubené konstrukce.

MAZ3 – Nepříliš vypálený kus se mírně drobí, takřka vůbec nejeví známky popraskání, je kompaktní, a de facto tvoří kompaktní hmotu. Jde pravděpodobně součást omazu roubené stavební konstrukce.

MAZ4 – Oranžová mazanice s množstvím rovných ploch patrných po všech stranách artefaktu. Nejspíše se jednalo o výplň hrázděné konstrukce.

MAZ5 – Mazanice oranžové barvy, jasně přepálená. Na stěnách patrné otisky plev i rovných konstrukcí. Vzhledem k rovně otlačeným místům v kolmém směru a hned z několika stran artefaktu se pravděpodobně jedná o výplň konstrukce hrázděné.

MAZ6 - Jedná se o kus mazanice, která se vyznačuje tmavohnědou barvou, částečně do oranžova. Na boční straně lze pozorovat tři drobné kulaté drážky. Pravděpodobně se jedná o zbytky šikmo položených prutů. Interpretován je kus jako výplň v hrázděné konstrukce.

---

¹⁵ Přesné složení by určil pouze chemický rozbor, dle barvy a celkové struktury se však může jednat o vápennou omítku.

MAZ7 – Jasně oranžový kus mazanice trojúhelného tvaru. Není možné interpretovat, zda se jedná o omaz roubení nebo výplň hrázdění. Ve střední části jsou jasně patrné příkré prohlubně po kolících nebo prstech.

MAZ8 – Oranžovohnědý kus mazanice ze dvou stran zarovnaný, pravděpodobně dřevěnou konstrukcí tvořící výplň mezi hrázděním.

MAZ9 nebylo možné dále určit.

Značná vrstva omazu tvořila běžnou součást doplňku konstrukčního řešení roubených staveb z neotesaných kůlů (*Netolický-Vařeka 2015, 37*). Taktéž některé kusy mazanice ve Vlčnově byly tedy identifikovány jako roubené konstrukce (MAZ1, MAZ2, MAZ3, jiné jako hrázděné (MAZ4, MAZ5, MAZ6 a MAZ8), v případě artefaktu MAZ7 může jít eventuálně o obě varianty. Zda se jednalo o součást omazu z vnější nebo vnitřní strany nebylo možné identifikovat. Vzhledem k tomu, že omaz z vnější strany byl mnohem velkorysejší co do gramáže (na vzorku MAZ1 jsou dokonce patrné jakési dvě vrstvy nánosů), je možné počítat s tím, že v případě některých drobnějších kusů se mohlo jednat o výmaz z vnitřní strany (*Škabrada 2003, 18-21*), které však nebyly při výzkumu vyzvednuty¹⁶. V kontextu východní Moravy se prozatím jedná o jediný zdokumentovaný příklad ve vesnickém prostředí, kde byly nálezy podrobněji interpretovány.

PUR 05

Vyzvednuto bylo celkem 9 ks okrajů nádob, 18 ks výdutí, z nichž některé jsou opět velmi bohatě zdobené. Celkem bylo nalezeno 4 ks pokliček.

Kromě obvyklých tvarů vytažených okrajů č. 24 a 25 (A 254 348-351) bylo vyzvednuto velmi bohatě zdobené ucho A 254 344 (tab.10, č. 3), s charakteristickou výzdobou. Na příkladu výdutě A 254 360 lze pozorovat trojúhelné radélko objevující se v úrovni 01 a ve Starém Městě v poloze „Na kostelíku“ v objektu č. 62 (*Snášil 1976, 79*), kdy je keramika datována do cca pol. 14. století.

Střep A 254 362 je zlomek výdutě s výrazným obdélným radélkem a vlnicí, jehož přímou analogii tvoří nádoba A 86 047 ze Starého Města, kde je datována do 3. čtvrtiny 14. století.

---

¹⁶ Dle ústního sdělení T. Chrátka bylo množství nalezené mazanice znatelně vyšší.

A 254 363 má slídovou engobu a nerovnoměrné vypálení, slída se nevyskytuje v těstě, pouze tedy na povrchu. Střep pochází z neidentifikovatelné části nádoby, plastická výzdoba je tvořena žlábkováním. Nalezeny byly i kyjovité okraje, patrně tedy zásobnice. Kyjovitý tvar se objevuje např. na lokalitě Veselí nad Moravou-zámek (*Sedláčková 2015*, 194, obr. 3, č. 10).

V úrovni PUR 05 bylo nalezeno dalších pět zlomků mazanice:

MAZ51-pravděpodobně se jedná o zbytek hrázděné konstrukce, tedy její výplně. Artefakt je z několika stran rovně otačený, je trojrozměrný.

MAZ52- neidentifikovatelná část. Patrné očazení a přepálení.

MAZ53-trojrozměrná mazanice, přepálená, patrné stopy kouře. Materiál není zcela přepálen.

MAZ54-kus mazanice červeno-černě probarvený. Jedna stěna hladká, patrný rovný otisk dřeva. Na kolmou stranu je vidět stopa po kolíku o průměru 12 mm.

MAZ55-pravděpodobně se jedná zbytek po omazu stěny z neopracovaných trámů. Barva je jasně oranžová, patrné otisky plev.

Keramický materiál sezony 2012 byl autory výzkumu chronologicky zařazen do 15. století a bylo zde interpretováno pyrotechnologické zařízení (*Chrástek-Vašků 2012*, nestránkováno).

Nalezen byl osteologický materiál, pravděpodobně žebro z drůbeže.

Sezona 2021

V roce 2021 při dalším porušení situace stavební činností položen liniový výkop. V rámci exkavace byl zdokumentován částečně zahloubený objekt. Situace byla opět interpretována jako pyrotechnologický objekt (označen č. 500), viz nákres (*Kuchař 2021*, 5). Z objektu byly vyzvednuty celkem 4 fragmenty keramického materiálu. Dva zlomky byly zdobeny žlábkováním, jeden dvěma řadami obdélných radélek (*Kuchař 2021*, 8). Drobné čtvercové radélko se běžně vyskytuje na produkci Starého Města u Uherského Hradiště, se kterým lze typ výzdoby analogicky spojit a zařadit tak do 14. až 15. století.

Ve všech třech případech byla situace interpretována jako pyrotechnologické zařízení a její destrukce je dokonce vztahována k nájezdu Matyáše Korvína (*Chrástek-*

Vašků 2015). Keramický materiál odpovídá danému období; provázání s konkrétní historickou událostí je však neověřitelné. Objekty z organických materiálů běžně doplácely na ochotu hořet. Dalším argumentem proti tomuto tvrzení je blízkost morfologie a výzdoby nalezeného keramického materiálu s produkcí ze Starého Města u Uherského Hradiště. Není pravděpodobné, že by ve sledovaném období dodávalo venkovské sídliště kuchyňskou a stolní keramiku na lokalitu Staré Město; opačný směr distribuce se jeví jako pravděpodobnější. Placaté kameny stejně tak nemusely být součástí pece; hypoteticky se mohlo jednat o zbytky zpevněné pochozí plochy nebo soklové části, která mohla být z původní polohy vychýlena z důvodu destrukce požárem.

Pro dataci keramické produkce byl hodnotný nález džbánů, které se na lokalitě Staré Město u Uherského Hradiště vyskytují běžně od 14. století (*Snášil 1982a*, 44-46); právě tomuto keramickému materiálu je sortiment keramiky na dotčené mikrolokalitě nejbližší. Archeologický materiál je dle analogií možné datovat do 14. století s přesahem do století následujícího.

Č. p. 116¹⁷

Na parcele jmenovaného čísla popisného byl v roce 1979 učiněn nález drobného „hrnečku“ číslo 20565 (tab. 2, č. 2). Stalo se tak při stavbě nového objektu. Artefakt byl dle zprávy vykopán 2 m pod povrchem, místo bylo interpretováno jako pec, neboť se v okolí nacházela spáleništní vrstva a saze.

Jedná se o pohár ze středně hrubého těsta bez příměsi slídy, vysoký je celkově 10, 5 cm. Hrdlo je kalichovitě rozevřené se dvěma výlevkami, pod hrdlem se nachází dvě linie. Barva je tmavě šedá. J. Pavelčíkem byl zadatován do 14.-15. století (*Pavelčík 1979*, 1).

Tento typ poháru se vyskytuje běžně na území Moravy (*Bártíková-Bártík 2019*, 22), nejbližší analogie podobného artefaktu se nachází právě v Uherském Brodě ve vsádce pece (*Bártíková-Bártík 2019*, 22), kde byl zasazen dle celkové datace souboru do časového rámce závěru 14. až 1. pol. 15. století. Souvislost vlčnovského artefaktu s uherskobrodským pohárem je velmi pravděpodobná.

Orlovna

---

¹⁷ Uváděno také jako č.p. 736.

V současnosti se jedná o mikrolokalitu v centru obce u hlavní cesty směrem na západ, cestou na obec Hluk. Nalezeny byly celkem čtyři střepy pod jedním označením č. 7232, pro potřeby vyhodnocení byly zlomky rozeznačeny. Střep okraje č. 7232/1 (tab. 3, č. 7) lze zařadit do skupiny č. 23, tedy římsovitý okraj datovatelný do 2. pol. 13.-1. pol. 14. stol. Zlomek č. 7232/2 (tab. 3., č. 8) lze přiřadit ke skupině 24 a 25, patrná je výrazná spodní lišta.

Dva zlomky z těla nádob nejsou dále identifikovány jako nerozpoznatelné části nádob zdobené šroubovicí. Z nálezových okolností je známa pouze informace, že byly střepy získány při výstavbě místní Orlovny, nálezová zpráva neexistuje.

Rekapitulace nálezů na mikrolokalitách ve Vlčnově

Archeologické nálezy z Vlčnova pocházejí částečně ze situací vyvolaných stavební činností v 2. pol. 20. století, druhá velká část je z výzkumu u obecního úřadu po roce 2000.

Středověká kuchyňská a stolní keramika z Vlčnova v zásadě zapadá do kontextu keramické produkce prostoru jihovýchodní Moravy. Lze vyzorovat jistou souvztažnost s Uherským Brodem či Starým Městem u Uherského Hradiště. Na rozdíl od jiných okrajových lokalit jako jsou např. Tečovice nebo Kurovice, lze vyzorovat zcela svébytnou výzdobu; otázkou ovšem zůstává, zda se jedná skutečně o lokální výrobu nebo byla keramika importována. Styl výroby je plastický a na nádobách si lze všimnout hned několika radélek, střep je výzdobou zaplněn z většiny plochy. Lze však říci, že takto bohatě zdobené zlomky v dotčeném regionu byly zaznamenány jen ve Vlčnově, nejbližší jim má bohatě zdobený džbán z Veselí nad Moravou (*Sedláčková 2015*, 201, obr. 8, č. 3), který je však v tomto případě již glazovaný a plastická výzdoba z povrchu vystupuje.

Raně novověká keramika odpovídá keramické produkci sledovaného období prostředí „Slováckého výrobního okruhu“ (*Scheufler 1972*, 143), pravděpodobně s distribuční trasou směrem od Uherského Hradiště či Strážnice, trávově zelená glazura je typická pro dílny z Jalubí (tamtéž). Vzhledem k zaměření diplomové práce byla sledována rámcová datace, a to jen u artefaktů nalezených na parcele u objektu č. 121 v intravilánu, kde byly zároveň známější nálezové okolnosti. Raně novověká keramika se vyskytuje ve Vlčnově poměrně běžně; nejsou u ní známy žádné nálezové okolnosti a ke většině artefaktů také nebylo možné se dostat. Detailnější rozbor raně novověké produkce také nebyl pro téma diplomové práce stěžejní; nejzásadnější informace poskytuje raně

novověká keramika v případě, že je možné rozeznat morfologii celé nádoby, což v případě drobných zlomků ve Vlčnově bohužel možné není. Pokus o provázání s konkrétnějším místem původu dle způsobu výzdoby nebo polévání by pak mohlo být řešeno v samostatném tématu. Množství kuchyňské a stolní keramiky raného novověku bylo tedy vysledováno v extravilánu Vlčnova, kam se pravděpodobně dostalo v souvislosti s hnojením polí, tedy jako terciální či snad kvartální odpad (*Neustupný 2007, 66*).

Zemědělské náčiní

Na mikrolokalitě „U Bařinů“ byl údajně nalezen žernov; jehož podoba nebo další náleзовé okolnosti nejsou zachovány ani v písemně, ani fyzicky v depozitáři.

Struska

Na místě „Hradištku“ a č.p. 517 „U Bařinů“ byla nalezena struska. Na mikrolokalitě „Obecní úřad“ byla nalezena spečená skrumáž mazanice s neurčitelným železitým předmětem vzniklá pravděpodobně v důsledku požáru.

Zvířecí kosti

Na některých mikrolokalitách byl také nalezen osteologický materiál, což je ve venkovském prostředí očekávatelné, v případě parcely u objektu č. 121 nesly kosti známky tepelného opracování.

Nalezeno bylo tedy několik kusů, pravděpodobně kance či domácího prasete a ptačí kůstka. Jednalo se o náleзовé situace období středověku s lokalitami „U Nové školy“, kde se mělo jednat o ptačí kost (9377) a kančí zuby (9376), a také „Obecní úřad“ (A 254 327), kdy se jedná nejspíše o hovězí stoličku, pravděpodobně vypadlou z čelisti (A 254 294). Na místě bylo nalezeno také žebro (A 254 386), nejspíše drůbeží.

3.3.2 Shrnutí archeologie ve Vlčnově

Penzum analyzovaných archeologických artefaktů odpovídá prostředí, vesnickému sídlišti, i možnostem náleзовých okolností (výrazná vzorkovitost, chaotické uložení), navzdory tomu bylo možné z nich vyčíst alespoň základní informace.

V obecném měřítku se nalezené artefakty kuchyňské a stolní keramiky jeví jako poměrně kvalitní produkce s redukčním výpalem, sendvičový výpal se prakticky nevyskytuje, a těstem s kvalitním ostřivem. Tuhový materiál se, až na tři střepy, také

v zásadě neobjevuje. Rozbor keramiky tak přinesl novou informaci, a sice že ve Vlčnově byl zpozorován typ výzdoby, který nebyl prozatím zmapován na jiné lokalitě v regionu. Také se potvrdila obliba džbánů (Čapek 2022, 150). L. Čapek tvrdí, že ve sledovaném období byla keramická produkce centralizovaná (Čapek 2022, 75), čemuž by v nálezových situacích Vlčnova nasvědčovala přítomnost analogické nádoby z Uherského Brodu nebo keramiky ze Starého Města u Uherského Hradiště. Naproti tomu D. Menoušková a K. Slaviček (Menoušková-Slaviček, 2024, v tisku) uvádí spíše lokální původ produkce; analýzou chemického složení bylo zjištěno např. to, že materiál na výrobu kachlů na hradě Buchlově byl získán v jeho bezprostřední blízkosti.

Otázkou zůstává samotná existence pyrotechnologického zařízení. V nálezové zprávě je tedy situace interpretována jako pyrotechnické zařízení, které dle hypotézy T. Chrástka a M. Vašků mělo být zničeno v 15. století (Vašků-Chrástek 2015, nestránkováno). Podkovovitý útvar zachycený by mohl svědčit pro tuto možnost, neboť obdobný tvar byl zachycen na lokalitě Veselí nad Moravou (Dejmal 2012), jeho existenci tedy nelze vyloučit. Zároveň je však možné, že se jednalo o pouhou destrukci stavební konstrukce způsobenou požárem; kameny tak mohly tvořit soklovou část či nášlapnou vrstvu kolem objektu. Jedná se navíc pouze o torzo zachycené situace. V případě černé čočky mohlo jít jen o větší koncentraci organického materiálu. Spáleništní vrstva je zmiňována hned na několika dalších místech nálezů ve Vlčnově, o všech se v hypotetické rovině uvažuje jako o pyrotechnologickém zařízení. Požáry objektů z organických materiálů však byly po celou dobu jejich výstavby značným problémem, který byl systematictěji řešen až v novověku. O pyrotechnologické zařízení tak v konečném důsledku jít nemusí. Mazanice z tohoto místa nálezů byla vyhodnocena jako součást stavebních konstrukcí, a to jako omaz roubených stěn i výplň hrázdění. Tyto konstrukční prvky tak byly datovány dle keramického materiálu do 14. a 15. století¹⁸.

Jak na parcele objektu „U obecního úřadu“, tak na parcele „U Bařinů“ byly nalezeny spolu s archeologickými artefakty požárové situace. Již v předchozích kapitolách bylo zmíněno, že se nemusí jednat o pyrotechnické zařízení, ale o běžnou součást života středověké a raně novověké vesnice. Tatáž situace mohla nastat i v případě dalšího místa. Ve zprávě z roku 1979 J. Pavelčík uvádí, že „Podobná situace spočívající v narušení

---

¹⁸ Pro srovnání; ve středověkém Brně označuje jako „zlatý věk“ těchto typů konstrukcí A. Zůbek století 13. a 14. (Zůbek 2019, 7).

objektu z přepálené hlíny s obsahem středověkého keramického materiálu byla ve stejné ulice zachycena v roce 1979 při kopání základů dnes již nestojícího domu v blízkosti kostela sv. Jakuba Staršího.“ (Pavelčík 1979). Je tedy možné, že existoval další objekt, který byl hrázděný nebo roubený. Situace nebyla nijak zaznamenána.

V rámci analýzy keramického materiálu došlo i k propojení archeologie a etnografie došlo v případě Vlčnova kuchyňské a stolní keramiky, kdy z výzkumu J. Grulich a P. Matlase vyplývá, že další kuchyňské zboží, nejčastěji nalézáný archeologický artefakt, tedy keramika, se skutečně vyskytovala v tak masové míře, že nebyla ani zanášena do inventářů, pouze ve výjimečných případech, stejně tak jako nádobí dřevěné (Grulich-Matlas 2009, 14). Na pomezí archeologie a etnologie je v případě lokality Vlčnov výskyt zakuřované keramiky. Je uváděno (Snášil 1970, 334), že poslední pece na zakuřovanou keramiku byly postaveny na Uherskohradištsku v Tupesích v roce 1912, v Hroznové Lhotě až dokonce v roce 1942. Jednalo se o specializované hrnčíře (Pajer 2015, 214). J. Pajer také předpokládá, že jak běžné polévané, tak zakuřované zboží, bylo regionálního původu. Hrnčíři se však dle něj nacházeli ve městech (Pajer 2015, 215) a na venkov se dostávali až v novověku, kde se pak tento druh hrnčířství udržel jako skutečně „lidové“ až do 20. století. Polemiku do problematiky regionalizace pak vnáší výzkum D. Menouškové a K. Slavička; dle nich se regionalizace hrnčířské výroby vykytuje již ve středověku (Menoušková-Slaviček, v tisku).

V rámci kuchyňské a stolní keramiky, která byla podrobena nejpodrobnějšímu rozboru se, až na pár výjimek, jednalo o fragmentarizované artefakty, bylo však možné z nich i přesto vyčíst základní informace vedoucí k jejich datování, a ukotvit tak jednotlivé mikrolokality v čase. Při vynesení jejich rozmístění na mapu je na první pohled zřetelné, že je jejich rozložení v intravilánu Vlčnova kumuluje v centrální části a je značně odlišné jak od současného stavu osídlení, tak mapových podkladů I. vojenské mapování či map císařských otisků stabilního katastru.

3. 4 Analýza objektů

Celkově se podařilo získat k rámcové analýze třináct usedlostí, z kterých bylo možné získat informace o jejich relativním stáří. Objekt kostela bude jen zmíněn a potvrzena může být jeho datace do 14. století. Následuje výčet jednotlivých usedlostí. Ne ke všem

bylo možné získat veškeré informace, ať už kvůli jejich technickému stavu, neochoty vlastníka nebo z důvodu, že již neexistují. Řazení je uvedeno vzestupně čísel popisných. Rozebrány budou ponejprv obvykle disponované usedlosti, poté objekty pro obecní účely.

Stěžejní bylo získat půdorys objektu. Za velmi hodnotné lze považovat získání půdorysů pěti objektů ve středu obce, které byly zaměřeny kvůli jejich následnému zbourání ve 2. polovině 20. století.

Pramenem pro historickou část analýzy objektů byly publikačně zpracované písemné prameny. Vzhledem k problematickému napojení tzv. držebního čísla a čísla popisného¹⁹, které je užíváno od roku 1771, aby nedošlo ke zkreslení možného urbanistického vývoje, nebylo zahrnuto eventuální osídlení před tímto datem a může být součástí dalšího, historického výzkumu.

Objekt č. p. 49²⁰

Objekt se nachází na parcele č. 918 v místní části Vlčnova zvané „Rybáře“. Ulice se rozkládá pod prudkým svahem v těsné blízkosti vodoteče. V roce 1798 tuto část vesnice postihly rozsáhlé povodně (*Zemek 1966, 94*).

K roku 1775 je uváděn jako majitel usedlosti Josef Mikulec (*Zemek 1966, 204*).

Na mapových podkladech z počátku 19. století se na čísle popisném se současným číslem 49 rozkládaly dvě menší usedlosti. V roce 1832 je zmiňována kontribuce zaplacená Antonem Mikulcem, roku 1864 je již uveden v souvislosti s usedlostí Jan Mikulec (*Zemek a kol., 1966, str. 205*). Tataž rodina pak usedlost drží až do 20. století, poslední obyvatelka usedlost obývala hluboko do 90. let téhož věku.

Objekt se skládá ze dvou částí – obytné a hospodářské. Základní parametrické údaje půdorysu jsou délka, která činní cca 26, 3 m a šířka, v uličním průčelí naměřená 15, 85 m. V zadní části dvora se nachází v současnosti zasypaný sklep hloubený do svahu;

---

¹⁹ V literatuře, ani dostupných archívních pramenech, nebylo vysvětleno, jakým způsobem došlo ke ztotožnění tzv. držebního čísla s číslem popisným.

²⁰ Jedná se o kulturní památku rejstříkové číslo v Ústředním seznamu kulturních památek je 49686/7-8828.

v rámci ostatních usedlostí ve Vlčnově se jedná o neobvyklé řešení, neboť většina dalších objektů má vstup do sklepa umístěn přímo ze síně (viz dále), tedy v interiéru. Střecha je na obou částech sedlová s hambálkovým krovem, celkově dosahuje tří různých rovin. Kryta je usedlost v současnosti pálenou krytinou, obytná část dvoudrážkovou, hospodářská tzv. „bobrovkou“.

Vstup do obytné části pokračuje síní, nalevo od vstupu se nachází komora, obdélná prostora oddělená cca 35 cm širokým, tedy poměrně tenkým, zdívkem. Napravo do vstupu se pak nachází světnice. Hlavním komunikačním prostorem v obytné části je tedy síň, z níž je možné pokračovat dále nalevo do spodní komory, dřevěných žebříkovým schodištěm nahoru do drobné patrové komory. Vstup do hospodářského křídla, kde se pravděpodobně nacházel výmínek, je umístěn nalevo od stupu na dvůr. Přímo rovně ze síně bylo pak tedy možné se ze síně dostat přímo na dvůr. Napravo vzadu od uličního vstupu byla buňka, kde se v minulosti nacházela místnost s černou kuchyní, nejspíše výsledek úprav ze 40. let 20. století; jedná se o prvek, který se opakuje i v dalších objektech (viz dále), v tomto případě byla černá kuchyně upravena nověji a největších změn doznala ve 2. polovině 20. století, kdy jako otopné zařízení sloužily kamna tzv. „petry“. Komín byl tedy radikálně zúžen a černá kuchyně de facto zanikla.

Hospodářské křídlo se skládá ze dvou částí. První tvoří již zmiňovaný výmínek, druhou pak chlévy. Vzhledem k novodobé okenní výplni, která je vsazena do okenního otvoru přímo uprostřed dvou větracích okének, je možné, že využití prostory jako výminku je až druhotné a jednalo se před tím např. o komoru. Třetí část, mírně předstupující dvorním průčelím před výmínek. Dělena je celkem na pět částí, kdy poslední místnost je viditelně přepříčkována později.

Obvodová stěna ze severní strany obytné části má větší tloušťku, 55 cm, obdobně jako dělicí zeď mezi sínkou a výmínkem, což může značit nejstarší zachycenou fázi výstavby, ještě před změnami ve 40. letech 19. století. U dalších obvodových zdí je však zachycena tloušťka kolem 50 cm; což je u zdi v interiéru, byť obvodové, nesoucí zátěž krovu, ne zcela logické. Část zdiva oddělující síň a první místnost hospodářského křídla, se tedy jeví jako pozůstatek staršího stavu; vyjma odlišné tloušťky také nelícuje na nabíhající obvodové zdivo obytné části.

Obytná část je vyzděna převážně z nepálených cihel, v uličním průčelí lze kolem okenních otvorů pozorovat také pálené cihly; pravděpodobně se jedná o úpravu z doby,

kdy byly do okenních otvorů vkládána kastlové okenní výplně. Stejně tak římsa v uličním průčelí je víceúrovňová a skládaná z pálených cihel.

Podlahy se v objektu objevují jak z dřevěných fošen (světnice, černá kuchyň), tak u dusané hlíny, v případě stájí a chlívku z cihel. Stropy jsou ve většině místností záklopové, v případě světnice je zdokumentován i tzv. překládaný záklop, nad nejzápadnější místností stájové části hospodářského křídla je strop povalový, pravděpodobně se jednalo o nejjednodušší a nejlevnější řešení. Na průvlačném trámu ve světnici lze číst vrocení 1842. Další významné změny se na gruntě tedy pravděpodobně udály právě ve 40. letech 19. století za hospodáře Antonína Mikulce.

Krov je hambálkový, E. Vlčková v zaměření uvádí, že se jedná o tvrdý druh dřeva. Na rozdíl od jiných objektů, není patro horní komory vyzděné, je zapracováno do střechy, zůstává v krovu.

Rozestavění okenních otvorů a vstupů je charakteristické; na uliční fasádě napravo od vstupu do komory se nachází drobné větrací okénko v síle zdiva. Neobvyklý tvar okénka se nacházel ještě před destrukcí nádvorní obvodové stěny ve světnici; nika měla obloukovitý záklenek.

Uliční průčelí obytné části má kromě vchodu s dřevěnou dveří výplní s ne příliš výrazným žudrem se segmentovým záklenkem ještě dva okenní otvory a drobné větrací okénko nalevo od vstupu. Mezi vstupem a návratím jsou umístěny další dva okenní otvory s výplněmi s křídly dělenými na šest polí. Kolem okenních špalet je vlivem destrukce patrné odhalené zdivo; u pravého otvoru se nachází hlavně nepálené hliněné cihly, u levého pravděpodobně vysprávka z pálených cihel (viz výše v popisu). Návratí se tedy nachází z pravé strany z pohledu ulice. Zdivo je zapraveno podkladem z „kožuchu“, je patrný omaz hlíny a plev, poté nalíčeno vápennou omítkou s modrou podrovnávkou.

Krytina je v současnosti nad obytnou částí drážková neglazovaná, vyměněná pravděpodobně v 2. pol. 20. stol., nad částí hospodářskou lze pořád pozorovat krytinu pravděpodobně z počátku téhož století typu „bobrovka“.

Nyní se objekt nachází ve velmi špatném technickém stavu, patrné je výrazné statické narušení, a to především stropních konstrukcí nad světnicí, obvodová zeď do dvorního průčelí je zhroucená směrem do dvora.

Na místě se usedlost nacházela s jistotou od 2. poloviny 18. století, čemuž nasvědčuje nejen historický záznam, ale také mapový podklad I. vojenského mapování. Po roce 1800 byl nejspíše nově vystavěna v důsledku povodně. Ze stavební analýzy nevyplývá, že by se v nové stavbě objektu nacházela část odpovídající stavební fázi 18. století případně starší.

Objekt č. p. 57²¹

Objekt se nachází na parcele č. 1094 na jižním cípu Vlčnova.

S jistotou lze jeho existenci v písemných pramenech vysledovat od roku 1775 (*Zemek 1966, 205*), kdy je na usedlosti uváděn Václav Řehoř. Nachází se také na mapách stabilního katastru z roku 1827. Objekt pak frekventovaně střídal různé osedlé, poslední jej opustil v 90. letech 20. století. Dům byl poté prodán Muzeu Jana Ámose Komenského v Uherském Brodě, kde je provozován pro prezentaci muzejních exponátů. Navzdory tomu, že se jedná o jediný objekt ve Vlčnově se zachovalou patrovou komorou a doškovou střechou, prodělal ve 20. století značných změn.

Skládá se ze dvou částí, hospodářské a obytné. Obvodové zdivo je pravděpodobně hliněné, z nepálených cihel a smíšeného zdiva je pak patrová komora. Štítová stěna komory se sklepem se skládá z pálených cihel. Nové hospodářské křídlo je poznamenáno výstavbnou z novodobých tvárnic.

Střecha je sedlová nad oběma křídly, krov hambálkový. Obytnou část v současnosti kryje došková krytina, hospodářské křídlo potom pálená krytina, tzv. „bobrovka“.

Podlahy v celém objektu jsou novodobé, ve světnici je položena podlaha prkenná, síň a celé hospodářské křídlo má podlahu z cihel, tzv. půdovek. Dusaná hlína se zachovala pouze v objektu přízemní komory. Stropy jsou ve většině objektu novodobé, výjimku tvoří opět komora a patrová komora, která kde jsou však také patrné vysprávky.

Okenní a dveřní výplně pocházejí z 20. století, včetně špaletových okenních výplní do uličního průčelí. Z 19. století může pravděpodobně pocházet pouze vstupní dveřní výplň do komory.

---

²¹ Jedná se o kulturní památku v Ústředním seznamu kulturních památek zapsanou pod číslem jednacím 29773/7-7012.

Do pravděpodobně nejstarší, obytné části, se vstupuje z uličního průčelí. Po levé straně se nachází komora, z které vede žebříkové schodiště na poměrně rozlehlou patrovou komoru. Patrová komora je vyzděná z nepálených cihel, na úrovni patra ve zdivo prosvítá „věnec“ ze zdiva smíšeného. Jeví se, že dělicí zeď mezi půdním prostorem²² nad síní a světnicí a patrovou komorou, je současná se záklopovým stropem. Zdivo z jasně patrných vysokých nepálených cihel je v řadách vyskládáno střídavě; jedna řada je podélná, řada nad ní pak příčně. Spojeny jsou cihly hliněnou maltou. Z tohoto místa byly odebrány vzorky na dendrochronologické datování (*Kyncl 2023*), a byť je tedy celý objekt poznamenán množstvím novodobých zásahů, střední trám z dubového dřeva v prostoru komory byl dle výsledků dendrochronologické analýzy skácen mezi léty 1798-1815 a nejeví známky druhotného osazení. Je tedy pravděpodobné, že patrová komora byla vystavěna v 1. polovině 19. století.

V přízemí napravo ze síně vede vstup do světnice, dále v síni napravo se pak nachází kout s černou kuchyní, kde byl taktéž odebrán vzorek; ukázalo se, že materiál na dubový mandrholec byl skácen mezi léty 1790-1807. Podobu tak mohl kuchyňský kout získat v první polovině 19. století.

Vstup ze síně nevede přímo do dvora, nýbrž do místnosti, která pravděpodobně sloužila jako skladovací, nachází se v ní sklep²³. V síle zdiva mezi koutem černé kuchyně a komorou se sklepem je patrné malé větrací okénko, které v tomto případě zůstává v interiéru, v rámci jiných objektů se však objevuje i v exteriéru, účel je neznámý, jako nejpravděpodobnější varianta se jeví odvětrávání černé kuchyně²⁴. Je tedy možné, že se křídlo č. p. 57 napojovalo v minulosti jinak a prostor komory byl rozšířen při budování sklepa, který má v rámci obdobných usedlostí atypické umístění. Vstup totiž vede dále do hospodářského křídla, a to z nejspíše proto, že je zbylá část křídla přistavěna nově; právě takový přístup z komory do chlévní části se u usedlostí ve Vlčnově obvykle nevyskytoval, skladovací prostory a prostory pro ustájení dobytka spojeny vstupem na ostatních usedlostech nejsou. Dělicí zeď síně a skladovacího prostoru se sklepem, a pravděpodobně také vstupní a okenní otvor, byly upraveny v 80. letech 20. století.

---

²² Do půdního prostoru na světnici nebyl umožněn přístup.

²³ Do sklepních prostor nebylo možné vstoupit.

²⁴ Jak přesně cirkulace vzduchu v černé kuchyni probíhá a jakou úlohu v tom může hrát daný otvor, by bylo vhodné do budoucna experimentálně ověřit. Další varianta využití mohla být např. podpora komínového efektu.

Nasvědčují tomu totožné a velmi pravidelné rozměry vstupů mezi síní a komorou se sklepem. Je však možné, že se větší přestavba celé prostory odehrála právě počátkem 20. století, kdy jsou na historických fotografiích patrné zvětšené okenní otvory, a to jak v nádvorním průčelí obytné části, tak okenní otvor a výplň komory se sklepem. Nebylo možné získat přístup do půdních prostor nad touto místností, dle historické fotografie lze však předpokládat úpravy, neboť z exteriéru lze pozorovat poměrně komplikovanou situaci s nasazením krovu na obvodovou stěnu, která je navíc v místech koruny zdíva odsazená. Nově bylo vystavěno takřka celé hospodářské křídlo, vyjma jmenované komory se sklepem. Značným úpravám bylo podrobena také nádvorní průčelí obytné části, kdy byl okenní otvor i s výplní, pravděpodobně z počátku 20. století, dozděněn aby působil archaičtěji (zda se tato změna udála v 60. – 70. letech 20. století nebo až po roce 2000, není možné určit). Všechny okenní i dveřní výplně muzejní stáje, chléva a odkladiště pro exponáty jsou novodobé, z exteriéru jsou však vyzdobeny cihlovými suprafenestrami.

Měnila se také podoba návratí, kdy bylo střídavě bouráno a dostavováno. Na mapách stabilního katastru z roku 1827 je objekt zakreslen s poměrně krátkým uličním průčelím. Z fotografické dokumentace, která byla pořízena při dostavování v 60. – 70. letech 20. století, kdy byl objekt opět bez návratí, je patrné, že býval kdysi napojen na boční štít vedlejší usedlosti vystavěné v 2. polovině 19. století.

V letech 1984-1986 probíhala v objektu rekonstrukce, kterou upřesňuje A. Kapsa (*Kapsa 2000*, 3). V článku mimo jiné uvádí, že: „*Dům č. 57 je cenným, v současné době již posledním dokladem slováckého stavení s patrovou komorou*“. Dále v článku se odkazuje na domnělou starobylost, kterou stavení přiřkl L. Niederle (*Niederle 1912*).

Z jistotou lze tedy přítomnost osídlení zařadit do 2. poloviny 18. století, existence samotného objektu může pocházet, vzhledem ke stavebnímu projevu, až ze století 19., na mapách stabilního katastru z roku 1827 se již vyskytuje.

Objekt č. p. 65²⁵

---

²⁵ Objekt je kulturní památkou evidovanou pod rejstříkovým číslem ÚSKP 36103/7-3552.

Usedlost č. p. 65 je umístěna na parcele č. 1140, jež se nachází na mírně svažitém terénu, směrem dolů se pak parcela lehce zužuje. Objekt je vystavěn na jejím severozápadním konci těsně u uliční čáry.

Dle analýzy písemných pramenů M. Zemka (*Zemek 1966, 207*) vznikla parcela s usedlostí z jedné jediné parcely s dnes sousedícím domem č. p. 721. Na císařských otiscích map stabilního katastru (rok 1827) vidíme tedy již parcely rozděleny. Z půllánového pozemku měly být v roce 1775 utvořeny dva čtvrtlány (*Zemek 1966, 207*). V roce 1799 pak dochází již zmiňovanému katastrofálnímu požáru takřka celé strany ulice (*Zemek 1966, 94*). První jména, která lze s usedlostí s jistotou spojit, jsou hospodáři Václav Mastný a Josef Milon, v roce 1807 je na usedlosti uveden hospodář Martin Kovář. V průběhu 19. století je pak grunt spojen s rodinou Kovářů. Ti také nejspíše nechávají opravit střechu objektu minimálně nad obytnou částí usedlosti (viz dále). V roce 1896 koupila usedlost rodina Mikulců, kteří zde žili hluboko do 90. let 20. století, kdy objekt odkoupila obec.

Nejstarší zaměření pochází z roku 1974, v režii SÚRPMO, tedy ještě v době stálého obydlí usedlosti.

Těsně k ulici přiléhá další objekt obvyklého funkčního schématu; obytné křídlo tvoří celkem čtyři prostory.

Oddělní síňky a venkovního prostoru je tak nyní i v době zaměření objektu zabezpečeno nejvýhodněji v nejužším místě, kdy jej de facto tvoří pouze dveřní výplň se zárubní pro její osazení. Ze síňky je také možno vstoupit dále do komory, která je vystavěna na patro, jedná se o první místnost hospodářského křídla.

Na síň kolmo je tedy po pravé straně vymezen prostor světnice dělicí zdi, která již nekopíruje, stejně jako obvodová zeď oddělující světnici a návratí. Síň lze po levé straně vstoupit na schodistě, které vede na půdu nad obytnou částí, vedle něj je umístěna poměrně hluboká nika (30 cm hluboká, 55 cm široká). Další možností bylo pokračovat do „malé síňky“. Síň se také vstupovalo do „kuchyňského koutu“, síň tedy neobsahovala černou kuchyni přímo, ta je uzavřena v takřka čtvercovém půdorysu malé místnosti. Obvyklé okénko v černé kuchyni, které směřuje ve většině případů do dvora, se v případě tohoto objektu nenachází, a je umístěno neobvykle z druhé strany černé kuchyně a ústí do světnice. Z druhé strany zdi, dělicí černou kuchyni a světnici se nacházela kachlová kamna. Síň tedy dále pokračuje do „síňky“, místnosti trojúhelného půdorysu, která

vznikla z toho důvodu, že se parcela svažuje pod mírným úhlem a zároveň je obytná část striktně navázána na uliční průčelí. Prostor síňky je tedy využit jako komunikační prostor, čemuž odpovídá i mírné ustoupení dělicí zdi směrem od černé kuchyně, v případě tohoto objektu je v něm dokonce umístěn vchod do sklepa, vedle něj se nachází část, která mohla sloužit k uskladňování a později tak nepochybně sloužila.

V sínce se taktéž nachází další černá kuchyně. Dělicí zeď prostoru, je opatřena malým otvorem. Otvor se však skutečně často nachází na boční zdi černé kuchyně (jako odvod kouře při dýmení?). Umístění kuchyně v těchto místech neodpovídá obvyklému schématu jejího zasazení v rámci funkčního schématu. Mohlo tak jít o snahu co nejlépe využít komunikačně slepé místo a dělicí zeď pomáhala držet např. zapytlované suroviny na jednom místě, popřípadě je uskladnit v nad sebou. Prostora má také nižší světlou výšku, na rozdíl od síně a síňky, kde je to 248 cm, zde pouhých 200 cm, což opět může hovořit pro černou kuchyň a v minulosti zaslepený komín. Zda může jít pozůstatek černé kuchyně je tedy problematické, neboť přímo u koutku, se nachází vstup do sklepa, který musel zůstat přístupný. Je také možné, že se mohly parametry vstupu do sklepa měnit. Je ovšem možné, že síň se síňkou mohly být odděleny protažením zdiva a dveřní výplní, pozůstatky takového řešení však nejsou na objektu patrné.

Je také možné, že právě v tomto místě interiéru se nachází nejstarší část usedlosti. Obvodové zdi objektu mají tloušťku okolo 50 cm. V případě hypotetického zbytku zdiva jde o část celkové šířky 63 cm, tedy o 13 cm více, než jakýkoliv další zeď v objektu. Je možné, že se jedná o nejstarší dochovanou zeď z celého objektu. Složení zdiva bohužel není známo. Protější zeď s buňkou černé kuchyně ani další zdivo hlavní obytné části má tloušťku 45 cm v části východní i jižní, západní strana, uliční průčelí, je široké 50 cm. Nelze ovšem také vyloučit záměrné statické zesílení této části stavby.

Celý obytný i komunikační prostor má zpevněné pochozí plochy, v síni je položena pálená cihla, cihla tzv. půdovka, podlaha síňky je vyplněna cementovým potěrem. Stropy jsou dřevěné zákloповé, položené v souvislosti s úpravami na muzejní provoz po roce 2000.

Je pravděpodobné, že okenní otvor byl proražen nejspíše později, pravděpodobně v 1. pol. 20. stol., kvůli snaze prosvětlit síň a je také možné, že původní otvor mohl tvořit jen drobný odvětrávací průduch jako např. v případě objektu č.p. 49 či č.p. 57. Napravo od dveřního vstupu jsou umístěny opět dva okenní otvory, tedy typické řešení pro všechny

zmiňované objekty ve Vlčnově, napravo od nich návratí s nestejnými rozměry na vstupu a výstupu, což je pravděpodobně způsobeno „zkosením“ celé parcely, kdy obytná část je vyměřena jako co možná nejpravidelněji.

Komora je tedy již součástí hospodářského křídla, od místnosti vedle, chlévů však již není propojená. Naproti vstupu se nachází dřevěné schodiště, které vede na patrovou komoru. Nalevo od vstupu se nachází poměrně mělká nika (15x45 cm). Patrně jsou původně dva okenní otvory umístěny směrem do dvora; v případě pravého, při pohledu z dvora, je patrné zazdění, kdy zdívkou skrz prostupuje již pouze drobný odvětrávací otvor. Podlaha byla ještě v r. 1974, v době zaměření předkládaného půdorysu, z dusané hlíny. Stropy jsou v současnosti dřevěné, zákloповé, nejspíše novodobé, instalované při rekonstrukci na muzejní provoz. Patrová komora mohla vzniknout později a místnost mohla sloužit i jako výminek, čemuž by nasvědčoval počet původních okenních otvorů.

S další místností hospodářského křídla není komora připojena vstupem. Vstup do stáje (místnost č. 7) je možný dvěma vchody. První vchod z levé strany tvoří dvoukřídlá výplň při vyvádění dobytka, dále napravo okenní výplň. Vedle napravo se opět nachází vstup s jednokřídlou výplní, napravo od něj se nachází opět okno. Podlaha je z kamene a dřeva. V pravé části severovýchodní stěny je položen betonový žlab. Místnost se směrem na jihovýchod mírně zužuje. Následuje prostor chléva (č. 8) již v roce 1974 s betonovou podlahou. Chlív má dva okenní otvory, mezi nimi je umístěn vstup s jednokřídlou výplní, podlaha je vylita betonem. Vedle chléva se nachází místnost využívaná v době zaměrování jako kurník (č. 9). Poslední místností je kůlna (č. 10), které chybí z nádvorní části zeď, je tedy otevřená, v její jihovýchodní stěně se nachází nika takřka v síle zdiva. Mezi touto poslední a předposlední místností kurníku je probourán vstup. Poslední místnost má také dělicí zeď o nepravidelném a větším rozměru (51 cm), která je navíc vedena mírně na stranu, tedy jihovýchodním směrem. Může se jednat o záměr rozšířit prostor kůlny. Důvodem síly zdiva může být skutečnost, že se tato část, tedy obvodové stěny místnosti č. 10, skládají převážně z nepálených cihel a kamene. Zdivo je tedy založeno na kamenných blocích, pravděpodobně ne příliš hlubokého založení. Celá část může působit svým provedením až archaicky. Pokud by tomu tak bylo, znamenalo by to pravděpodobně přítomnost této části usedlosti zároveň s nějakou jinou formou obytné části usedlosti a zároveň snahu a nutnost napojit a přizpůsobit celé křídlo. Hospodářské křídlo má také dvě jasně odlišitelné výšky krovu, pravděpodobně kvůli výstavbě komory. Dle půdorysu se totiž nejvíce zásadní odlišnosti ve stavebních fázích křídla; 30 cm mají

všechny dělicí příčky kromě té, která odděluje místnosti mezi č. 8 a 9, kde je naměřena hodnota 28 cm a následně zmiňovanou dělicí zdí mezi č. 9 a 10. Otázkou tedy je, zda tato zeď neměla být původní štítová a následně k ní nebyla později přistavěna poslední zeď kůlny. Spáry jsou prozatím schovány pod omítkou²⁶.

Okenní otvory mají podél celého hospodářského křídla nad horním lícem aplikovány zalomené suprafenestry z pálených cihel jejichž barva je zvýrazněna tmavě červeným nátěrem. Celé hospodářské křídlo je nalíčeno vápennou omítkou, pravděpodobně s hliněným podkladem, na soklu je v současnosti aplikována modrá podrovnávka.

Střecha je sedlová v obou částech, pouze jihovýchodní rovině nad hospodářským křídlem je umístěn vikýř. Krov je hambálkový v obou částech usedlosti. Krytina je v současnosti položena pálená, pálená taška „bobrovka“ a francouzská pálená, obě neglazované. Dle starších fotografií byla krytina nad obytnou částí položena z eternitu (foto nedatováno), tedy v obvyklém řešení 20. a 30. let 20. století.

Náspí bylo lemováno pochozí vrstvou z kamenných placáků, dle zaměření z roku 1974 se na dvoře se nacházelo hnojiště, v současnosti již neexistující.

Na objektu bylo provedeno dendrochronologické datování, kdy bylo možné vyhodnotit vzorky v poměrně rozličných částech usedlosti. Všechny trámy, až na dvorní křídlo, kde bylo pokáceno v roce 1910-1927, mají hodnotu z 50. až 60. let 19. století²⁷, a to včetně mandrholce v černé kuchyni v „kuchyňkém koutu“, od interiéru v přízemí, přes krov nad obytnou částí. Letopočet 1862 na průvlačném trámu ve světnici dokládá stavební změny v 2. polovině 19. století, celý krov nad obytným křídlem se patrně měnil ve třetí třetině 19. století.

Podobu objektu lze pravděpodobně datovat k počátku 19. století, výrazné změny se pravděpodobně udály ve 2. polovině století 19.

Objekt č. p. 69

---

²⁶ V příštích letech má probíhat rekonstrukce hospodářského křídla, kdy bude možné zjistit o objektu více informací.

²⁷ Jedná se o dubové trámy, ve dvou případech jde o jedlí.

Objekt č. p. 69 je se nachází v severojižním směru jižního jícnu Vlčnova směrem na Dolní Němčí, podél uliční čáry na parcele č. 1163.

Existence usedlosti lze v písemných pramenech s jistotou doložit roku 1775, kdy je na usedlosti uváděn Josef Ryšavý, poté se osedlí na objektu frekventovaně střídají. Roku 1799 podlehl původní objekt požáru (*Zemek 1966, 94*), jeho výstavbu lze tedy určit po tomto datu. V roce 1819 pak objekt kupuje Martin Staroba, rodina pak vlastní usedlost až do 20. století.

Zaměření objektu bylo provedeno v roce 2012²⁸. V současnosti se objekt nachází v havarijním stavu a je nepřístupný.

Lze jej základně rozdělit na obytnou a hospodářskou část, byť část hospodářského křídla byla ve 20. století přestavěna také na část obytnou jako výměnek.

Vstup do objektu je jako u obdobných usedlostí ve Vlčnově z uličního průčelí do síně, z níž se nalevo vstupuje do světnice, a dále nalevo do kuchyňského koutu. Světnice a kout k sobě tedy těsně přiléhají. V dotčeném objektu síň ústí jak do komory nalevo za černou kuchyní, nebo rovným směrem, kde se nachází východ přímo na dvůr usedlosti. Patrová komora je umístěna v patře nad první místnost hospodářského křídla, stejně jako v případě č. p. 65. Ze síně se taktéž vchází do sklepa s valenou klenbou z lomového kamene pokládaného nasucho.

Podlahy jsou ve většině prostor autentické, tedy hliněné, popřípadě je hlína přikryta vrstvou linolea. Stropy jsou dřevěné, zákloповé opět ve většině místností až na výminek a kuchyň v hospodářském křídle, kde je již strop rovný omítaný, tedy přizpůsobený k bydlení ve 2. polovině 20. století.

Střešní soustava je celkem ve třech úrovních, všechny však mají hambálkový krov a sedlovou střechu. Nad obytnou částí se nachází hambálkový typ krovu s podpěrami, které mají analogie v Střešní krytina je tzv. „bobrovka“, dle drobného tvaru pravděpodobně ještě z počátku 20. století. Nad střechou vévodí komín s autenticky zachovanou hlavicí se svislými, pravděpodobně z také ze závěru 19. či počátku 20. století, kdy byla pravděpodobně vyměňována krytina.

---

²⁸ Provedla jej Ing. arch. Edita Vlčková

Obvodové zdivo obytné části je dle E. Vlčkové z nepálené hlíny, tloušťka obvodových stěn je směrem na severozápadní uliční fasádu 50 cm, na jihovýchodní nádvorní průčelí pak cca 45 cm. Na místě obytné části v černé kuchyni se nachází chlebová pec s obvyklou dutinou na kotel na ohřev vody. Ve světnici není v zaměření z roku 2012 zakresleno žádné další otopné zařízení.

Dle odhaleného zdiva při zaměřování je minimálně část hospodářského křídla v místě komory postavena na soklu z lomového kamene. Tento úsek usedlosti však prodělal novodobé úpravy ve formě vyzdění severní stěny plynosilikátovými tvárnicemi.

Hospodářské křídlo se skládá celkem z pěti místností, přičemž u dvou posledních je patrné rozšíření zdiva, patrně v důsledku použitého materiálu, tedy nepálených hliněných cihel; s tímto jevem je běžné se na usedlostech setkat, obdobnou tloušťku má konečná část hospodářského křídla také na usedlosti č. p. 49. Křídlo bylo ve 20. století upraveno k bydlení odpovídající komfortu doby.

Usedlost má dochovanou chlebovou pec, která představuje poslední exemplář ve Vlčnově. Patrné jsou také prvky, které se již nevyskytují na ostatních mapovaných usedlostech, jako např. vyspádování terénu v prostoru černé kuchyně apod.

Usedlost tak představuje jeden z nejautentičtější zachovaných objektů ve Vlčnově, bohužel však není památkově chráněna a její samovolná destrukce je značně progresivní.

Obydlena je tedy parcela s jistotou od 2. poloviny 18. století.

Objekt č. p. 121²⁹

Usedlost se nachází na parcele č. 24. Jedná se o jeden z nejautentičtějších dosud stojících objektů ve Vlčnově.

Objekt se nachází u hlavní silnice v severojižním směru na mírné terénní hraně. Na rozdíl do všech ostatních domů posazených na uliční čáře se usedlost č. p. 121 nachází na značné terénní nerovnosti (původním terénu?)³⁰, která vznikla dost možná snížením terénu kvůli pohybu na komunikaci.

---

²⁹ Kulturní památka rejst. č. ÚSKP 41785/7-3554, která v současnosti prochází památkovou obnovou.

³⁰ Výše posazen je také kostel sv. Jakuba většího

V roce 1775 je na čísle popisném uváděn Tomáš Daněk, o osm let později usedlost obývá Václav Mikulec, v roce 1808 je to pak Tomáš Staroba; poslední hospodář Staroba, který je na gruntu uváděn, je Tomáš v roce 1876, roku 1923 je to hospodář Josef Jurčík (*Zemek 1966, 217*), jehož dcera obývala usedlost do začátku 90. let 20. století. V roce 1856 byl objekt rozdělen do dvou parcel (tamtéž). Na mapách stabilního katastru, kde lze tedy pozorovat stav ještě před tímto rozdělením. Dle tohoto mapového podkladu je právě část současné parcely domu č. p. 121 parcela „původní“, před rozdělením usedlosti.

Usedlost se skládá ze dvou částí, obytné a hospodářské. Vstup z uličního průčelí dále pokračuje v obvyklém schématu, jako u typické usedlosti ve Vlčnově: ze síně, komunikačního prostoru, je dále vstup do sklepa. Ten je opět vyskládaný z nasucho kladeného lomového kamene a má opět valenou klenku. Atypické jsou jeho parametry, neboť se jedná se o největší zmapovaný sklepní prostor pod usedlostmi ve Vlčnově. Výměra prostoru je 4,7 m na 3,9 m. Výška stropu v maximu je cca 2,2 m. Patrné jsou stopy po deskách šalování.

Ze síně je možno pokračovat buď do kouta s černou kuchyní, poté rovnou na dvůr. Do hospodářské části zde neexistuje přístup přímo z obytné místnosti. Hospodářské křídlo se skládá ze dvou částí, které jsou odděleny 60 cm tlustým zdívem, jsou děleny na menší sektory dle způsobu užívání.

Na obou částech usedlosti je sedlová střecha s hambálkovým krovem obnovovaným nad obytnou částí i hospodářským křídlem. Krytina byla do roku 2023 pálená, asi sto let stará tzv. „bobrovka“, po památkové obnově byl použit nad obytnou částí stejný typ pálené krytiny užitě druhotně, hospodářské křídlo bylo pokryto opět pálenou taškou „bobrovkou“, avšak již nové výroby.

Obytná část s návratím má nestejně široké obvodové zdivo, které je minimálně na západní straně smíšené. Směrem od uličního průčelí má zeď tloušťku 57 cm ze světnice, v místě síně je to dokonce 60 cm. Hliněná jižní stěna, dělicí síň a návratí, má míru pouze 45 cm, pouze v jihozápadním nároží je, pravděpodobně ze statických důvodů, zesílena. Poměrně značná a nestejně zesílená zeď v uličním průčelí může značit její větší stáří, neboť se může jednat o pozůstatek objektu před jeho rozdělením. Prozatím

nebylo možné prokázat, že by obvodové zdivo světnice bylo všude smíšené, u návratí a hospodářské části se jedná o nepálenou cihlu.

Část položena východněji (do 90. let 20. století sloužící jako výminek), přímo přiléhající na obytnou místnost ze západní strany, je rozdělena tenkou zděnou příčkou, do každé z drobných místností existují samostatné vstupy. Druhá část pak sloužila jako komora. Poslední tři místnosti, které patrně tvoří součást další dostavované fáze křídla, sloužily v době zaměření jako chlévy, poslední jako dřevník.

Orientace sklepa (foto č. 12) je západ-východ a značně neobvyklé jsou jeho rozměry, což může být způsobeno eventuálním stářím sklepa; vzhledem k poloze usedlosti v centru obce se skutečně může jednat o jeden z nejstarších osídlení parcel s tím, že objekt samotný je již mladší. K archaičnosti sklepa přispívá také patrné zbytky po šalování a jeho zcela odlišné parametry. Nad archaickým sklepem tak mohla být vystavěna obvyklá podoba usedlosti z 19. století.

Z krovu byly ještě před památkovou obnovou v roce 2023 odebrány vzorky na dendrochronologické datování (*Kyncl 2021*). Bylo zjištěno, že většina těchto prvků je z dubového dřeva, pouze dva z jedle. Nejstarší datovaná část krovu, krokev nad obytnou částí, byla ze dřeva pokáceného v roce 1855-1872. Stavební činnost v rámci černé kuchyně dokládá dubový trám, kdy bylo dřevo pokáceno mezi léty 1853-1861. Ostatní části podrobené rozboru vykazují obdobný časový rozptyl skácení stromů, tedy 50. až 70. léta 19. století. Je tedy velmi pravděpodobné, že se značné stavební změny odehrály v závěru 19. století, ať už výměny stropů, krovu nebo střešní krytiny.

Jedná se o jedinou parcelu, u níž byl nalezen archeologický materiál; nebyly však nalezeny keramické střepy období středověku, pouze artefakty datované do 16. – 20. století.

Objekt č. p. 125

Objekt se nacházel na místě zbouraných objektů před výstavbou kulturního střediska v 70. letech 20. století. Celá usedlost spolu s dalšími byla zbourána v rámci normalizační budovatelské akce v letech 1973-1976, k zaměření objektů došlo v roce 1974.

Roku 1775 je na usedlosti uváděn Martin Sedláček, usedlost získává k roku 1839 Ondřej Mařica jehož potomci vlastní usedlost až do její demolice (*Zemek 1966, 218*).

Půdorysné rozměry jsou poměrně značné, zvláště tedy délka; průčelí je široké obvyklou měrou, tedy cca 12,53 m, hospodářské křídlo bylo dlouhé cca 36,9 m.

Usedlost se nacházela přímo na hlavní křižovatce vesnice, orientovaná byla ve směru východ-západ. Skládá se z obvyklých dvou částí, přičemž na rozdíl od všech ostatních usedlostí je na půdorysu jasně patrná spára, která nemusí nutně značit samostatné připojení hospodářského křídla k obytnému objektu, ale může být pouze výsledkem drobných úprav prostor na výminek.

Obytná část zahrnuje funkční schéma typického pro hákovitý dům; vstup do síně, z ní pak vstup do sklepních prostor, po levé straně světnice, vzadu vlevo „podkomíní“ a pec, a vstup na dvůr. Směrem na západ jsou pak celkem další čtyři místnosti sloužící jako chlévy. Střecha je sedlová s hambálkovým krovem a pálenou střešní krytinou s drážkou. Střecha se nachází celkem ve třech výškových rovinách.

První místnosti hospodářského křídla zahrnují výminek; prostřední místnost se vstupem, kdy nalevo od vstupu se nacházela kuchyně a naproti ní patrová komora. Mezi kuchyní a komorou v zadní části síně byla ve výkresu drobná místnost popsána jako „pec“. Směrem na západ jsou pak umístěny dva chlévy, křídlo pokračuje jednou místností stáje a zakončena je kůlnou.

Do dvorního průčelí mělo hospodářské křídlo celkem devět okenních otvorů a šest vstupních.

Především na hospodářském křídle jsou znatelné stavební změny v závěru 19. století, kdy je dle nákresu patrné zdivo z pálených cihel, neboť do roku 1974 zůstala fasáda hospodářského křídla neomítnutá, je na ní celkem sedm okenních otvorů, z toho jeden zazdění, a to v přízemí. Směrem do severní uliční fasády, byly proraženy dva okenní otvory k prosvětlení místnosti kuchyně. Nad nimi jsou viditelné další dva menších rozměrů, nalevo od nich další dvojice, tentokrát drobných okének.

Směrem do severního průčelí na štítovou stěnu obytné části byly v době zaměření usedlosti instalovány sluneční hodiny.

Stavební projev lze zahrnout především do 2. poloviny 19. století, byť je osídlení parcely známé již od století předcházejícího.

Objekt č. p. 126

Usedlost č. p. 126 v současnosti již nestojí, jedná se o jeden z objektů zbouraných v 70. letech 20. století.

Interiér usedlosti byl poznamenán značnými novodobými zásahy. Pozůstatky původního funkčního schématu už je patrné pouze v základních rysech obytného a hospodářského křídla. Na dostupném půdorysu zůstalo zachováno návratí a samotná funkce chlívů, změněny však byly zcela základní aspekty. Do zlomu v napojení mezi obytnou a hospodářskou částí byla do nádvorního průčelí ve 20. století vestavěna předsíň, přes kterou nově vede vstup.

Dům se skládal z obytné části orientované směrem do ulice, hospodářské části a stodoly takřka čtvercového půdorysu, která byla umístěna neobvykle blízko dvora, přičemž se dle map stabilního katastru jedná o původní polohu. Pravděpodobně později byl z její východní straně přistavěn chlív. Na zákresu stodoly je vyznačen vstup do sklepa. Spolu s překvapivým umístěním stodoly již od počátku 19. století (viz mapy stabilního katastru), by mohly skutečnosti nasvědčovat tomu, že sklep může být hypoteticky pozůstatkem starší fáze zástavby.

Objekt č. p. 131

Usedlost se nachází na parcele č. 102 v severní části Vlčnova u hlavní cesty na tzv. dolním konci vesnice. Objekt není zpřístupněn, existuje však zaměření z roku 1974, kdy jej provedl SÚRPMO.

Dolní konec Vlčnova, který se jeví urbanizovaný později; v případě této konkrétní usedlosti že se vyskytuje také na místě konce starší zástavby, který je schematicky naznačena na mapě I. vojenského mapování, čemuž nasvědčují i písemné prameny. V roce 1775 je na usedlosti uváděn čtvrtláník Pavel Hruboš (*Zemek 1966, 219*).

Usedlost má dvě části, obytnou, která svým průčelím směřuje do ulice a hospodářskou, napojenou kolmo na ni. Krov je zaměřený jako hambálkový, střecha sedlová, v současnosti s novodobou krytinou. V době zaměření měl objekt v této části břidlicovou krytinu, hospodářské křídlo bylo pokryto pálenou drážkovou krytinou.

Dle fotografie průčelí z roku 2014 je patrná čelní zeď z hliněných cihel v této části objektu.

Obytná část se de facto skládá ze dvou obytných jednotek, kdy vstup do síně tvoří obvyklý komunikační prostor, na obě strany, jak doprava či doleva je možné projít do světnice každé bytové jednotky. Ze síně vede dále vstup nalevo do koutu černé kuchyně nebo přímo do dvora.

Do druhého bytu se vstupuje z uličního průčelí směrem doprava.

Jeho první místnost sloužila v 2. polovině 20. století jako kuchyně, za ní se nachází komora,

kdu se dřevěným žebříkovým schodištěm vchází do patrové komory, která půdorysně kopíruje celou místnost pod sebou a tvoří významnou část půdního polopatra.

Hospodářské křídlo se sestává ze dvou chlěvu, místnosti upravené jako prádelna, poté kurníku a dřevníku. Nápadná je linie nádvorního průčelí, která se napojuje na zdivo až v místě kurníku a vytváří tak lichoběžníkový půdorys hospodářského křídla. Patrné je výrazné zesílení příček a koncového zdiva hospodářského křídla, které je patrné i na dalších usedlostech. K prostoru kurníku byl nejspíše přistavěn dřevník, vedle nějž se nacházelo suché defekační zařízení.

Nejen v hmotové podstatě, ale i v úpravách interiéru jsou patrné novodobé zásahy, např. v obou světnicích je položena prkenná podlaha, v prádelně je na výkresu patrný betonový potěr.

Síň si uchovala kamennou podlahu, ostatní prostory měly v době zaměření na podlaze dusanou hlínu. Ve všech místnostech, kromě prádelny, se nachází dřevěný záklopový strop. Okenní otvory z uličního průčelí se zde nacházejí v počtu pěti a jejich výplně jsou pravděpodobně kastlové nebo špaletové, okenní otvor nejvíce na sever má menší rozměry, byl probourán pravděpodobně kvůli osvětlení schodiště.

Je pravděpodobné, že usedlost č. p. 131 vychází z parametrů, které měla v 18. století s tím, že se do ní dále promítají změny v závěru 19. století, jako např. půdní polopatro a poté ve stoletím následujícím, kdy se v objektu objevuje místnost zvaná kuchyně.

Objekt č. p. 739³¹

---

³¹ Jedná se o kulturní památku rejstříkového čísla Ústředního seznamu kulturních památek 100599.

Usedlost se nachází se na parcele č. 2, přímo pod kostelem sv. Jakuba Většího, severně od něj. Umístěna je přímo pod terénní hranou. Nutnost parcely přizpůsobit se sousední vyvýšené ploše, na níž je postaven kostel, je tak zjevná.

Původně se jednalo o součást jednoho jediného, dnes vedlejšího objektu, kterou držel v roce 1775 Martin Moštěk, a na dvě části je rozdělena v roce 1833 (*Zemek 1966*, 21).

V roce 1827 se tedy ještě neobjevuje na císařských otiscích stabilního katastru a na indikačních s kicích, kde se nachází ještě nerozdělená parcela bez samostatného domu s uvedeným usedlým Martinem Strakou. V roce 1842 tedy parcelu od vrchnosti zakupují Antonín Chmel a Josef Mokrý a parcela je tak rozdělena ve dvě. Nový dům staví po roce 1842 Josef Mokrý, který pak figuruje jako vlastník (*Zemek 1966*, 216). Poslední obyvatelé odešli z objektu před 2. světovou válkou, roku 1953 přechází usedlost do majetku státu.

Stavení se nachází se přímo u jižní strany hrany svahu u kostela u hlavní silnice. Jedná se o usedlost, která prodělala v průběhu 2. poloviny 20. století velké změny vedené snahou přizpůsobit objekt muzejnímu provozu.

Skládá se tedy pouze z jedné části, a to z obytné. Hospodářské křídlo zcela chybí. Na půdním polopatře je posazena sedlová střecha s pálenou krytinou.

Z uličního průčelí je fasáda bílá s vápennou omítkou a modrou podrovnávkou se špaletovými okenními výplněmi a dřevěnou dveřní výplní, z nádvorního průčelí je fasáda opatřena nevhodnou cementovou omítkou aplikovanou ve 2. polovině 20. století.

Funkční schéma je obvyklé; hlavní vstup je umístěn z uličního průčelí a vstupuje se síní, která tvoří nejfrekventovanější komunikační prostor, z něhož je možné vejít do komory, rovně projít objektem skrz, nebo po levé straně od vstupu, do světnice, po pravé straně od vstupu. V síti se také nachází dřevěné žebříkové schodiště vedoucí do půdního polopatra, které značí úpravy objektu ve 2. polovině 19. století. V přízemní pravděpodobně došlo ke změně dispozice nebo proražení nového vstupu, neboť v západní obvodové stěně se nachází v současnosti již zazděný vstup.

Ze síně je tedy možný vstup do sklepa, schodiště je vedeno směrem doprava, k severní straně. Sklep je valeně klenutý.

Ve 40. letech 20. století byla zbourána hospodářská část a návratí se stalo průchozím. Ve 2. polovině 20. století byla také odstraněna černá kuchyně v místě síně a byly vystavěna nová kachlová kamna ve světlici, která však nejsou funkční, neboť byl zbourán komín. Původně hliněná podlaha v komoře byla vylita betonovou stěrkou, podlahy ostatních přízemních místností jsou ponechány z dusané hlíny, v půdním polopatře je vyskládána cihlami, tzv. půdovkami.

Z krovu byly odebrány vzorky na dendrochronologický rozbor (*Kyncl, 2023*) které prokázaly dubové dřevo, z nichž nejstarší byly dva stropní trámy, k jejichž skácení došlo v roce 1816/1817. Pravděpodobně byly tedy při úpravách ve 2. polovině 19. století v objektu využity dřevěné prvky z výstavby domu.

Výstavbu objektu lze tedy datovat do 1. třetiny 19. století, další úpravy tedy proběhly v 2. polovině 19., největší pak ve století nadcházejícím.

Č. p. 743

Usedlost č. 743 již neexistuje, byla zbořena spolu se sousedními objekty v 70. letech 20. století. Vznikla rozdělením parcel v roce 1833, na dvě části (*Zemek 1966, 219*). Dům má rámcově zachované základní schéma, tedy obytná část a část hospodářského křídla. Střecha byla sedlová, krov hambálkový, střešní krytina byla pálená drážková.

Na původním místě je zachován vstup, který dále pokračuje do síně s vpravo do světlice. V síni je vpravo vzadu místo koutu pro černou kuchyň umístěno schodiště do půdního polopatra. Objekt je tedy upraven pro komfort bydlení v 2. polovině 20. století, což je patrné také tím, že je vstupem v interiéru propojeno původně obytné křídlo s hospodářským propojeno vstupem. Kuchyň je přístupná také z druhé strany, tedy strany západní, kde se nalézá síň se schodištěm na půdu. Dalšími prostorami v usedlosti jsou chlév a kurník se samostatnými vstupy z nádvorního průčelí. Na zákresu je patrný zbytek chodníku z plochých kamenů.

Uliční fasáda má větrací otvory půdního polopatra ozdobeny girlandami, patrné jsou tři okenní otvory³². Usedlost nebyla zaměřena podrobněji, pravděpodobně kvůli množství novodobých úprav.

---

³² Není patrné, zda šlo o prvky plastické.

Její vznik je ohraničen rokem 1833.

Objekt č. p. 778

Druhý, severně položený objekt směrem od hlavní vlčnovské křižovatky, byl jeden z objektů zbořených v 70. letech 20. století.

Délka jeho uličního průčelí byla 12,15 m, délka hospodářského křídla nebyla do výkresů zaznamenána. Usedlost zachovávala základní dispozici o obytném a hospodářském křídle i vnitřní členění.

Je opět rozdělena na dvě části; směrem k uliční čáře křídlo obytné, takřka kolmo na něj křídlo hospodářské. Na výkresu jsou zaznačeny spáry zdiva; dle nich byl objekt k č. p. 125 přistavěn, aniž by měl vlastní obvodovou zeď.

Roku 1775 je uváděna sousední usedlost č. p. 125 jako rozdělená ve dvě (*Zemek 1966*, 218), z které pak měl vzniknout dotčený objekt. Jako první hospodář je uváděn Václav Pavelka, po zbytek 18. a 19. století se držitelé frekventovaně střídají. V roce 1904 usedlost kupuje Šimon Koníček a Mariana Koníčková, posledním uvedením vlastníkem je Jan Koníček, který usedlost vlastní od roku 1908 (tamtéž).

Vstupem, se vchází do síně, který je k poměru napravo umístěné světnice poměrně široká a rozlehlejší; hypoteticky tento prostor vzniknul ubouráním obvodových zdí komory, z nákresu toto však patrně není. Síně je prosvětlena jedním velkým okenním otvorem směrem do uličního průčelí. V síni se nachází černá kuchyně s komínem. Poté jeden vchod do komory, vedoucí do hospodářské části přímo, z ní pak vede schodiště na půdu. Zbytek hospodářského křídla tvoří dva chlévy.

Vznik usedlosti lze tedy datovat do 2. poloviny 18. století se změnami v průběhu století následujícího.

Objekt č. p. 14

Objekt č. p. 14 je nejmenším sledovaným objektem na katastrálním území Vlčnova³³. Nachází se mimo uliční zástavbu u ústí cesty směrem na část Vlčnova-Kojiny, na parcele

---

³³ Objekt nepodléhá památkové ochraně.

č. 652 v části zvané „Pusté“, přiléhá k němu parcela zahrady č. 653/1, kde se nachází studna³⁴.

V literatuře (*Zemek 1966, 199*) je uváděn jako obecní domek popisovaný jako „dům pro pastýře“, čemuž by odpovídala, jak poloha objektu v rámci vsi, kdy se na otiscích stabilního katastru (pod č. 413) jeví, že parcela, na níž je postaven včetně drobného pozemku, je „vyříznuta“ přímo ze široké cesty³⁵. Na mapách stabilního katastru je také patrné, že ohrazený pozemek za domkem je nepravidelný a nejedná se o zelenou plochu; tyto skutečnosti nahrávají možnosti, že zde byl domek vsazen dodatečně, nejspíše na místo, kudy vedla komunikace.

Na poměrně nepřesném I. vojenském mapování je viditelný objekt, který by hypoteticky mohl být dotčeným domem, s jistotou je však stavba identifikovatelná až na mapách stabilního katastru z roku 1827. Známí jsou majitelé či nájemci až v pokročilém 19. století; v roce 1880 vlastní objekt František Zemek, jméno rodiny Zemků se v domě objevuje až do 20. století, kdy poslední uváděnou je Františka Zemková, provdaná Štūkavcová (*Zemek 1966, 199*). V současnosti je domek stále veden jako majetek obce a slouží jako sídlo místního včelařského spolku.

Objekt se nachází na severozápadním okraji parcely, průčelí obrácené na severovýchodní stranu. Stavba je jednopodlažní a je podsklepená. Objekt je v rámci Vlčnova velmi atypický; nejedná se o zemědělskou usedlost s obytnou a dlouhou hospodářskou částí, což souvisí s původním účelem využití. Jako i ostatní zkoumané objekty byl i tento v minulosti rozšiřován oproti původní stavbě; rozrůstání však probíhalo právě v dimenzích drobného domku. K dispozici je půdorys zaměřený SÚRPMO z roku 1974 (výkres č. 1). Vnitřní dispozice je velmi jednoduchá. Půdorysný rozměr je 11,85 na 7,85 m.

Základní dispozice byla ještě v roce 1827 dvouprostorová, na plánu se jednalo o místnosti 2 a 5, místnosti 4, 3 a 1 byly vystavěny během 19. století. Tyto změny jsou patrné také v tloušťce obvodového zdiva i příčky. Přístavba z 19. století sice na tuto tloušťku navazuje a pokračuje v ní, příčky jsou však již znatelně tenčí, než předchozí fáze.

---

³⁴ V průběhu 2. pol. 20. století byl do parcely neumě zasazen další objekt.

³⁵ Jako pozůstatek značné plochy s cestou lze identifikovat parcelu č. 651, která zahrnuje jednak vozovku, jednak prostranství před objektem č. p. 14.

Na zaměření ze 70. let 20. století je patrný hambálkový krov, sedlová střecha a dva typy pálené krytiny; do uliční průčelí drážková, do dvorního „bobrovka“.

Uliční průčelí má návratí. Těsně vedle vrat s nachází nově proražená nika s apsidovým závěrem v dřevěném rámu se zasklením, kde se nachází socha sv. Urbana. Dále napravo je patrné větrací okénko v síle zdiva. Pokračuje dveřní otvor o rozměrech s novodobou dřevěnou výplní. Vstup vede do místnosti, která je již na plánu popisována jako předsín a má již podlahu z cementové stěrky, v ostatních místnostech se ještě v roce 1974 nacházela dusaná hlína (až na komoru, kde bylo kromě dusané hlíny také linoleum). Dále v předsíni, dříve pravděpodobně síni, se nacházela černá kuchyně. Z předsíně bylo možné vejít do komory, světnice nebo na dvůr.

Ve světnici se nacházejí dva okenní otvory obdobných rozměrů. Fasáda je bílá, lemováno je průčelí na soklu modrou podrovnávkou. Jihovýchodní strana objektu má jeden jediný obdélný otvor v přízemí v tloušťce zdiva, další dva jsou patrné z půdního prostoru. Severovýchodní průčelí je v současnosti prolomeno celkem třemi vstupy; obě dveřní výplně jsou novodobé, nalevo od nich se nachází druhá strana návratí. Ze strany severozápadní je objekt zakončen.

Vznik stavby může být datován do 18. století s problematickou možností dalšího zpřesnění, větší změny se v domě odehrály v průběhu 19. století a století následujícího, kdy byla viditelná snaha přizpůsobit jej dobovému komfortu bydlení.

Kovárna a usedlost – č. p. 780 a č. p. 127

Kovárna a obytná část tvořily v roce 1974 jeden celek dvou hákovitých staveb. Celá usedlost, včetně kovárny, byla také zbourána v rámci normalizační budovatelské akce v 70. letech 20. století.

Základní části jsou dvě, oddělené návratím, a sice usedlost, umístěna jižněji, a kovárna. Půdorysný rozměr celého komplexu byl cca 20,7 m šířka uličního průčelí (12,9 m č. p. 127; 7,8 m kovárna), 29,6 délka hospodářského křídla (výkres č. 10).

Obytná část je mírně předsunuta směrem do uliční čáry směrem od vedlejší usedlosti (od č. p. 743 je č. p. 127 oddělena 60 cm širokým prázdným prostorem). Možné je, že toto oddělení vzniklo kvůli požární bezpečnosti mezi vedlejší usedlostí. Mohlo jít také o obecní nařízení, které potom kovářská usedlost kompenzovala „vystoupením“ průčelí na obecní pozemek směrem do komunikace. Funkční schéma je obvyklé; u uličního průčelí

vede vstup do síně. Ze síně bylo možné dále pokračovat do sklepních prostor, které bohužel nebyly zdokumentovány. Napravo od uličního vstupu se nacházela světnice, směrem vlevo se ze síně vcházelo do výminku. Tam, kde se obvykle nacházelo celé hospodářské křídlo, byl v tomto případě zaznamenán pouze chlév. Okenní otvory se v uličním průčelí liší jejich větším počtem; na místě výminku jsou dva. Počet dvou oken v obytné místnosti odpovídá obvyklému počtu okenních otvorů ve světnici. Kolmo na obytnou část se na obytném křídle nachází jedna část místnost pro účely hospodářské, v tomto případě malý chlév.³⁶

Směrem na severní stranu bylo zaměřeno návratí, na které navazovala kovárna.

Kovárna se nacházela se na parcele přímo vedle vodoteče, což mohlo hrát roli při zvažování účelu objektu. Její orientace byla, stejně jako sousední usedlosti, ve směru západ-východ u hlavní komunikace. Skládala se z částí typických pro kovárnu, a sice z vlastní kovárny, se vstupem z komunikace, dále z místnosti, jež je v plánu nazvána jako „kůlna pro kování“ místnosti se sklepem, dále byly zaznamenány prostory, u kterých se nachází poznámka „rozestavěno“. Vzadu byl prostor síně s otopným zařízením a hospodářské místnosti s chlévy. Zdivo bylo pravděpodobně smíšené (náčrty ze zaměření neobsahují kompletní legendu). Nejvyšší míru lomového kamene je obsaženo v místnosti kovárny, kde ze severního pohledu dosahuje až do výšky štítu. Míra použití pálených cihel ve zdivu se západním směrem umenšuje na úkor zdiva kamenného.

Obvodové zdivo nad stájí vynáší krov v úrovni střední výšky mezi kovárnou a rozestavěnou částí, přesné hodnoty nebyly do plánu zaneseny. Západní štít uzavírající hospodářskou část je pravděpodobně ze zdiva smíšeného.

Střecha nad všech částech objektu je sedlová. V nejnižší výšce byl krov nad kovárnou a místností pro kování dobytka, nad prostory se sklepem, rozestavěnou částí a síní byl krov pak nejvýše, což je dáno také výškou obvodového zdiva. Dle náčrty řezu ze západní strany byl krov na hospodářské části hambálkový, zaznamenáno je mírné vychýlení střešního hřebene severojižním směrem, pravděpodobně v důsledku poškození některé z krokví. Krytina je zakreslena pálená drážková tzv. francouzského typu nad všemi částmi, kladena pravděpodobně až v průběhu 20. století.

---

³⁶ Pravděpodobně pro nenáročného hospodářského zvíře, jako je např. koza.

Samotná kovárna je lichoběžníkového půdorysu nejdelší stranou orientovanou ke komunikaci. Delší strana z exteriéru měřila 7, 8 m, rozměry interiéru pak byly 6, 5 m na 4, 5 m. Obvodové zdivo místnosti má tloušťku 60 cm, jedná se o nejširší zdivo v rámci celého objektu. Světla výška kovárny měřila 273 cm. Vstup byl umístěn vlevo na průčelí. Na průčelí kovárny se nacházely také dva okenní otvory; první nalevo od vstupu o šířce 74 cm, druhý měl být široký 75 cm, výška uvedena není. Přímo naproti vstupu do kovárny byl umístěn vstup do místnosti pro kování dobytka o šířce 95 cm a výšce 190 cm, v pravém zadním rohu od vstupu se v kovárně nacházela výheň a kovářským skládaný měch, v řezu zachovalého řezu se jedná o měch 2. poloviny 19. století (citace měchu).

Místnost určená pro okování dobytka má již obvodové zdivo tenčí, což může značit rozdílnou časovou etapu výstavby, tloušťka zdiva je 45 cm. Vstup z kovárny byl pravděpodobně určen pro obyvatele a příchozí. Dobytek se do místnosti dostával ze dvora návratím vedlejšího objektu. Nad vstupem do prostoru pro okutí byl posazen široký segmentový záklenek z pálených cihel, což nahrává poměrně mladému určení výstavby kovárny; nejspíše se tedy jednalo až o 2. polovinu 19. století, čemuž by nasvědčovala i poměrně malá a pravidelná tloušťka zdiva v celém hospodářském křídle. Z místnosti bylo možné vstoupit na půdu s půdním polopatrem schodištěm v jihozápadním rohu místnosti. Následující prostora se v čase zaměrování nacházela v rekonstrukci, stejně tak jako místnost za ní. Obě místnosti byly přístupné teprve ze síně západně od nich, kde se nacházel vstup, nalevo od něj se pak nacházel úzký obdélný okenní otvor. Přímo naproti vstupu bylo umístěno otopné zařízení s komínovým tělesem; dle tvaru komína bylo pravděpodobně vystavěno spolu s dotčenou částí křídla až ve 2. polovině 19. století. Síní se také vstupovalo přímých schodištěm do sklepa, který není více zakreslen. Vlevo od vstupu do síně byl umístěn objekt stáje, který ale z této prostory přístupný nebyl, což patrně mělo tvořit záměrné oddělení zón. Vpravo od vstupu se tedy nacházely dvě již zmiňované místnosti za sebou, které měly být dále využívány k neznámému účelu. Dělení místností bylo vstupy přesně za sebou a tvořilo tak možná jakousi rustikální variantu enfilády, která mohla mít souvislost se změnami v 2. polovině 19. století, mohlo se však také jednat o důsledek změn ve 20. století. Vzadu byly dvě místnosti; prostora více na východ byla tedy prostorou zadní, v její jižní zdi byl proražen jeden okenní otvor, do severní zdi naproti byly proraženy otvory dva, všechny tři obdélného tvaru, rovných špalet a se segmentovým záklenkem. Místnost blíže k síni má dva okenní otvory směrem

do dvorní části. Naproti nim v severní zdi se nacházela dle nákresu poměrně mělká, ale široká nika, která se z druhé strany objektu nijak neprojevovala.

Poslední částí je stáj s jedním vstupem a dvěma okenními otvory. Vstup a od něj napravo umístěný okenní otvor se segmentovým záklenkem jsou obrácené směrem do dvora, druhý okenní otvor stáje se nachází v západní štítové zdi. Do jihozápadního rohu stáje byl, pravděpodobně v pozdější fázi, vsazen chlívek se vstupem umístěným z východní strany, drobný okenní otvor chlívku se nacházel ze strany severní.

Dělicí zdi mezi dvěma rozestavěnými místnostmi a síní nemají na dokumentaci vyznačené kóty, jsou však zjevně tenčí je tedy možné, že se původně jednalo o jeden jediný prostor. Na stranu druhou je však enfiláda pravděpodobně časově sousledná s tvarem okenních otvorů, ale především segmentovým záklenkem v okenních otvorech a vstupu do místnosti na kování dobytka. Je také ovšem možné, že se skutečně mohlo jednat v některé z předchozích etap o jeden jediný prostor a jak segmentové záklenky, tak enfiláda jsou pak výsledkem další stavební etapy, čemuž by mohlo nasvědčovat i půdní polopatro, typické pro 2. polovinu 19. století, do nějž se vstupovalo právě z prostoru pro kování dobytka.

Severní stěna rozestavěné místnosti východně od síně nese dva obdélné okenní otvory se záklenky proražené pravděpodobně 2. poloviny 19. století dle typického tvaru. Severní obvodová stěna stáje je lemována drobnými větracími okénky.

Změny, které se pravděpodobně udály v 2. polovině 19. století, usvědčuje také viditelná proměna stavebního materiálu, která je čitelná hlavně ze severní strany objektu. Ze severní strany kovárný je tedy patrné kamenné zdivo až do výšky severního štítu, v místnosti pro okutí dobytka sahá kamenné zdivo již do nižších poloh. Nástup pálené cihly je však již více patrný, a to pravděpodobně kvůli zbudování půdního polopatra, na které se z této prostory vcházelo. Z druhé, tedy jižní strany, se pak změny projeví v širokém segmentovém záklenku. Na úrovni rekonstruovaných místností tvoří zdivo z pálených cihel až na soklovou část většinu a tvoří s prostorou stáje jeden celek.

Otázkou tedy je, zda se jedná skutečně o dvě časově rozdílné stavební fáze, neboť kamenné zdivo nemuselo nutně znamenat výrazné stáří objektu. V případě kovárný je to ovšem možné, neboť na císařských otiscích stabilního katastru z roku 1827 je objekt patrný i se západovýchodním hospodářským křídlem, čemuž odpovídá také šířka parcely.

Objekt nese výrazné stopy přestaveb v průběhu 2. poloviny 19. a je možné, že pravděpodobně, že bylo v této době postaveno i hospodářské křídlo. Hospodářské místnosti u vodoteče mohly stačit pro ustájení dobytka pro jednu usedlost; na jižní straně parcely si tak mohli usedlí dovolit už jen chlév.

Je tedy pravděpodobné, že před vybudováním kovárny mohla na místě existovat běžná hospodářská usedlost a kovárna byla vybudována v době všeobecné ekonomické konjunktury závěrem 19. století.

M. Zemek uvádí (*Zemek 1966*, 98-100, 224), že se ve Vlčnově nacházely celkem tři kovárny; bohužel nebylo možné jednoznačně ztotožnit objekty s uváděnými čísly popisnými.

Kostel sv. Jakuba

První písemné prameny, ze kterých lze předpokládat existenci kostela pochází ze 14. století. Zmiňován je kostel v letech 1373 a 1397 (*Mitáček 2013*, 102).

Kostel se nachází jihozápadně od současného středu Vlčnova, na vyvýšené rovině. Portál (*Čoupek 2013*, 490, obr. 1) lze rámcově datovat do 14. století, v budoucnu si ale zaslouží podrobnější umělecko-historický rozbor.

Vrchnostenský dvůr

Pro úplnost je na tomto místě uváděn také vrchnostenský dvůr. Přítomnost panské dvora je poprvé zmiňována v písemných pramenech v roce 1417 (*Mitáček 2013*, 112), s konkrétním místem je však dvůr možné spojit až v roce 1654, kdy jej nechal vystavět Lev Vilém Kounic (*Pokluda 1992*, 4). Jeho existence dnes již není možné dále zkoumat, neboť na místě objektu uváděném stabilním katastru a I. vojenském mapování dnes již stojí zástavba rodinných domů, jeho druhá část byla zničena výstavbou JZD.

3.4.1 Shrnutí analyzovaných objektů

V obci Vlčnov bylo možné získat k bližšímu rozboru celkem čtrnáct objektů, u nichž bylo možné něco zjistit jejich stavební historii. Pouze u jediného bylo možné jeho polohu spojit také s archeologickými nálezy. Objekty jsou vyznačeny v rámci vesnice Vlčnov na mapě (obr. č. 1).

Analyzované stavby ve Vlčnově lze rozdělit na zemědělské usedlosti a ostatní zmíněné stavby. Jak u usedlostí, tak u kovárny a domu pastýře lze však vypočítat znaky, které se objevují také v rámci staveb usedlostí a pravděpodobně souvisí s obdobím výstavby a stavebními zvyklostmi. Jedná se o následující jevy:

Půdorys přízemí

U všech usedlostí, ale také u kovárny a domu pro pastýře se objevuje půdorys do písmene L, dále v textu uveden jako „hákovitý půdorys“. Více viz kapitola č. 4. Všechny usedlosti jsou okapově orientované.

Obdobné funkční schéma v interiéru

U všech objektů (vyjma kovárny) se objevuje totožné funkční schéma ve variantách pravé nebo levé strany. Vstup je veden do síně, dále do obytné místnosti a černé kuchyně.

Řešení skladovacích prostor, tedy sklepa a komory, případně vstupu na dvorek, již bylo řešeno variantně, stále je však možné vidět obdobné provedení. Sklep hloubený dále na parcele se zde objevuje jen ve dvou případech (u č. p. 49 a 126).

Výrazné stavební zásahy v průběhu 19. století

Od 18. století prochází vesnická zástavba plánovitými úpravami ve snaze zabránit vzniku a šíření požáru. Vzhledem k obdobnému řešení vnitřní dispozice je možné, že i zásahy v rámci otopného zařízení, které pravděpodobně postihlo stropních částí světnic, byly provedeny v souvislosti s některým nařízením (viz kapitola č. 4).

U většiny objektů jsou patrné výrazné konstrukční zásahy v průběhu 19. století. Jedná se o výměnu stropních konstrukcí a krovu. Dle rozboru dřeva se jedná v naprosté většině o dub, případně jedli, což koresponduje s písemnými záznamy o výrazné pomoci Kouniců, kteří poskytovali kvalitní dřevo ze svých lesů (viz výše). Typický je pak hambálkový krov a sedlová střecha, v případě č. p. 69 se jedná o hambálkový krov s podpěrami.

Datační opory objektů

Dle vývoje domku č. p. 14 je patrné, že uspořádání do L nebylo nutně archaickým jevem. Spíše se zde projevuje snaha vytvořit dispozici do půdorysu háku. Lze tak konstatovat, že toto dispoziční řešení bylo uplatňováno hluboko do 19. století, a to i za předpokladu, že se nutně nejednalo o řadovou zástavu (viz kapitola č. 4).

Materiálové a konstrukční řešení zděných částí

Sledované objekty jsou vystavěny převážně z nepálených cihel, výjimečně ze smíšeného zdiva, sklepní prostory jsou kamenné. Ani u jednoho z objektů nebyly vysledovány hrázděné nebo roubené zděné konstrukce, jejichž doklady byly nalezeny v rámci archeologického výzkumu. Ve Vlčnově se také lze setkat s obdobnou šířkou zdiva obytných částí, které mají ve většině případů tloušťku okolo 50 cm nebo mírně přes tento rozměr.

Dřevěné konstrukční prvky

Krovy usedlostí byly obnovovány 2. polovině 19. století z dubového dřeva, případně jedle. Kvalitní dubové dřevo podporuje fakt, že v případě katastrof bylo dřevo na ochotně dováženo z kounicovských lesů, jelikož vlčnovská obec vlastní lesy nevlastnila (Čoupek, 2013, 205).

Černé kuchyně

Prostory černých jsou si vzájemně velmi podobné. Jediná chlebová se dochovala jen v č. p. 69.

Pro získání informací k vývoji Vlčnova je důležitá datace osídlení parcely. Následující tabulka shrnuje datace umístění jednotlivých staveb a datace jednotlivých staveb. Stavební fáze nebyly vyznačeny v samostatných nákresech; stavební změny na objektech jsou si vzájemně velmi podobné. Pokud existuje možnost je chronologicky ukotvit, jedná se de facto o desetiletí. Jsou proto popsány přímo u objektů. Lze tedy konstatovat, že nejstaršími zachovalými stavebními prvky, jsou zděné části kostela sv. Jakuba Většího. Do raného novověku je také možné pravděpodobně zařadit i sklepní prostory usedlosti č. p. 121. Ostatní osídlení spadá s jistotou do 2. poloviny 18. století a do století následujícího.

Stavební fáze usedlostí nebyly rozlišovány, neboť by bylo nutné vztáhnout je na desetiletí s tím, že by bylo nejspíš nutné čerpat z archivních pramenů osobní povahy (např. matrik). V rámci urbanistického vývoje Vlčnova by také natolik podrobný rozbor nebyl určující.

3. 6 Urbanisticko-morfologická analýza Vlčnova

První pokusy o urbanisticko-morfologickou analýzu Vlčnova jsou zmíněny ve sborníku věnovanému o dějinách Vlčnova (*Galuška 2013, 82; Mitáček 2013, 97*). Autoři jako první vyslovují teorii o tom, že vesnice Vlčnov nacházela směrem Ostroh-Hluk-Vlčnov-Uherský Brod (tamtéž). Zhodnocena je důležitost této trasy, avšak s jistotou je zde uváděna teorie, že jádro Vlčnova se nacházelo směrem ke kostelu sv. Jakuba a poloha „Vala“ bylo sídlo Boreše z Rýzmburka. V předkládané diplomové práci je toto tvrzení chápáno jako jedna z možných hypotéz.

Aby bylo možné postihnout urbanistický vývoj Vlčnova a získat tak co možná nejkompexnější obraz vývoje vesnice, bylo nutné podrobit rozboru různé druhy pramenů. Jako prameny byly použity archeologické artefakty, dokumentace usedlostí, písemné prameny, hlavně ve formě odborných textů a edičního zpracování, a mapové podklady. Jejich výpovědní hodnota je shrnuta dále v textu:

Výpovědní hodnota archeologických pramenů

Možné bylo učinit vyhodnocení hned několika míst nálezů archeologických artefaktů, kdy se ve většině případů jednalo o primární nálezovou polohu. Rozpoznáno bylo několik časových horizontů. Nálezy mazanice pak vypovídají o pravděpodobných stavebních konstrukcích. Nejspíše se tedy jedná o pozůstatky hrázděných a roubených konstrukcí s omazem, jejich určení zpřesňuje stavební projev středověkého Vlčnova.

Na základě rozptylu nálezových situací byla vytvořena hypotéza o možném středověkém umístění vesnice a zjištěny možné středověké stavební konstrukce.

Archeologické artefakty parcely u domu č. p. 121 středověké nálezy neobsahují, jedná se o keramickou produkci raného novověku. Je tedy možné, že na konkrétní parcele, kde byla usedlost postavena, se v období středověku osídlení nenacházelo.

Výpovědní hodnota stavebních objektů

Nejstarší známý objekt ve Vlčnově je kostel sv. Jakuba, písemnými prameny doložen ve 14. století. Na usedlostech, kde byla prováděna stavební analýza, lze určit jejich datace do 18. století. Analyzované usedlosti tedy prozradí osídlení načrtnuté v I. vojenském mapování. Vzhledem ke kontextu s podobnými usedlostmi v jiných vesnických celcích

(viz dále) lze konstatovat skutečnost, že pro jejich současnou podobu bylo určující 18., ale především však 19. století. Dvůr, založený v 17. století, který se do současnosti zachoval jen jako stavby minulého JZD, se však pravděpodobně nacházel pořád na zhruba obdobném místě.

Výpovědi hodnota písemných pramenů

Zásadním písemným pramenem je listina dokládající založení Vlčnova v roce 1264, poté se dle písemných pramenů Vlčnov stává součástí zeměpanského majetku. Z lánových rejstříků datovaných do období po polovině 17. století je možné vyčíst obdobné rozvrstvení obyvatel. Důležitou informací představuje počet osedlých v roce 1615, kdy je jich 140. 17. a 18. století je v písemných pramenech zaznamenáno množství vojenských zásahů Vlčnova a přírodních katastrof, které měly vliv na další zástavbu vesnice.

Výpovědní hodnota mapových podkladů

Pro Vlčnov jsou dostupné dva stěžejní mapové podklady, a to I. vojenské mapování, tedy 60. léta 18. století, a mapy stabilního katastru z roku 1827.

Výpovědní hodnota etnografických pramenů

Artefaktem, který se objevoval také v živé kultuře, byla tedy keramika (viz výše).

Byť černé kuchyně ve vlčnovských objektech nevykazují přímou návaznost, kotle na ohřev vody figurovaly v domácnostech až do 20. století. Jak v inventářích, tak i v etnografických záznamech, či přímo v objektech lze zaznamenat dodnes zachovalé kuchyňské kotle (Petráňová-Vařeka 1987, 281).

V inventářích raného novověku se objevuje nejčastěji a na prvních místech živý majetek (Grulich-Matlas 2009, 5) jehož přítomnost je archeologicky zaznamenána jen jako jen jako osteologické pozůstatky. Zvířectvo představovalo nejdůležitější majetek hospodářství, jehož obyvatelé na něm byly de facto ekonomicky závislé (tamtéž).

3.6.1 Urbanisticko-morfologická analýza dle metody architektonicky-urbanistické

Tento způsob metody není možné aplikovat, neboť rozložení stavebních parcel je velmi stejnoměrné, jak dle císařských otisků stabilního katastru, skici nebo i lánových

rejstříků. Urbář k roku 1615 uvádí celkem 140 usedlíků (*Zemek 2013, 176*). Evidováno je zde 13 tříčtvrtláníků, 57 půlláníků, 32 čtvrtláníků a 38 podsedků. Distribuce majetkové držby je tedy značně stejnoměrná ještě před obdobím třicetileté války. Lánové rejstříky z let 1669-1671 uvádí ve Vlčnově 118 usedlých³⁷, z toho dle F. Matějky zůstalo 90 % staroosedlíků. Z tohoto počtu pak mělo 55 staroosedlých v držení půl lán až 7/8 lánu (*Matějka 1984, 24*). Autor z lánových rejstříků také interpretuje tvrzení, že se v rámci Vlčnova daly značné přesuny se čtvrtkami lánů (*Matějka 1984, 28*) opět je však možné pozorovat, jak je i přes majetkové změny držba rozložená podobně. Císařské otisky map stabilního katastru z roku 1827 pak rovnoměrnost držby ve Vlčnově dále potvrzují.

Jak je již z výčtu patrné, nelze provést rozbor způsobem, jakým je prováděn např. u nápadně velkých vsí na Rakovnicku metodou architektonicko-historickou. Na mapě č. 3 je jasně patrné, jak rozdílná je např. ves Kněževs na Rakovnicku a jakým způsobem je osídlení rozloženo ve Vlčnově. Parcelace obou vesnických celků je na první pohled rozdílná a viditelně kontrastuje se různorodostí parcelace v Kněževsi na Rakovnicku, kde byl vývoj vesnice zkoumán badateli dle architektonicko-historické metody

3.6.2 Urbanisticko-morfologická analýza Vlčnova dle metody stavebně-archeologické

Prostorová distribuce archeologických artefaktů tedy působí dojmem, že osídlení mohlo být skutečně rozloženo podél komunikace Hluk-Uherský Brod, tedy směrem východ-západ. Umístění kostela, o němž písemné prameny hovoří od 14. století, a archeologická situace datovaná do 15. století nad kostelem však naznačují, že mohlo být osídlení umístěno ještě o něco severněji. Vytvořený polygon potencionálního středověkého osídlení může mít však několik možných časových vrstev i v rámci středověku. Vzhledem k poloze kostela a archeologicky doložených situací je možné konstatovat, že se středověké osídlení mohlo nacházet právě v této části současného Vlčnova s tím, že také mohlo docházet k mírným změnám i v rámci časového horizontu 13. až 15. století. Jak přesně tyto změny v prostoru probíhaly nelze vzhledem k úzké pramenné základně archeologie prozatím zjistit.

Hypoteticky je tak možné, že se středověká vesnice mohla nacházet v místech současného hřbitova, ulice Joži Úprky a ulice Masarykovou. V případě usedlostí ve středu

---

³⁷ To je nejvyšší počet na uherskobrodském panství, hned po samotném Uherském Brodu.

vesnice tak mohly být tyto usedlosti orientovány odlišným způsobem, než jsou například nyní nebo na mapových podkladech 18. a 19. století. Mohlo také již dojít k osídlení části dnes zvané „Rybáře“ (schéma č. 2).

Přistoupíme-li na možnost, že bylo tedy středověké osídlení soustředěno kolem hlavní cesty a dále směrem na sever nad kostel, je nutné vytyčit také horní hranici.

Koncem 15. století také zaniká, pravděpodobně v důsledku válečných událostí, tvrz. Je možné, že se jednalo o polohu „Hradíštěk“, s jistotou to však není možné její polohu určit. Tvrz mohla být umístěna na lokalitě „Vala“; k této variantě se také někteří badatelé přiklání. L. Galuška lokalitu „Vala“ přímo neinterpretuje, neboť údajně nalezené artefakty se během let ztratily (*Galuska 2013*, 81). Zahrnuje ji však do období vrcholného středověku (*Galuska 2013*, 82), M. Plaček dokonce vypracoval návrh šlechtického sídla, které zde mohlo stát (*Plaček 2013*, 481). Lokalita je poměrně rozlehlá a je možné, že se jedná o pravěké osídlení. Roli v urbanismu Vlčnova hrají Vala jistě až v 2. polovině 19. století, kdy byla zplanýrována a osídlena domkáři.

M. Zemek uvádí (*Zemek 1966*, 50), že během česko-uherských válek zaniklo na Uherskobrodsku množství vesnic. Problematiku zmiňuje také J. Válka, který tvrdí, že dle V. Nekudy skutečně koncem 15. století a počátkem století následujícího, skutečně zaniká množství osad. Údajně se však tak neděje vždy přímo fyzickým útokem, ale také proto, že se populace mohla záměrně sdružovat do větších celků, aby se útokům lépe ubránila a snadnější obdělávala rozsáhlý zemědělský fond (*Válka 1991*, 176). Má se dle něj jednat o typický jev pro jihovýchodní Moravu. V okolí Vlčnova zanikla v tomto období vesnice Smíchov (*Zemek 1992*, 800). M. Zemek pak dále uvádí, že Vlčnova zvaná „Rybáře“ je tak tradičně nazvána z toho důvodu, že se o vlčnovské rybníky starali rybáři právě ze zaniklého Smíchova³⁸. Pokud by tato informace byla pravdivá, datovalo by vznik části „Rybáře“ do 15. až 16. století. M. Zemek však své tvrzení nijak nedokládá.

Místo nálezů pohárku zatím představuje nejjihněji položený s určitostí známý bod osídlení Vlčnova v 15. století. Klíčová je otázka, kdy získává Vlčnov trojúhelný půdorys návsi, viditelný na mapě I. vojenského mapování z 60. let 18. století a osídlení „horního konce“.

---

³⁸ Mělo se jednat o vesnici u dodnes existující obce Hluk.

L. Čoupek uvádí, že v roce 1615 figurovaly na celém uherskobrodském panství pouze tři dvory; kromě vlčnovského ještě dvůr v samotném Uherském Brodě a Těšově (Čloupek 2013, 187). O půl století později nechává Lev Kounic vystavět dvůr nový. Jedna z hypotéz o časovém zařazení vzniku trojúhelného půdorysu návsi by tak mohla představovat možnost o radikální změně právě v tomto období. Kdyby v roce 1654 byl po třicetileté válce vystavěn dvůr na místě, kde je uváděn na mapových podkladech od 18. století, mohla by tak být naráz naplánován trojúhelný půdorys vsi, a to třeba jen částečně. Organičtěji pojaté osídlení v trojúhelném půdorysu mohlo být také zřetelné právě od pozdního středověku s tím, že k pravidelnému rozměření došlo až v průběhu 17. či 18. století, které je poté patrné na mapových podkladech. Zda však bylo kontinuální umístění dvora od 15. do 20. století, který je patrný na mapách I. vojenského mapování, by prokázal pouze archeologický výzkum.

Také se mohl střed vesnice v raném novověku zcela posunout ze středověké do raně novověké podoby. Část Rybáře pak mohla být zcela nově urbanizována. Kdyby totiž v okamžiku východozápadního rozměrování došlo ke snaze sjednotit zástavbu a rozšířit náves na hypotetickém místě okolo současného vlčnovského hřbitova, nebylo by možné vyměřit parcely směrem východ-západ a k nim pak navázat plužinu. Toto by bylo možné pouze za předpokladu severojižní orientace vyměření. Taková orientace by však nebyla možná vzhledem k „dolnímu konci“ Vlčnova. Je možné, že při navrhování situace a rozměrování nebylo ještě s urbanizací dolního konce počítáno. Na mapě vojenského mapování se zde nachází jen křovinatý porost a mezi dvě potoky mlýn vzniklý v 17. století; jednalo se o záplavovou oblast, což se později ukázalo jako nepříjemná skutečnost (viz výše). Stejně tak podléhala záplavám část, zvaná „Rybáře“. Je také možné, že kdyby parcelace usedlostí, které byly položeny do části „Rybáře“ byly místo toho posunuty více na západ, tedy na plochu pozdější návsi, znamenalo by to položit je do míst, kde se nacházela vodoteč nebo terénní nerovnosti jako prohlubeň „Klobúk“ či naopak vyvýšenina „Vala“, za kterou navíc terén prudce padal dolů. Tím by nemohly mít rozměřené usedlosti pozemek, jaký vidíme na císařských otiscích stabilního katastru.

Urbář uvádí v roce 1615 celkem 140 usedlých³⁹ (Zemek 2013, 176), což je poměrně velký počet. V obecné rovině lze říci, jak bylo obvyklé, že sídelní celky zaznamenaly

---

³⁹ Uvádění jsou samozřejmě pouze hospodáři bez manželek a dětí.

znatelnou proměnu po třicetileté. Stejně se tak mohlo stát i v případě Vlčnova. V této souvislosti však vyvstává otázka, kde se mohlo nacházet celkem 140 usedlostí, z toho více než polovina z nich navíc obhospodařovala půllán.

Do období 16. století lze zařadit archeologické artefakty nalezené u parcely č. p. 121, stejně tak její sklepní prostory mohou být datovatelné do shodného věku. To, že se ve skrumáži keramického materiálu nenacházel archeologický materiál středověký, by mohlo svědčit pro hypotézu, že by na místě č. p. 121 byla vystavěna usedlost v 16. století s tím, že se uliční fronta mohla postupně zahušťovat až do podoby, kterou lze vidět na mapě I. vojenského mapování; jakým tempem by však k zahušťování docházelo nelze prozatím zjistit. Pro stavební změny svědčí také atypické rozměry sklepa na objektu č. p. 121 a možnost zařadit období jeho výstavby do raného novověku.

O. Máčel a J. Vajdiš na základě rozboru mapových podkladů dvou vesnic na Uherskohradištsku tvrdí, že se vesnice procházely změnami a rozrůstaly se ještě před třicetiletou válkou (*Máčel-Vajdiš 1958, 92*). Vzhledem k tomu, že se ve Vlčnově ještě před tímto obdobím mělo nacházet 140 usedlostí, je možné, že se tak dělo i ve Vlčnově s tím, že část „Rybáře“ mohla být osazená, byť s odlišnou orientací, než je patrné na mapě I. vojenského mapování. Trojúhelný půdorys Vlčnova se totiž jeví, že byl utvořen plánovitě a v krátkém časovém období. Do toho, že se půdorys začal měnit v průběhu 16. století, by nasvědčovala i přítomnost archeologického materiálu z parcely č. p. 121.

Během 17. a také 18. století zachycují písemné prameny ve Vlčnově mnoho násilných změn, ať už v podobě vojenských zásahů nebo požárů. Vlčnov se stával pravidelně terčem útoků různých etap protihabsburských povstání. Dle písemných zpráv tak destrukci část usedlostí skutečně podlehl (viz část Historický exkurz Vlčnova),

Značný vliv na podobu vesnice v 18. a 19. mohlo mít dělení majetku a tedy pravděpodobně nutnost vypořádat se s populačním růstem. Dělení usedlostí bylo pro osedlé problematické až do roku 1753, kdy byl Marií Terezií vydán dekret (*Krofta 1949, 381*), který tento proces usnadňoval. Ihned v roce 1771 však došlo k regulaci (tamtéž), neboť majetek se rozděloval na díly, které nové hospodáře živily jen stěží. I přes další snahu o regulace nakonec je roku 1868 na Moravě zrušena nedělitelnost gruntů (*Krofta 1949, 428*), která růst zástavby ve Vlčnově nejspíše opět podpořila.

Na prvním mapovém podkladu, tedy I. vojenském mapování zachycující schematickým způsobem stav z konce 18. století, naznačuje schéma osídlení trojúhelného

tvaru. Během několika desítek let se půdorys radikálně změnil, jak lze poté pozorovat na císařských otiscích stabilního katastru. Na mapách stabilního katastru z roku 1827 je již patrná změna orientace vesnice. Jeden z důvodů by mohl být takový, že se mění preference dálkových tras. Tato změna však mohla být způsobena spíše populačním tlakem a nucením osídlit volné pozemky, které nebyly vhodné zemědělství⁴⁰. Právě takto nevhodná byla původně severní část Vlčnova, tzv. dolní konec. V místě dolního konce protékaly až do 20. století hned dva potoky, dolní konec také z obou stran obklopují postupně se zvedající svahy. Z tohoto důvodu zde nejspíše neproběhlo vyměření usedlostí se zahradami a stodolami. Je tedy velmi pravděpodobné, že kvůli těmto okolnostem začala být tato část Vlčnova urbanizována až kolem roku 1800. V tomto období se výrazně protahuje také jižní část Vlčnova směrem k vesnici Dolní Němčí. Nejspíše z důvodu častých záplav je východní část dolního konce zvaná „Ploty“ posunuta výše do svahu.

V roce 1799 postihl „horní konec“ Vlčnova velký požár, který způsobil zánik takřka celé východní uliční fronty „horního konce“, druhý velký požár vypukl v roce 1861 a údajně shořela „...téměř půlka vesnice...“ (Bravenec 2000, 6). Je tedy možné, že obě tyto události měly za následek rychlejší osídlování „dolního konce“ (schéma č. 3).

Ve Vlčnově je pak na mapách stabilního katastru jasně patrné členění zástavby nižších sociálních vrstev ve dvou drobných shlucích. Jedná se o obvyklý jev, kdy J. Škabrada konstatuje, že plánovité enklávy objektů domkářů a chalupníků jsou častější právě na Moravě (Škabrada 275, 2022); možné je, že tato skutečnost opět souvisí s populačním růstem.

Vývoj po II. světové válce je pak značně svázán se změnami typickými pro 2. polovinu 20. století na venkově obecně.

Lze tedy konstatovat, že se půdorys vesnice Vlčnov od současné podoby značně liší. Z analýzy vývoje vesnice také vyplývá, že značné změny se mohly udát v průběhu raného novověku, kdy vesnice získala náves v trojúhelném tvaru a byl osídlen „horní konec“

---

⁴⁰ Nedostatek prostoru dokazuje také například nutnost potřeby orné půdy na místě „Hradištku“. Tento útvar geomorfologický útvar bylo pravděpodobně v rámci zemědělských prací těžší obdělávat, je ale možné, že z důvodu nedostatku půdního fondu bylo nutné přistoupit k takovému řešení situace.

Vlčnova. Jakým způsobem tyto změny probíhaly, se v důsledku chybějících pramenů zatím nepodařilo zmapovat. Další velké urbanistické změny se odehrály v 19. století a 20. století.

4. Kontext nálezových zjištění ve Vlčnově

V rámci urbanistiko-morfologické analýzy Vlčnova vyplynula další související témata, která bylo nutné vzít v potaz, aby bylo možné lépe určit bližší dataci dotčených usedlostí a urbanistické změny ve Vlčnově. Prvním tímto tématem je tzv. hákovitý dům, druhým pak byl pak obecně urbanismus vesnic na jihovýchodní Moravě, který s prvním jmenovaným úzce souvisí.

V následující kapitole bude blíže představen hákovitý dům, tedy typ objektu, vyskytující se v prostoru jihovýchodní Moravy.

Budou také prezentovány povrchové analýzy dalších sídelních celků, a to zejména na podkladech map stabilního katastru. Podkapitola by měla zúžit časový výskyt tzv. hákovitých domů na jihovýchodní Moravě a podpořit argumentaci ohledně jeho vývoje a možnosti bližšího určení jeho stáří.

4. 1 Hákovitý dům

J. Vařeka a V. Frolec by tzv. hákovitý dům zařadili do pomoravsko-panonského typu (*Vařeka-Frolec 2007, 223*). Stavení je typické pro prostor jihovýchodní Moravy i Vlčnova, kde byl nazírán především z etnografického pohledu, kdy si jeho typické dispozice všimá již L. Niederle (*Niederle 1912, 97*). V. Kovářů

Hákovitý dům je velmi jasně patrný především na mapách stabilního katastru a parcelace z roku 1827 se v případě Vlčnova de facto propisuje až do současnosti.

Další badatelé, kteří si všimli jeho typických znaků tohoto typu objektu, byli např. J. Vařeka a V. Pražák (*Vařeka-Pražák 1974*) či O. Floriánová a V. Kovářů (*Floriánová-Kovářů 2013*) která si, stejně jako Niederle povšimla, že je ve Vlčnově variantní jeden typ interiérové dispozice. O. Floriánová a V. Kovářů (*Floriánová-Kovářů 2013, 830*) považovaly za nejstarší část hospodářství stodolu.

Půdorys tohoto typu objektu ve vesnickém prostředí tak, jak jej bylo možné zachytit také ve Vlčnově, se skládá ze dvou částí; směrem k uliční čáře byly vždy orientovány

obytné prostory⁴¹. Dvorní křídlo zde tedy sloužilo k ustájení dobytka nebo jako skladovací prostor či výminek, případně kombinace obojího.

L. Niederle zaznamenal dva typy objektů na vesnicích „moravského Slovenska“ (*Niederle 1912, 97*). Jím zaznamenané půdorysy, s absentujícím hospodářským křídlem, jsou skutečně typickými také pro Vlčnov. L. Niederle je klade do obdobné časové roviny; na příkladu Vlčnova však sám poukazuje na fakt, že rozdíl mohl vzniknout v důsledku dělení parcel, a z toho vyplývající absenci místa (*Niederle 1912, 102*). Také analýza vlčnovských objektů v předkládané práci ukazuje, že se tedy nejedná o chronologickou posloupnost postupného „nabalování“ prostor, jak se L. Niederle domnívá (*Niederle 1912, 107*). V. Mencl nazývá tento typ obydlí jako „dům s výškou“ (např. *Mencl, 1980, 55*).

Zdánlivě podobný půdorys byl objeven na zaniklé vesnici Konůvky, kdy byly jednotlivé usedlosti zachyceny ve dvou řadách (*Měchurová 1997, 162*). Ze zaznamenaných 33 půdorysů bylo odkryto 6 usedlostí (*Šaurová 1973, 83*). Na rozdíl od mapových podkladů stabilního katastru lze pozorovat zřetelné rozestupy mezi těmito usedlostmi. Kompaktnost jednotlivých půdorysů je také odlišná; patrný je půdorys, kdy jedno z křídel není tak dlouhé, jako v případě novověkých usedlostí.

V souvislosti s tzv. hákovitým domem také vyvstává otázka, zda byla hospodářská část plánována již v době výstavby objektu, nebo zda se jedná o prvek, který organicky přirůstal. Vzhledem k jednotnosti výstavby a závěrů analýz objektů ve Vlčnově je spíše pravděpodobné, že byly usedlosti v půdorysu háku již navrženy, což ovšem neznamená, že nebylo možné, aby po obvodu dvora rostly dále. V době, kdy vznikaly indikační skici a posléze mapy stabilního katastru, se tak objevuje, až na vzácné výjimky, velmi podobná zástavba řad objektů hákovitých půdorysů s obdobně dlouhými hospodářskými křídly. Na mapě I. vojenského mapování jsou některé z usedlostí vyznačeny jen jako usedlost orientovaná okapovou stranou do ulice bez hospodářského křídla. Tím, že I. vojenské

---

⁴¹ Na str. 102, obrázek 7 je půdorys usedlosti obrácen (*Niederle, 1912*).

mapování je značně schematické, se může však jednat o subjektivní vizuální dojem kresliče.⁴²

Jednu z datačních opor hákovitého domu může poskytnout situace ve zkoumaném Vlčnově, kdy je, v důsledku povodně v roce 1798 (viz výše) s největší pravděpodobností možné datovat výstavbu objektu č. p. 49 do období po této události. Díky požáru v roce 1799 lze také časově ukotvit výstavbu hákovitého domu č. p. 65 a 69, jejichž předchůdci požáru podlely.

Důležitým prvkem tohoto typu usedlosti je také stavební materiál. Typický tavební materiál je dusaná hlína, případně nepálené cihly; není to ovšem podmínkou, neboť na usedlosti č. p. 121 ve Vlčnově se lze setkat i se zdivem smíšeným. Otázkou tedy je, v jakém časovém horizontu a za jakých podmínek tedy došlo např. ve Vlčnově k přechodu od hrázděných a roubených objektů k celohliněným nebo kamenohliněným. Užití tohoto typu materiálu, spojují badatelé se dvěma zásadními faktory, a to jednak se snahou podřídit se řadě reforem a stavebních nařízení od konce 18. a 19. století (např. *Drozda 2023*, 64; *Hůrková 2019*, 240; *Máčel-Vajdiš 1958*, 56; *Válka 2014*, 44). J. Škabrada uvádí, že převažující stavební materiál-hlína, byl užíván díky možnostem sprašového podloží (*Škabrada 1999*, 182). Hlína se dle něj užívala jako doplňková část dřevěných stavebních konstrukcí, tak i jako hlavní stavební materiál, tedy tlučenice nebo nepálené cihly.

Dalším důvodem, proč bylo údajně nutné z původně spalného materiálu pro výstavbu upustit, byl údajný nedostatek dřeva (*Válka 2014*, 44). M. Válka chápe tento jev jako obecný pro širší prostor Podunají (tamtéž). Uvádí také, že nepálené cihlové zdivo bylo později typické pro sociálně slabší obyvatele vesnice, neboť s pokračujícím 19. stoletím byl jako odolnější stavební materiál využívány cihly pálené⁴³. V článku (*Škabrada, 1986*, 417-418) se na příkladu domu na Hané se J. Škabrada upozorňuje, že se v tomto typu domu uchovaly stavební zvyklosti ze středověku. V předbělohorském období existovaly

---

⁴² Jak schématický je náčrt I. vojenského mapování lze ověřit v případě veduty města Kyjova z počátku 18. století, kdy je patrný náčrt hospodářských částí objektů, které však na mapách I. vojenského mapování vůbec zaznamenány nejsou.

⁴³ V dle zvyku se ještě v pokročilém 20. století na jižním Kyjovsku uplatňovaly cihelné fasády bez omítky, aby byl materiál zdiva dán na odív.

dle něj domy s dýmníkem, v pobělohorském období existovaly dle něj domy⁴⁴ s patrovou komorou. Ty se dle něj na Hané objevovaly až do 1. poloviny 18. století (tamtéž).

K hákovitému domu se i v současnosti úzce váže téma patrové komory. Z počátku v něm badatelé spatřovali jeden z velmi archaických prvků, který se udržel z dob raného středověku. Badatelský názor L. Niederleho byl chápán jako směrodatný i na prahu třetího tisíciletí (*Kapsa 2000*, 3). Názor, že se snad jedná o etnicky podmíněné, tedy slovanské, vytvoření skladovacího prostoru, je v současnosti zcela mimo moderní badatelský diskurz. Patrová komora, konkrétně v objektu č. p. 57 je postavena až v 19. století (viz rozbor objektu č. p. 57). V obecné rovině lze konstatovat, že patrové skladovací prostory nebyl neobvyklý jev; ve zmenšené podobě se vyskytují i na jiných objektech ve Vlnově (např. č. p. 65 či 49). Archaicky může objekt č. p. 57 působit také proto, že je kvůli dělení majetku postaven na poměrně úzké parcele. Lze také říct, že patrová komora je de facto předchůdcem půdního polopatra, které je obvyklé v 2. polovině 19. století; jedná se vlastně o její plošné rozšíření směrem nad obytnou část a další využití půdního prostoru.

O tom, že patrová komora je řešení, které se vyskytuje běžně v 19. století, svědčí také dům č. p. 105 z Veletin (*Kurial-Kovářů 1986*, 62). Objekt zaznamenaný M. Příleským se vůbec nevyskytuje na mapách stabilního katastru, postaven byl tedy až v průběhu 19. století. A. Kurial uvádí, že domy „s výškou“, tedy patrovou komoru se na Uherskobrodsku vyskytovaly běžně (tamtéž). Ve Veletinách si objektu s tímto typem skladovacího prostoru všiml také L. Niederle u č. p. 53 (*Niederle 1912*, 107).

Mírné změny byly zaznamenány také v rámci hákovitého domu. Např. L. Niederle (*Niederle 1912*, 110) popisuje vzhled objektů tak, že se evidentně lišily od toho, jak vypadají v současnosti: „Okna bývala dříve vesměs maličká, co by hlavu prostrčil, a nebývala zakryta. Kdo měl okna zadělaná, byl v podezření, že něco dělá, zač by se měl stydět. Dnes to pominulo a okna se hojně zastírají „firhánkami“.“ Úprava nejspíše vychází ze snahy prostor prosvětlit. Život v objektu hákovitého domu byl nepochybně stísněný, neboť v usedlostech se pohybovala celá nukleární rodina s několika dětmi a často i s výminkáři. Etnografické prameny mluví také o tom, že patrová komora sloužila

---

⁴⁴ Článek bohužel přesněji neuvádí, o které se jedná.

jako letní přespávání pro mládež (*Niederle 1912*, 107). K tomu, že se komory v patře vyvinuly až v 19. se příklání také V. Frolec (*Kurial-Kovářů 1986*, 83).

Pro tento typ obydlí je také časté, že jsou usedlosti umístěny v řadové zástavě; je tak patrné, že v rámci mnohých vesnických celků existoval velký populační tlak. Stísněnost prostoru byla také patrná. Tzv. hákovitý dům tedy s největší pravděpodobností geneticky nepochází ze středověku, ale je výsledkem plánování, které bylo implantováno změnami v 19. století. Důsledkem toho jsou si objekty tohoto typu velmi podobné. S velkou pravděpodobností tedy dům existoval již v 18. století, s jistotou ve století 19.

Půdorys do tvaru písmene L s obdobným půdorysem se vyskytuje na značném množství lokalit v regionu jihovýchodní Moravy⁴⁵; hranice výskytu tohoto typu domu by se mohla stát předmětem dalšího výzkumu.

Badatelé, kteří se snaží věnovat také architektonickému vývoji hákovitému domu a snaze jeho vývoj postihnout v čase, jsou např. J. Vařeka a V. Pražák, kteří mají za to, že se hákovitý dům vyvinul v průběhu 16. století z městského prostředí a ve století následujícím se dle nich dostal na venkov (*Vařeka-Pražák 74*, 84). Jedná se o hypotézu, kterou by bylo vhodné dále prověřit.

Váhu tomuto argumentu můžu přinést skutečnost, že výstavbu objektů, které známe např. z Vlčnova lze datovat do období, kdy se mohla zástavba měnit tak, aby odpovídala právním předpisům. První nich spadá do roku 1751, kdy byla prvně po právní stránce řešena regulace výstavby tak, aby byla eliminována pravděpodobnost vzniku požáru. Mnoho dalších snah o regulaci bylo vydáno během 2. poloviny 18. století i století následující (*Svoboda 1927*, 145). Je tak možné, že tzv. hákovitý dům je reakcí na tyto požadavky s inspirací v městském prostředí, kde stejně jako na jihomoravském venkově, byla parcelace značně nahuštěná.

---

⁴⁵ Lze jmenovat usedlosti v nepřeberném množství obcí, např. Kudlovice, Tupesy, Hluk, Nivnice, Hradčovic atd. Často se jedná o památkově chráněné objekty využívané obcí.

4.2 Další vybrané sídelní celky na jihovýchodní Moravě

V následující části diplomové práce budou představeny situace na mapách stabilního katastru, které by mohly o stáří domu vyskytujícím se také ve Vlčnově, podat další informace.

Časovému ukotvení hákovitého domu napomáhá např. jeho výskyt ve Skoronicích⁴⁶. Vesnice ve velké míře utrpěla v období třicetileté války (*Teltschik 1901*, 285). V roce 1653 byla osazena takřka zcela nově (tamtéž, 286). Počátkem 19. století pak vidíme na mapách stabilního katastru Skoronice jako pravidelně rozměřenou vesnici se zástavbou hákovitých domů (Císařské otisky stabilního katastru, 2740-1_3), výjimku tvoří obvyklá skrumáž domkářů, v tomto případě v jihovýchodní části vesnice.

Lokalitou, kde by mohlo být možné starou a novou zástavbu odlišit je vesnice Mistrín⁴⁷, která byla velmi poškozena počátkem 17. století (*Synek 2014*, 18). Na mapách stabilního katastru (Císařské otisky stabilního katastru, 1821-1_3) lze vidět dvě části. Vlevo se nachází zástavba jasně vymezená, v části levé drobná. Tato drobná zástavba může být domkářského původu, ale sama mapa uvádí tuto část vesnice jako „Starý Mistrín“; je tedy možné, že se v těchto místech část staré zástavby nacházela⁴⁸.

Další novou zástavbu lze pozorovat také v Moravském Písku (Císařské otisky stabilního katastru, 1881-1_6). Na mapě stabilního katastru se velmi jasně projevuje její pravidelnost a jednotnost výstavby obytných domů. Obdobně se jeví také např. Ostrožská Nová Ves, kterou postihly obdobné události, jako např. Vlčnov (*Nekuda, 1992*, 611). Výčet vesnic se znatelně pravidelným půdorysem zde není úplný,

Starý půdorys má pravděpodobně také vesnice Hostějov (Císařské otisky stabilního katastru, 0850-1) zmiňovaná poprvé k roku 1371 (*Zemek 1992*, 507).

V dotčeném regionu se však nevyskytují pouze vesnice, jejichž jádro bylo soustředěno podél hlavní komunikace, případně by bylo jinak kompaktní. Značně chaotický ráz měly počátkem 19. století například Stříbrnice (Císařské otisky stabilního katastru, 2917-1_3). Ves je v písemných pramenech zmiňována již k roku 1141 (*Zemek*

---

⁴⁶ Obec cca 4 km jihovýchodním směrem od Kyjova.

⁴⁷ V současnosti Svatobořice-Mistrín.

⁴⁸ Kostel, patrný na mapách I. vojenského mapování, je zcela nový, tedy barokního původu.

1992, 681). Obec byla sice také poznamenána vpádem Bočkajovců roku 1605 (tamtéž), zástavba je ale nepoměrně chaotičtější.

O. Máčel a J. Vajdiš jsou názoru, že na tvar a velikost vesnic měla velký vliv morfologie terénu a kvalita půdy (*Máčel-Vajdiš 1958, 97*). Hypotézu by bylo vhodné více ověřit, neboť objekty hákovitého půdorysu byly ochotněji vystavovány v rámci vesnických celků nacházejících se v rovinatém terénu⁴⁹. Součástí této teze může být právě Vlčnov, ale i okolní vesnické celky⁵⁰, které jsou značně rozsáhlé a tuto skutečnost potvrzují.

Z výše popsaného je tedy zřejmé, že v průběhu 17. a 18. dochází k velké transformaci venkovského osídlení na jihovýchodní Moravě. Také J. Škabrada se přiklání k možnosti, že typické útvary „ulicovek“ v regionu jihovýchodní Moravy nebudou nejspíše středověké, dle něj se vyskytují spíše ve starých sídelních územích. Uvádí, že „...by se mělo jednat o přestavby, resp. náhrady nějakých půdorysů odlišného typu...“ (*Škabrada 2022, 206*). Přesnější parametry by tomuto tvrzení mohl dát pouze archeologický výzkum.

4.3 Shrnutí kapitoly

Lokality, v níž se hákovitý dům, často až v nekompromisně pravidelné podobě objevuje, prodělaly v průběhu raného novověku a novověku změny. Hákovitý dům, v některých případech i zcela nová zástavba, se objevuje na mnoha vesnicích jihovýchodní Moravy. V 19. století se pak v mnohých vesnicích parcelace dále dělila, a tato parcelace a tedy vzniklých vesnických celků, se často propsala až do současnosti.

Je tedy možné, že tzv. hákovitý dům a stejnoměrná parcelace vesnic mohla být v panské režii, kdy bylo snahou co možná nejlépe využít kvalitní půdu. Vzhledem k předestřeným skutečnostem je tak na místě otázka, do jaké míry se jedná o lidovou architekturu. Pohled badatelů na „lidovost“ vesnické zástavby 18. a 19. století se v současnosti začíná měnit a předkládaná diplomová práce k této může taktéž přispět. Také P. Vařeka je toho názoru, že stavební projev „lidové“ kultury, tedy organicky se rozvíjející a neplánované, se projevovat spíše objekty hrázděné či roubené konstrukce

---

⁴⁹ Přesnější data dokazující tuto skutečnost prozatím neexistují.

⁵⁰ Jedná se o Hluk, Nivnici a Dolní Němčí.

z neotesaných trámů (*Vařeka 2004*, 261), které se ve Vlčnově objevily coby nálezy středověkého původu.

5. Závěr

Záměrem předkládané diplomové práce byla snaha nastínit urbanistický vývoj vesnice Vlčnov; jedná se zároveň o první práci ve sledovaném regionu za použití stavebně-archeologické metody.

Jednou ze základních otázek předkládané práce bylo, zda se liší půdorys vesnice v současnosti. Výsledná urbanisticko-morfologická analýza vypovídá o tom, že s velkou pravděpodobností tomu tak skutečně je. Do jaké míry se osídlení ve Vlčnově měnilo, je patrné již např. ze srovnání map stabilního katastru a katastru současného, kdy je rozdíl naprosto markantní. Je taktéž velmi pravděpodobné, že podobný jev se týká také dalších vesnických sídlišť na jihovýchodní Moravě.

Rozbor archeologických artefaktů přinesl nejen nové poznatky vývoje Vlčnova, ale také nová zjištění v rámci keramické produkce jihovýchodní Moravy. Ve Vlčnově se objevila nejen keramická produkce vázaná na Uherský Brod a Uherské Hradiště, ale také endemický typ keramické výzdoby. Zda tomu tak skutečně je, by mohl nastínit rozbor keramického materiálu z okolí Vlčnova. Téma středověké keramické produkce pak může nastínit další otázku k řešení a možnosti bádání v kontextu venkovské keramické produkce jihovýchodní Moravy, např. i ve srovnání s jinými venkovskými sídlišti v regionu. Keramická produkce středověku, dle analogií datovaná převážně do 14. století, napovídá o těsném vztahu lokalit Staré Město u Uherského Hradiště a Uherského Brodu (viz kapitola č. 3). Vlčnov tak mohl tvořit zázemí královská města; v případě Uherského Brodu se tak mohlo dít po značnou dobu existence Vlčnova.

Dalším tématem v rámci hmotné kultury, které by přispělo k poznání sledované oblasti, je keramická produkce raného novověku, kdy je v oblasti jihovýchodní Moravy možné opřít se pouze o nevelký počet vyhodnocených souborů.

Vyhodnocením artefaktů mazanice se podařilo potvrdit, že středověká zástavba byla nejspíše dřevohlinitá, tedy hrázděná a roubená, jak tomu v období středověku bylo běžně i v jiných regionech. Jedná se zatím o jediný vysledovaný stavební pozůstatek středověkých konstrukcí ve Vlčnově, neboť v rámci analyzovaných staveb se nepodařilo objevit konstrukce prokazatelně starší, než z 18. století.

Na příkladu Vlčnova se projevují a potvrzují typické jevy pro venkovské osídlení ve středověku i novověku na jihovýchodní Moravě, a to například rozsáhlé požáry, na které od 18. i po celé 19. století reagovala také legislativa ve snaze těmto jevům zabránit.

V rámci urbanismu lze pozorovat jevy, které odrážejí společenské změny. Patrné jsou změny nejen ve středověkém osídlení, ale také ve století 18. a 19, kdy je patrný nárůst počtu obyvatel. Na příkladu Vlčnova je viditelný, pro celý region jihovýchodní Moravy signifikantní, růst počtu obyvatel. Z toho pak vyplynula potřeba na tuto skutečnost reagovat, což se posléze projevilo ve stavební kultuře, např. také Vlčnova. Velmi typickým jevem, který se stavební analýzou usedlostí potvrdil, bylo dělení parcel a usedlostí. V rámci zástavby Vlčnova se promítly i další společenské změny jako také stavební boom po II. světové válce trvající do současnosti, kdy se obec nachází takřka na hranici městyse.

V budoucnu by bylo vhodné se dále věnovat se otázce prostorové distribuce tzv. hákovitého domu a zjistit tak více informací o objektech v rámci dalších sídelních celků. Bohužel to nebude snadný úkol, neboť mnoho z objektů, v minulosti typických pro dotčený region, jsou dnes již radikálně přestavěny nebo neexistují. Vzhledem k tomu, jak typický tento typ objektu je, by bylo také vhodné ověřit jeho genezi, např. i dle výskytu na jednotlivých panstvích. Kde se objevil prvotní impuls k jeho výstavbě tohoto modelu domu, by bylo možné téma k dalšímu bádání, a to i v rámci písemných pramenů. Snahou by mohlo být zjistit, jaká je prostorová distribuce hákovitého domu na panství různých majitelů.

Vlčnov se také podařilo zařadit do kontextu vesnic jihovýchodní Moravy, přičemž je nasnadě otázka, do jaké míry se také tady jedná o lidový architektonický projev. Na základě zkoumaných objektů je možné konstatovat, že sledovaná zástavba vykazuje znaky velkých, častých a hlavně unifikovaných zásahů, které definici „lidové“ architektury neodpovídají. J. Škabrada popisuje oblast jižní Moravy slovy: „*Tento region má poněkud paradoxní, dvojnásobný vztah k tradicím – zatímco způsob života vesnických komunit včetně zachovávání některých zvyků tu byl z celého našeho území narušen vlastně nejméně, je odklon od tradiční zástavby zcela nekompromisní: ve většině vesnic dnes těžko nalezneme alespoň ukázkou neporušeného průčelí, protože jsou vesměs otlučena a nahrazena typicky socialistickou sestavou tvrdé cementové omítky a trojdílných oken*“, (Škabrada 1999, 183). Totožná řešení renovací jsou obvyklá také Vlčnově jako všude

jinde; navzdory tomu patří Vlčnov k obcím, kde je tradiční architektura zachována v mimořádné míře.

Množství informací a tedy rozsah osídlení, může být zkresleno nedostatečnou archeologickou pramennou základnou; tu je však v případě Vlčnova, ale také všech dalších žijících vesnic, možné rozšířit pouze plněním zákonné povinnosti a oznamováním zásahů do země, kde se takové poznání nachází.

6. Summary

The present thesis is devoted to rural urbanism in southeastern Moravia on the example of the village of Vlčnov. The thesis consists of four parts. The introductory part outlines the history of research on village urbanism with a basic review of the literature on the topic. Furthermore, the methods of research and their application are explained. The third, main part, is devoted to the village of Vlčnov, to which the building archaeology method is applied. The introduction and outline of historical development are followed by the analysis of the archaeological material, then the analysis of traditional housing structures, both preserved and recently deserted. In order to answer the basic question, i.e. the development of the village, it was necessary to find out the dating of both the archaeological artefacts and the buildings. The fourth part of the thesis is an interpretation of the themes that emerged from the previous chapter. The contribution of the thesis consists in presenting an analysis of the development of Vlčnov, as an example of a super-large historical village, using the analysis of archaeological sources. The topic has not been addressed in the study area by the building archaeological approach so far.

7. Literatura

Anderle, J. Ježek, M. – Zavřel, J. 2000: Průzkum selské usedlosti čp. 2 v Sakách na Slánsku. Průzkumy památek 7/1, 43–67.

- Bártíková, L. 2019: Archeologické prameny k dějinám tvrze v Kurovicích. In: Tvrz Kurovice – stavební vývoj, historie a archeologie šlechtického sídla na pomezí tvrze a hradu, Kroměříž, 164–173.*
- Bártíková, L. – Bártík, J. 2019: Středověká hrnčířská pec z Uherského Brodu – Komenského ulice. Studia archaeologica Brunensia 24, 5–28.*
- Beneš, J. 2003: Rok ve Vlčnově 1945-46: národopisný dokument o životě vesnice. Vlčnov.*
- Bravenec, P. 2000: Velké požáry na Slovácku v minulosti. Malovaný kraj 36/2, 2000, 6–7.*
- Čapek, L. 2022: Nálezové kontexty středověké keramiky, jejich akvizice a problematika formativních a postdepozitních procesů. In: Vrcholně a pozdně středověká keramika v českých zemích: výroba - regionalizace - metody – interpretace, Plzeň, 170–186.*
- Čapek, L. – Procházka, R. – Sedláčková, L. – Těsnohlídková, K. 2022: Regionalizace keramiky – nástin hlavních výrobně-distribučních okruhů a jejich chronologie. In: Vrcholně a pozdně středověká keramika v českých zemích: výroba - regionalizace - metody – interpretace, Plzeň, 71–169.*
- Čoupek, L. 2013: Za vlády pánů z Kounic (1671) 1700-1848. In: Vlčnov. Dějiny slovácké obce, Vlčnov, 179–215.*
- Dejmal, M. 2012: Pyrotechnologická zařízení na předhradí hradu ve Veselí nad Moravou. Archeologia technica 23/1, 91-98.*
- Dejmal, M. – Zbranek, H. 2012: Knínice u Boskovic (okr. Blansko), intravilán městyse. Přehled výzkumů, 53/2, 148.*
- Drozda, M. 2023: Vesnická obec na Moravě mezi osvícenstvím a zrušením poddanství na příkladu privátních statků olomoucké kapituly. Brno.*
- Dohnal, M. 2003: Historická kulturní krajina v novověku. Vývoj vsí a plůžiny v Borovanech u Bechyně. Praha.*
- Dohnal, M. 2006: Vesnická sídla a kulturní krajina na Táborsku v 15. – 19. století. Praha.*
- Dohnal, M. 2013: Svědectví písemných pramenů k otázce vyměřování velkých návší na Rakovnicku. Historická demografie 39, Praha, 213-235.*
- Dohnal, M.-Škabrada, J. 2015: Utváření vesnických normových půdorysů na Olomoucku ve středověku a novověku. Český lid 102, Praha, 199 – 232.*
- Ebel, M. – Škabrada, J. 1996: Původní plánová dokumentace lidové architektury: (materiály k dějinám architektury I). Praha.*
- Erneé, M. – Stejskal, A. 2001: Kouty na Českokrumlovsku. Běžný či výjimečný model vrcholně a pozdně středověkého osídlení?. Archeologické rozhledy 53, 310 – 342.*

- Floriánová, O. – Hlavačka, P. – Káčer, J. – Kovářů, V. – Novosad, J. – Spathová, J. 2017: Lidové stavby známé neznámé: Zlínský kraj - Uherskohradištsko II. Uherské Hradiště.*
- Floriánová, O. – Kovářů, V. 2013: Vlčnov – krajina, sídlo, člověk. In: Vlčnov. Dějiny slovácké obce, Vlčnov, 123–175.*
- Fojtíková, H. 2017: Keramický soubor z tvrze Tečovice (okr. Zlín). Nepublikovaná bakalářská práce. Brno.*
- Fojtíková, H. 2021: Tvrz v Tečovicích ve světle archeologických pramenů. In: Hrady mnou spatřené: sborník příspěvků k životnímu jubileu Radima Vrly, Brno, 121–128.*
- Galuška, L. 2003: Zaniklá hrnčířská pec středověkého Veligradu-Starého Města – důsledek vpádu Matouše Čáka Trenčanského na Moravu roku 1315?. Archaeologia historica 28, 591-609.*
- Galuška, L. 2013: Vlčnov v období prvních Slovanů a Velké Moravy. In: Vlčnov. Dějiny slovácké obce, Vlčnov, 73–83.*
- Gregorová, R. 2013: Neživá příroda. In: Vlčnov. Dějiny slovácké obce, Vlčnov, 11–23.*
- Grulich, J. – Matlas, P. 2009: Hmotná kultura a projevy mentality venkovské společnosti (Jižní Čechy, 17.–18. století). Český lid 96, 1–34.*
- Goš, V. – Karel, J. 1979: Slovanské a středověké zásobnice severní Moravy. Archeologické rozhledy 31, 163–175.*
- Hron, P. 1999: Původní venkovská zástavba v oblasti Jeseníků, její zachování a rozvoj. Moravský Beroun.*
- Hůrková, L. 2020: Podoba venkovské architektury 19. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Lidová, nebo venkovská? In: Zrození lidu v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 39. ročníku mezioborového symposia k problematice 19. století Plzeň, 28. února - 2. března 2019, Plzeň, 239-247.*
- Jan, L. 2008: Proměny královské moci na Jihovýchodní Moravě v průběhu 13. století. In: Východní Morava v 10. až 14. století, Brno, 169-174.*
- Klír, T. 2023: Zánik a pustnutí venkovských sídlišť v pozdním středověku: Chebsko a Slavkovský les. Praha.*
- Kapsa, A. 2000: Rolnický dům a hospodářství č. p. 57 ve Vlčnově. Malovaný kraj, 36/1, 3.*
- Kolařík, V. – Merta, D. – Peška, M. 2015: Archeologie žijící vesnice, poznámky ke stavu a možnostem výzkumu vesnického domu v roce 2015. In: Dějiny staveb 2015. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb, Plzeň, 196 – 200.*
- Krofta, K. 1949: Dějiny selského stavu. Praha.*
- Kurial, A. – Kovářů, V. 1986: Katalog lidové architektury. Část 5., Okres Uherské Hradiště. Brno.*

- Kypta, J. – Laval, F. – Neustupný, Z. – Marešová, B. 2020:* K stavebním proměnám venkovského domu v pozdním středověku a raném novověku: příklad ze Zbečna u Křivokláta. *Archeologické rozhledy* 72, Praha, 647-648.
- Mácel, O. – Vajdiš, J. 1958:* Slovácko: architektonický vývoj vesnice. Praha.
- Matějka, F. 1984:* Lánové rejstříky hradištského kraje z let 1669-1671. Uherské Hradiště.
- Měchurová, Z. 1997:* Konůvky – zaniklá středověká ves ve Ždánickém lese. Brno.
- Mencl, V. 1980:* Lidová architektura v Československu. Praha.
- Menoušková D. – Slaviček, K. 2024:* K problematice lokálních kamnářských výrobních center jihovýchodní Moravy konce 15. století až poloviny 16. století. *Archaeologia historica*, v tisku.
- Merta D. – Kolařík, V. – Kmošek, M. 2016:* Archeologický výzkum lidových staveb – roubený dům v čisté čp. 97 v Čisté. In: *Průzkum a dokumentace památek lidové architektury, Rožnov pod Radhoštěm*, 98 – 113.
- Mitáček, J. 2013:* Historie Vlčnovska od pádu Velké Moravy do příchodu Pánů z Kunovic (1518). In: *Vlčnov. Dějiny slovácké obce, Vlčnov*, 83–116.
- Nekuda, V. – Unger, J. 1981:* Hrádky a tvrze na Moravě. Brno.
- Netolický, P. – Vařeka, P. 2015:* Odras roubené konstrukce v mazanícových otiscích. Experiment v archeologickém parku v Praze-Liboci. *Živá archeologie - REA* 17, 37 - 42.
- Neustupný, E. 2007:* Metoda archeologie. Plzeň.
- Nováček, K., 1997:* Příklad interpretace historického vývoje mikroreliefu: Bdeněves u Plzně. *Archeologické rozhledy*, Praha, 495-503.
- Nováček, K., 1997:* Archeologický výzkum žijících vesnic středověkého původu v Čechách. *Archeologie ve středních Čechách*, Praha, 429 – 444.
- Nováček, K. – Vařeka, P. 1994:* Libkovice, okr. Most – záchranný archeologický výzkum (předběžná zpráva). In: *Mediaevalia archaeologica bohemia* 1993, Praha, 223-224.
- Pavelčík, A. – Beneš, J. 1988:* Jízda králů ve Vlčnově. Vlčnov.
- Pešková, Z. 2010:* Čitelnost historické urbanistické stopy v půdorysu obce Bratronice na Kladensku. In: *Člověk, stavba a územní plánování* 4, Praha, 84-93.
- Pešková, Z. 2012:* Hodnocení historického jádra českých vesnic. Habilitační přednášky. Praha.
- Pešta, J. 2003:* Encyklopedie českých vesnic: vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách. Díl I., Střední Čechy a Praha. Praha.

- Pešta, J. 2014:* Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel. Odborné a metodické publikace. Praha.
- Plaček, M. 2001:* Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha
- Plaček, M. 2013:* Poloha a utváření obce a jejích podstatných dominant (hrádek, tvrz, kostel). In: Vlčnov. Dějiny slovácké obce, Vlčnov, 477–487.
- Popelka, P. 2011:* Od věnečku k obálence, aneb, Co kdysi znamenala svatba na Uherskobrodsku a Moravských Kopicích. Uherský Brod.
- Procházka, R. – Peška, M. 2007:* Základní rysy vývoje brněnské keramiky ve 12.-13./14. století. Přehled výzkumů 48, 143-232.
- Pajer, J. 1983:* Počátky novověké keramiky ve Strážnici. Strážnice.
- Pajer, J. 2015:* Soubor novověké keramiky ze zámku. In: Veselí nad Moravou – středověký hrad v říční nivě, Brno, 212–217.
- Petráňová, L. – Vařeka, J. 1987:* Vybavení venkovské zemědělské usedlosti v době předbělohorské (na pozadí poddanských inventářů). *Archaeologia historica*. 1987, 12/1, 277-286.
- Pohl, J. 1934-35:* Typy vesnických sídel v Čechách. *Národopisný věstník Československý* 27-28, 145.
- Pokluda, Z. 1992:* Kounicové. *Malovaný kraj* 28/6, 1992, 4-5.
- Quitt, E. 1971:* Klimatické oblasti Československa. Praha.
- Sedláčková, L. 2015:* Středověká keramika. In: Veselí nad Moravou – středověký hrad v říční nivě, Brno, 188–211.
- Scheufler, V. 1972:* Lidové hrnčířství v českých zemích. Praha.
- Snášil, R. 1982:* Keramický depot z počátku 14. století z Uherského Hradiště – Starého Města (okr. Uherské Hradiště), *Přehled výzkumů* 1980, 44–46.
- Šaurová, D., 1973a:* Typické domové půdorysy v zaniklé středověké vesnici Konůvky. *Archeologické rozhledy* XXV, 83-86.
- Škabrada, J. 1986:* Pozůstatky středověkých stavebních zvyklostí v prostorové skladbě hanáckého domu. *Archaeologia Historica* 11, 417 – 421.
- Škabrada, J. 1999:* Lidové stavby. Praha.
- Škabrada, J. 2022:* Pravidla slušného chování nové stavby na venkově. *Propamátky*, jaro 2022, 14-17.
- Škabrada, J. 2022:* Nástin vývoje vesnických půdorysů a plužin v Čechách: k výpovědní schopnosti map stabilního katastru. Brno.
- Škabrada, J. – Ebel, M. 2016:* Chalupy v Čechách na historických stavebních plánech. Praha.

Šulc, J. – Kypka, J. – Ježek, M. 2009: K hospodaření a kultuře bydlení na středočeském statku v raném novověku: příklad Trněného Újezdu (okr. Kladno). Archeologické rozhledy LXI, Praha, 697-714.

Teltschik, W. 1901: Die Gründung von Klein-Kunewald. Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 5, 285–288.

Vajdiš, J. 1966: Rymice – analýza stavebního vývoje. Nепublikovaný rukopis.

Válka, J. 1991: Dějiny Moravy. Díl 1, Středověká Morava. Brno.

Válka, J. 1995: Dějiny Moravy. Díl 2., Morava reformace, renesance a baroka. Brno.

Válka, M. 2014: Lehmbau in Mähren und seine historische Beziehungen zum Pannonischen Raum. Hliněný dům na Moravě a historické vazby k panonskému prostoru. In: Lehmbau - Tradition und Moderne: Symposium zur Vernetzung von tschechischen, österreichischen und weiteren Fachleuten": von 26. bis 28. März 2014 im Weinviertler Museumsdorf Niedersulz gemeinsam mit dem Freilichtmuseum "Museum des Dorfes Südostmährens", Atzenbrugg, 37-41.

Vařeka, J. – Frolec, V. 2007: Lidová architektura: encyklopedie. Praha.

Vařeka J. – Pražák V. 1974: K otázce vzniku úhlového domu na jižní Moravě, Jižní Morava 10, Brno, 79-87.

Vařeka, P. 2004: Archeologie středověkého domu I. Proměny vesnického obydlí v Evropě v průběhu staletí. Plzeň.

Vařeka P. – Jansa, P. – Vařeková, Z. 2021: Projekt „Komunitní archeologie ve vesnickém prostředí“ a výzkum ve Vanovicích na Boskovicku v roce 2020. Přehledy výzkumů 63, Brno, 211 – 213.

Velímský, T. 2002: Hrabišici, páni z Rýzmburka. Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska. Praha

Veselý, J. – Kypka, J. – Nachtmannová, A. 2019: Dům druhorozeného chalupnického syna v Žemličkove Lhotě na Sedlčansku. Jedinečný pohled do skrovné domácnosti z 19. století. Památky středních Čech 33/1, Praha, 1-13.

Zemek, M. – ZřídkaKdyveselý, F. – Kukulka, J. – Pavelčík, J. 1966: Vlčnov. Dějiny slovácké obce. Brno.

Zemek, M. 1992: Místopis jednotlivých obcí. In: Uherskohradištsko, Brno, 427-817.

Zemek, P. 2013: Doba reformace, protireformace a stínu tureckého půlměsíce: V časech pánů z Kunovic a po příchodu pánů z Kounic (do roku 1700). In: Vlčnov. Dějiny slovácké obce, Vlčnov, 123–175.

Zůbek, A. 2019: Mazanice – stavební materiál v brněnském prostředí: příkladová studie zpracování a analýzy souboru fragmentů vypálené mazanice z výplní suterénu VS029 na parcele domu Kobližná 4. Brno.

8. Prameny

CDB V/1. Edd. Jindřich Šebánek et Sáša Dušková, 1974, Praha 403, 600-601.

Chrástek, T.- Vašků, M. 2015: Vlčnov-Rekonstrukce vedení telekomunikačního kabelu. Hlavní křižovatka/obecní úřad. Archeologický výzkum. Rukopis, uloženo ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti.

Kuchař, Z. 2021: Vlčnov-Masarykova č. p. 742. Nálezová zpráva č. j. 858/21. Rukopis, uloženo ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti.

Kyncl, T. 2021: Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z domu čp. 121 ve Vlčnově: výzkumná zpráva. Brno.

Kyncl, T. 2023: Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z domů čp. 57, 65 a 739 ve Vlčnově: výzkumná zpráva. Brno.

Hrubý, V. – Hohmanová, - Kalousek, F. - Pavelčík, J. – Pavelčík, J. 1956: Přehled nejvýznamnějších archeologických lokalit Gottwaldovského kraje. Studie Krajského muzea v Gottwaldově a práce externích spolupracovníků, díl I. Gottwaldov. Uloženo ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti.

Pavelčík, J. 1967: Vlčnov 1967 – U nového hřiště. Rukopis, uloženo pod č.j. 92/95 ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti.

Pavelčík, J. 1967: Vlčnov 1979 – Stavba domu č. 739. Rukopis, uloženo pod č.j. 124/95 ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti.

Pavelčík, J. 1968: Vlčnov 1968 – U nové školy. Rukopis, uloženo pod č.j. 169/95 ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti.

Pavelčík, J. 1968: Vlčnov 1968 – č. p. 742. Rukopis, uloženo pod č.j. 180/95 ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti.

Pavelčík, J. 1979: Vlčnov 1979 – č. p. 736. Rukopis, uloženo pod č.j. 295/95 ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti.

Poulik, J. 1953: Dopis pro (?) Černohorského ze dne 26. 2. 1953. Rukopis, uloženo pod č.j. 331.

9. Seznam příloh

Tabulka č. 1

Tabulka č. 2

Tabulka č. 3

Tabulka č. 4

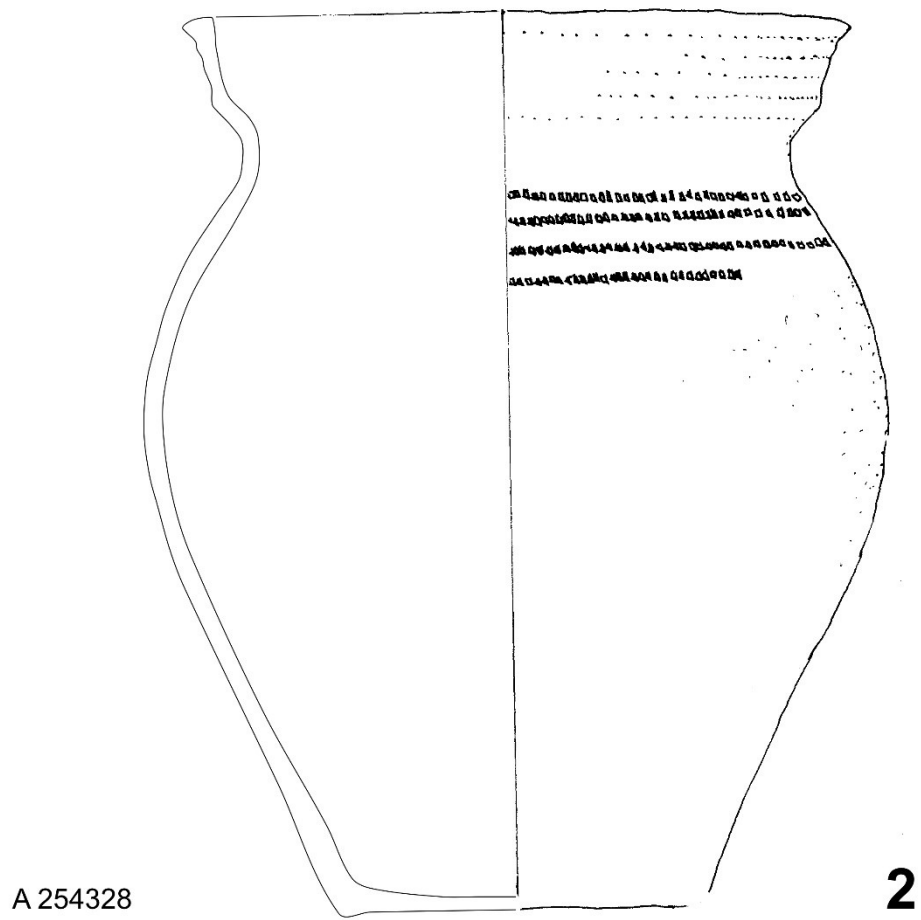
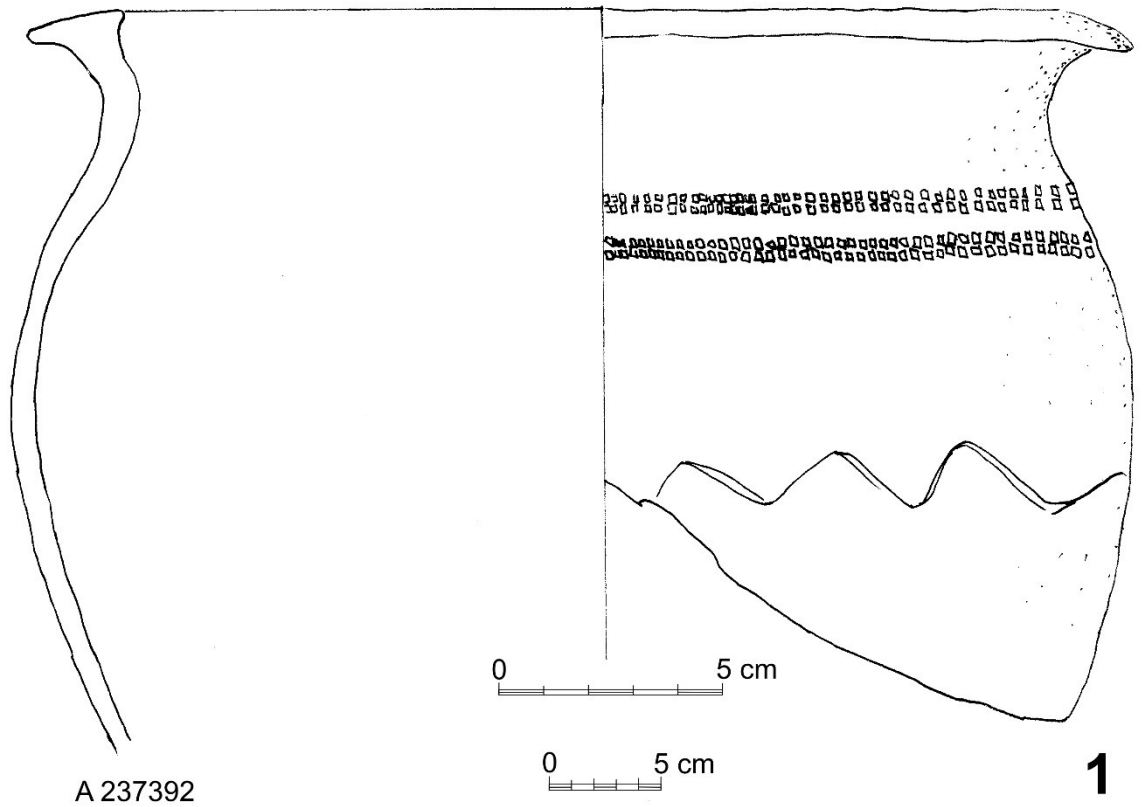
Tabulka č. 5

Tabulka č. 6

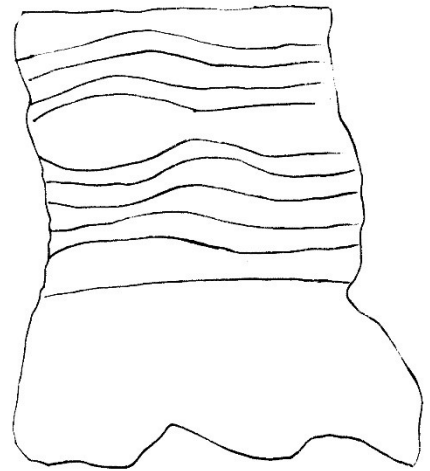
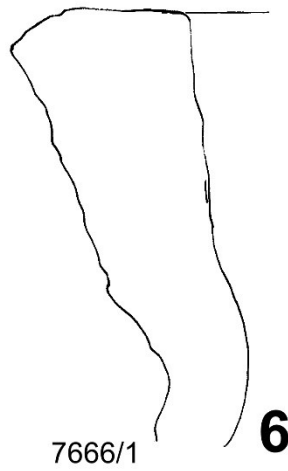
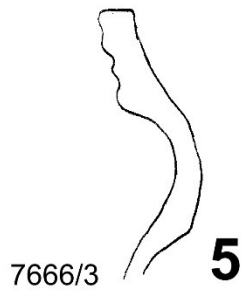
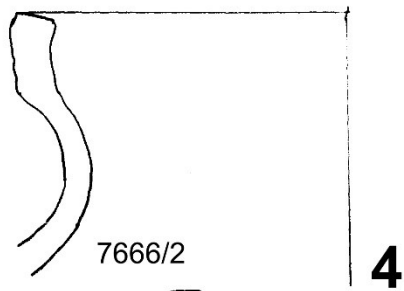
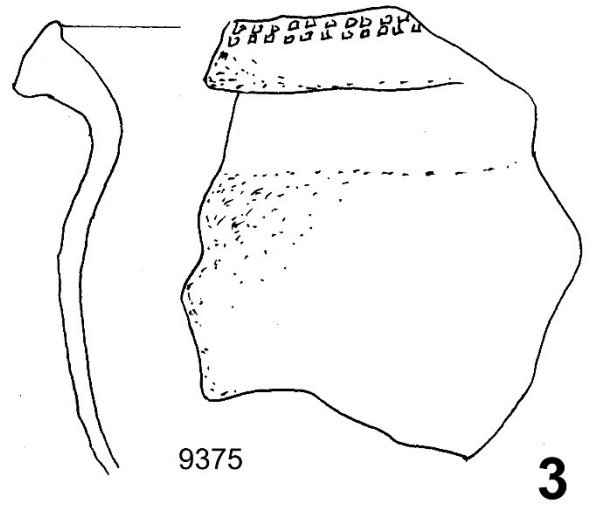
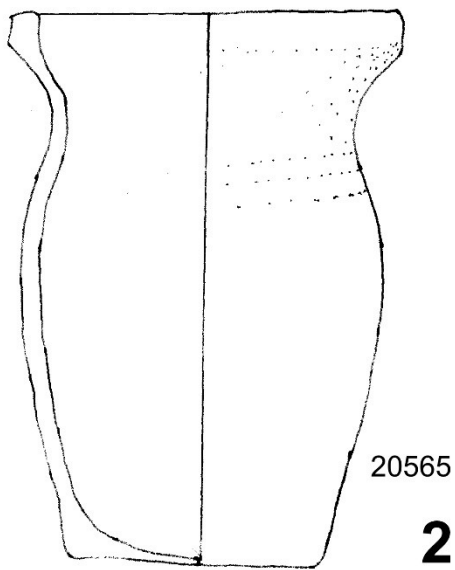
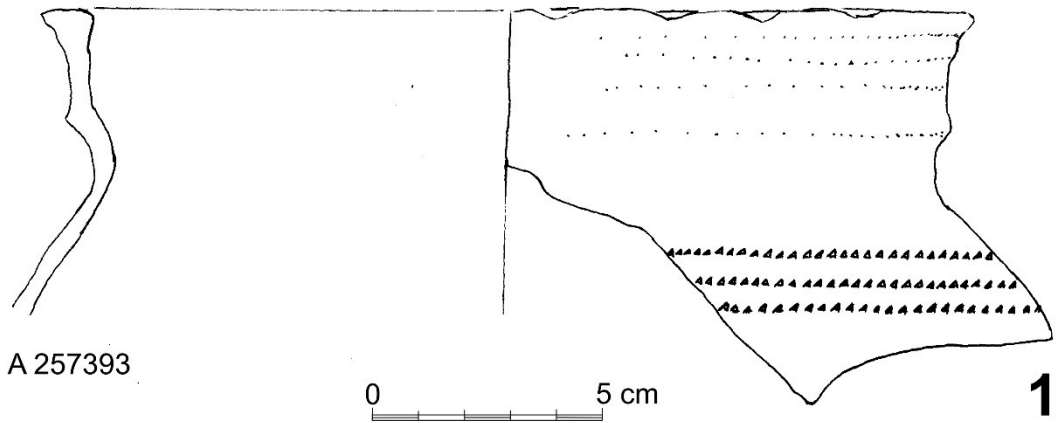
Tabulka č. 7

Tabulka č. 8
Tabulka č. 9
Tabulka č. 10
Tabulka č. 11
Fotografie č. 1
Výkres č. 1
Foto č. 2
Výkres č. 2
Foto č. 3
Výkres č. 3
Foto č. 4
Výkres č. 4
Foto č. 5
Výkres č. 5
Foto č. 6
Foto č. 7
Výkres č. 6
Foto č. 8
Výkres č. 7
Foto č. 9
Výkres č. 8
Výkres č. 9
Výkres č. 10
Mapa č. 1
Mapa č. 2
Schéma č. 1
Schéma č. 2
Schéma č. 3
Mapa č. 3

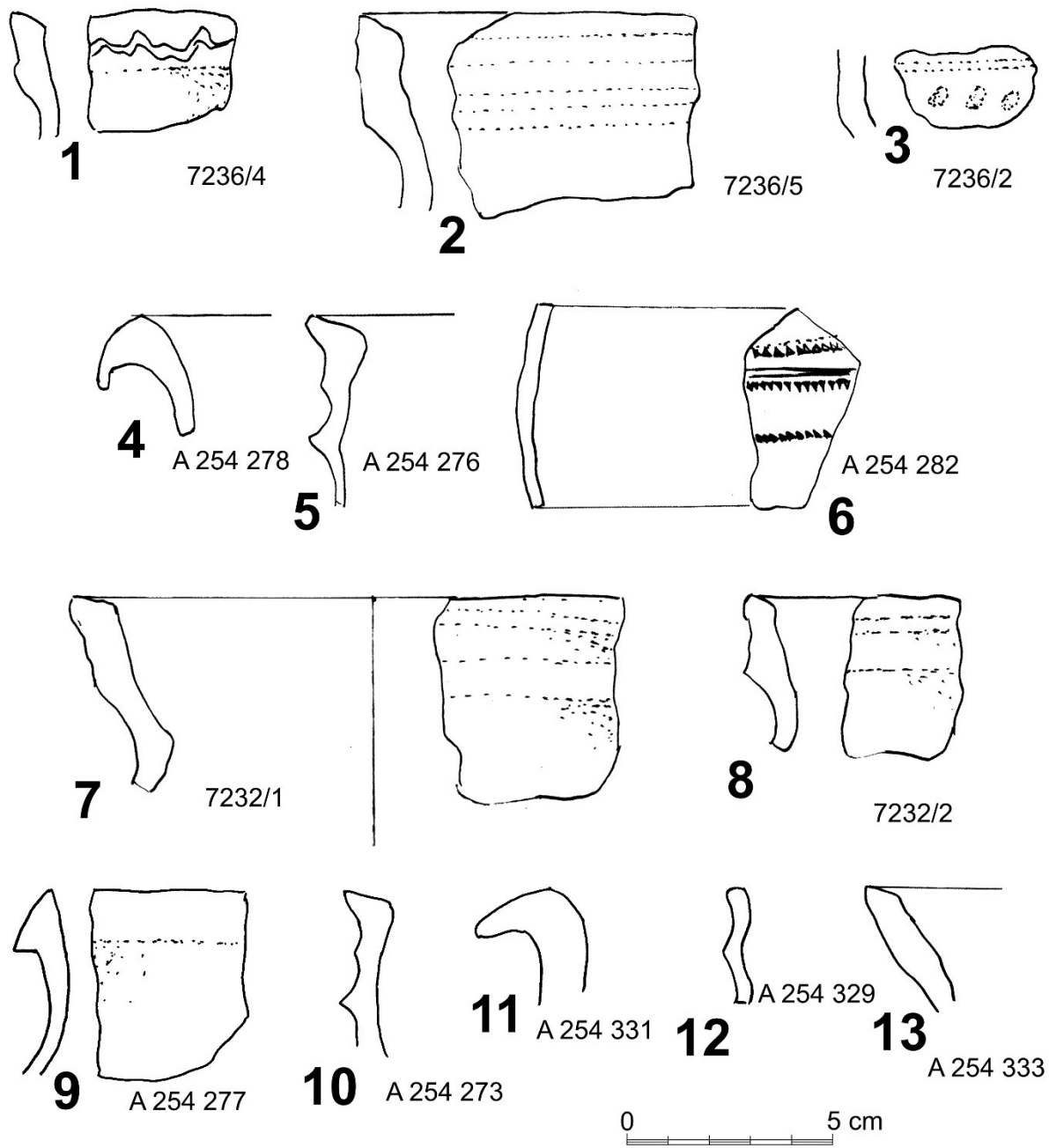
Přílohy

Tabulka. č. 1

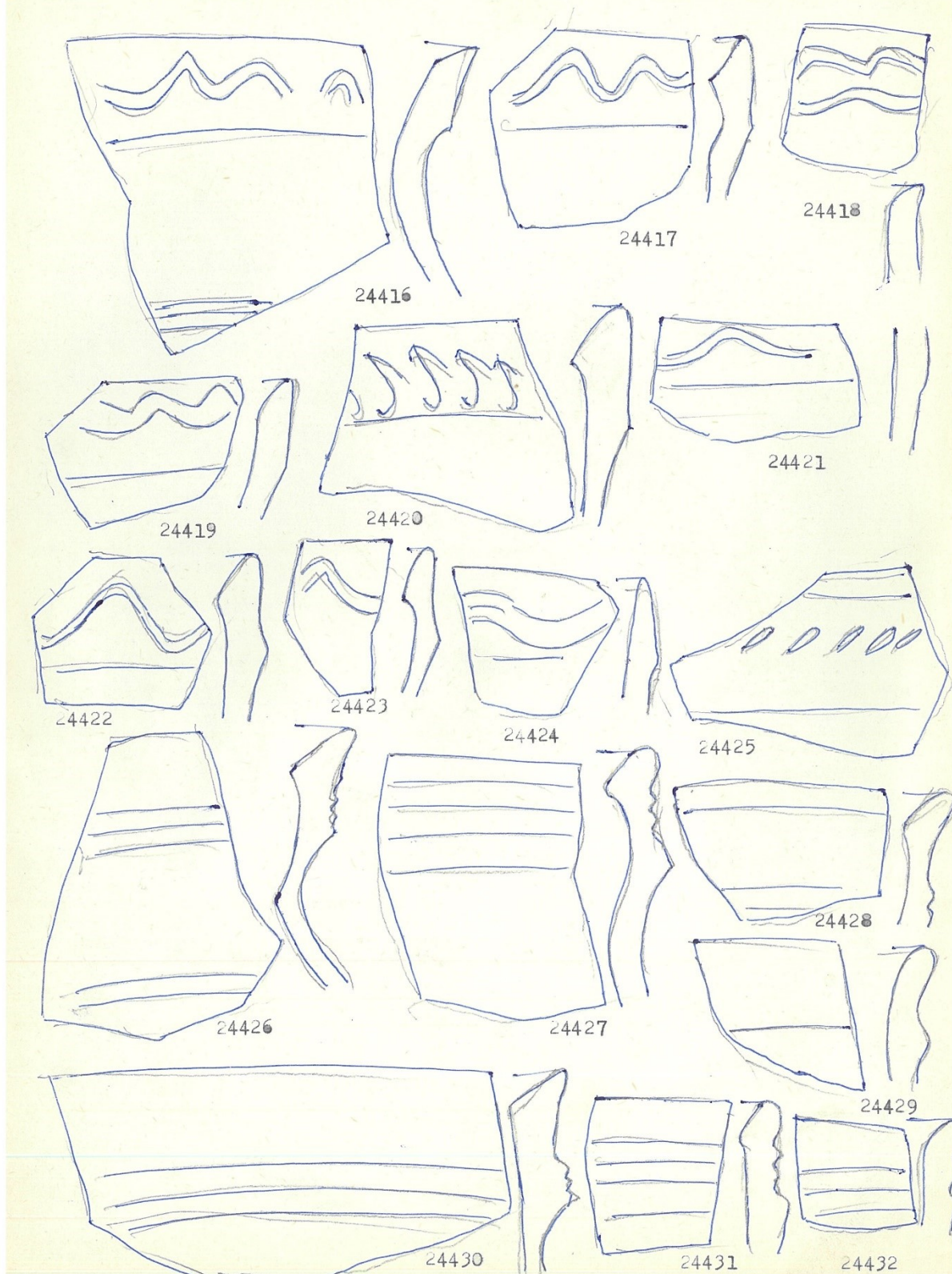

Tabulka. č. 2

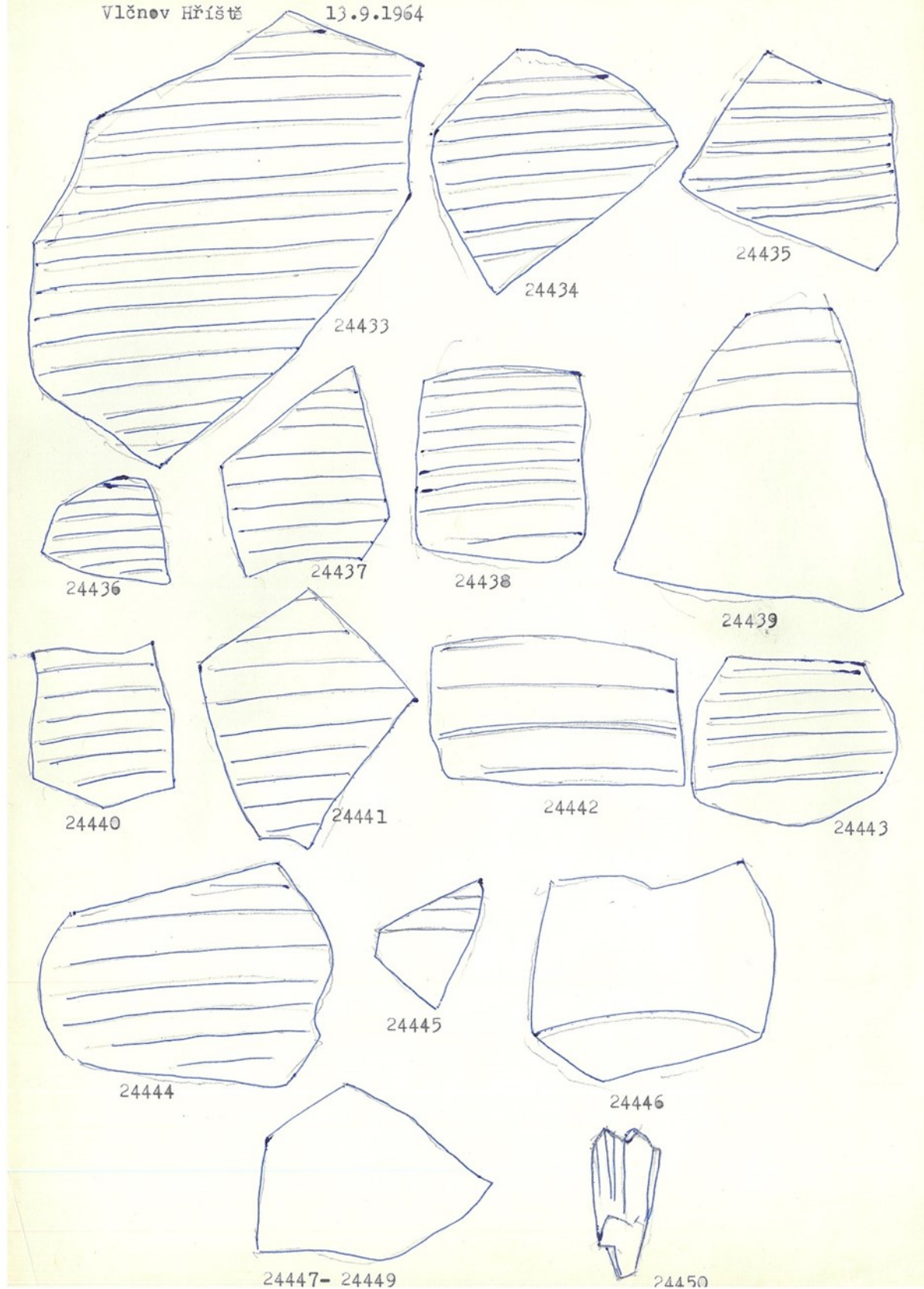
Tabulka č. 3

Vlčnov Hřiště 13.9.1964

Tabulka č. 4 (Pavelčík 1967)

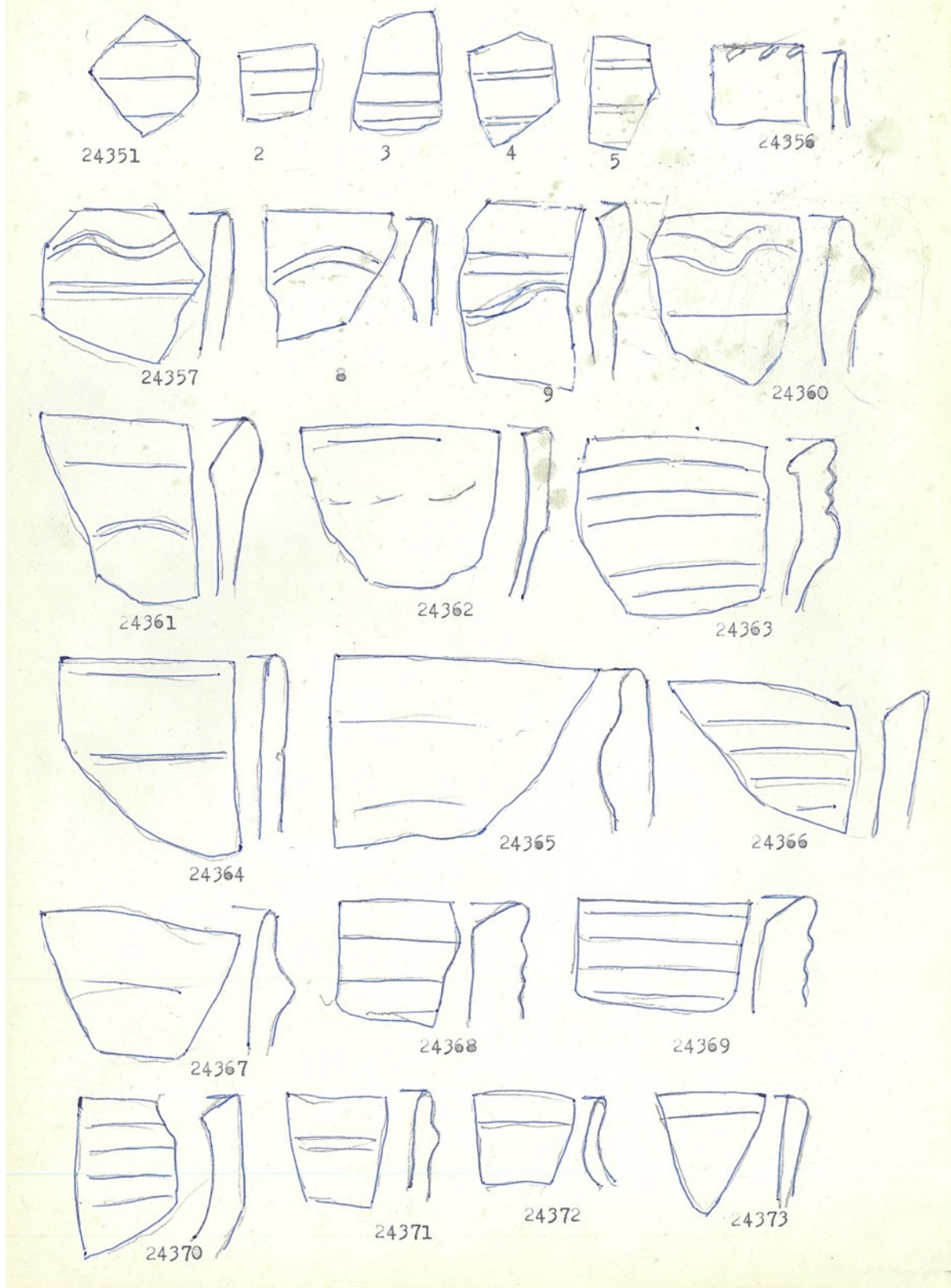
Vlčnov Hřiště 13.9.1964

Tabulka č. 5 (Pavelčík 1967)

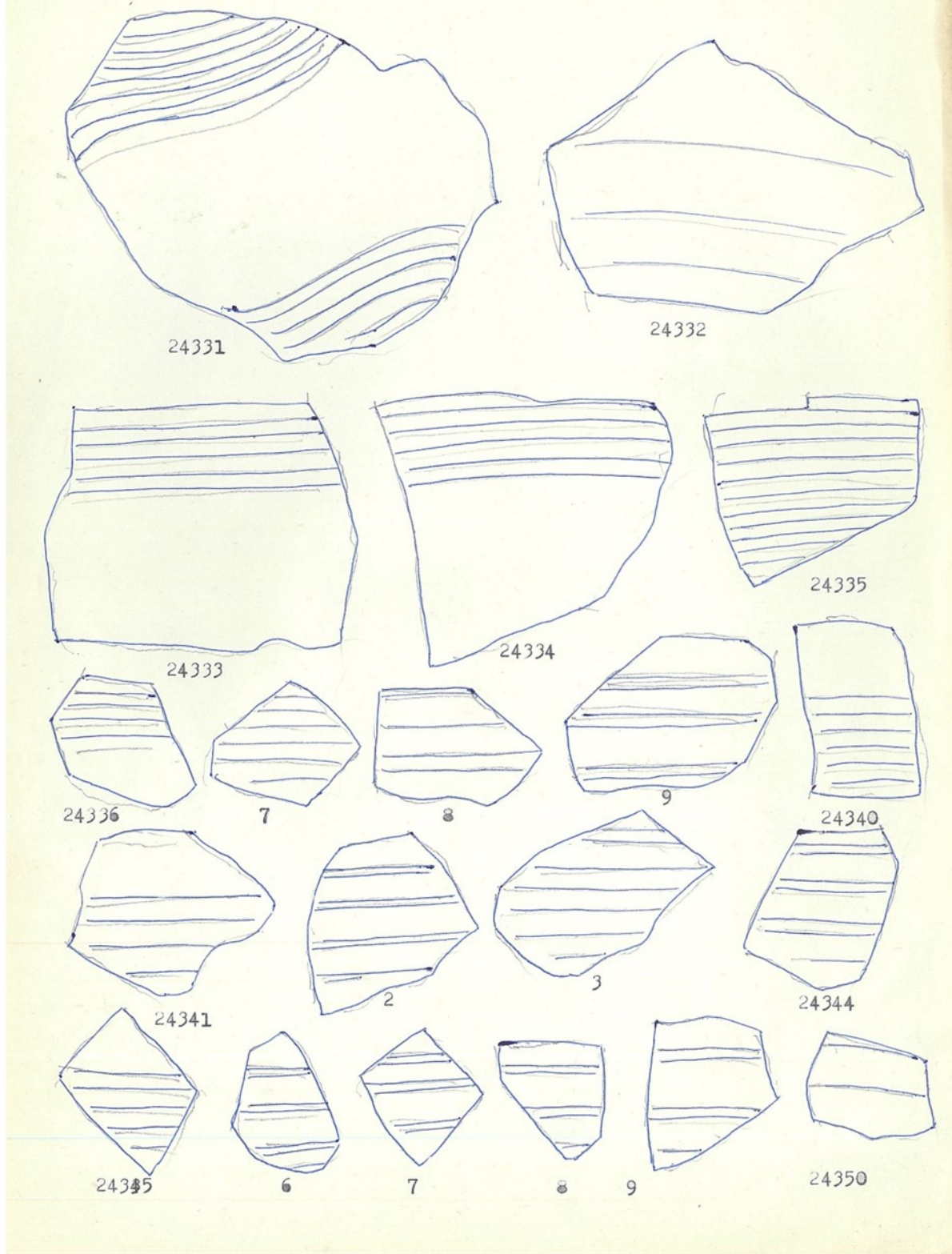

Vlčnov, U nového hřiště 28.9.1967.

Tabulka č. 6 (Pavelčík 1967)

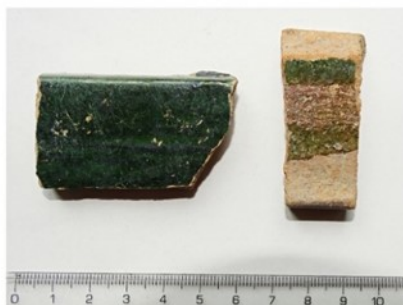
Vlčnov, U nového hřiště, 28.9.1967

Tabulka č. 7 (Pavelčík 1967)

Tabulka č. 8 – nahoře sk. 1, dole sk. 2

Tabulka č. 9: Nahoře-skupina č. 5, nahoře; skupina č. 6, vlevo dole, skupina č. 7. vpravo dole.

1

A 254 295

2

A 254 298

3

A 254 344

4

A 254 296

5

A 254 303

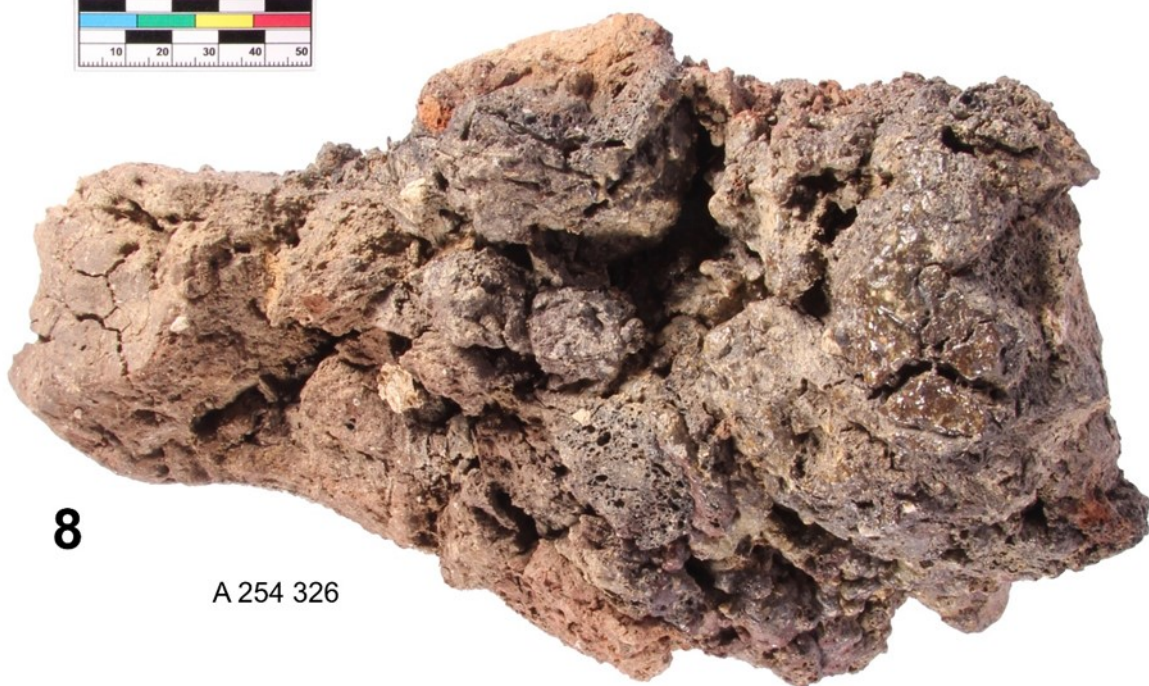
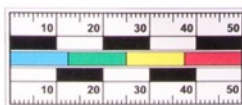
6

A 254 316

7

A 254 310

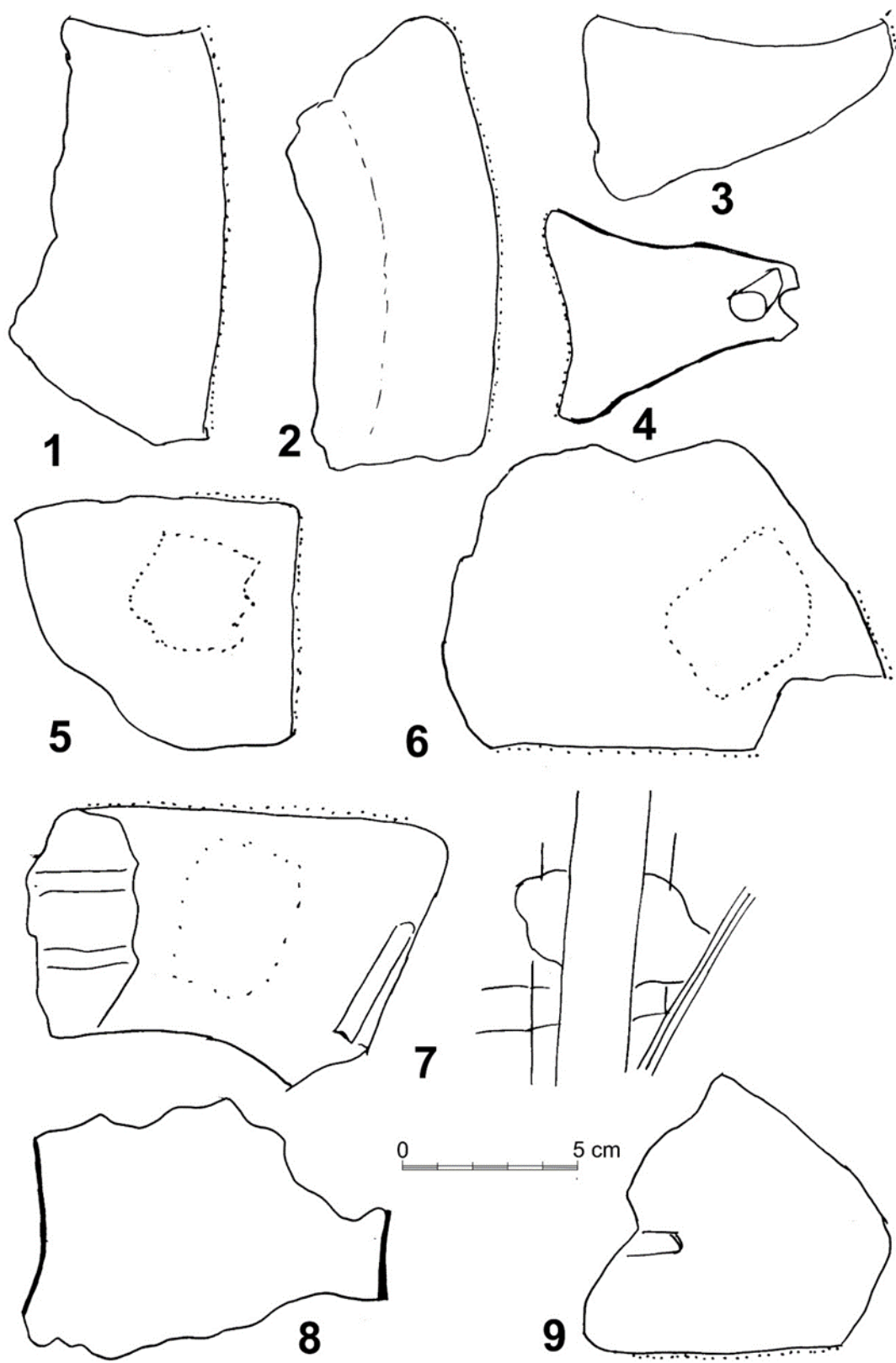

8

A 254 326

Tabulka č. 10

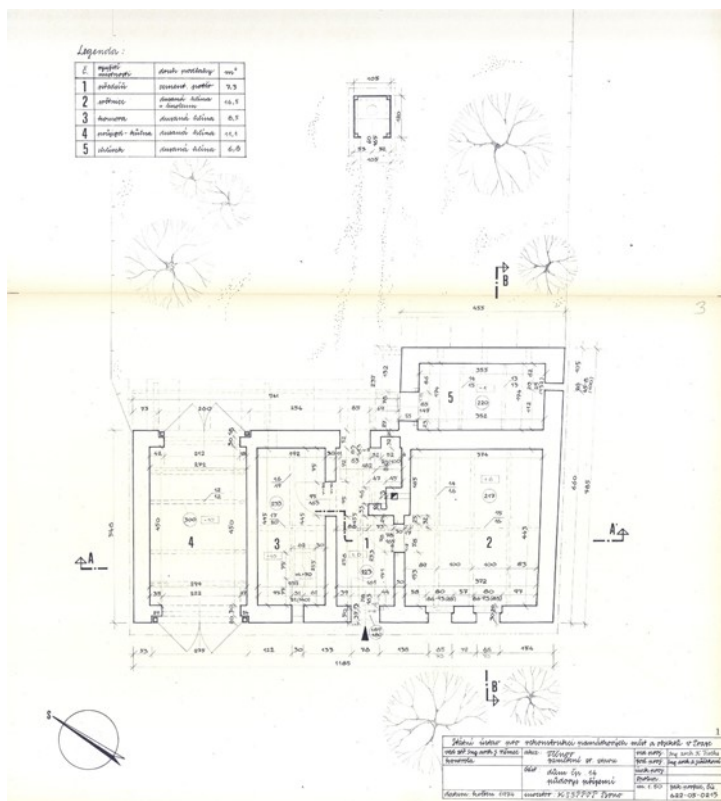
Č. 1 až 7 - keramický materiál z parcely č. p. 742, č. 8 – struska s mazanicí (foto Z. Kuchař).

Tabulka č. 11 – mazanice MAZ1-MAZ9

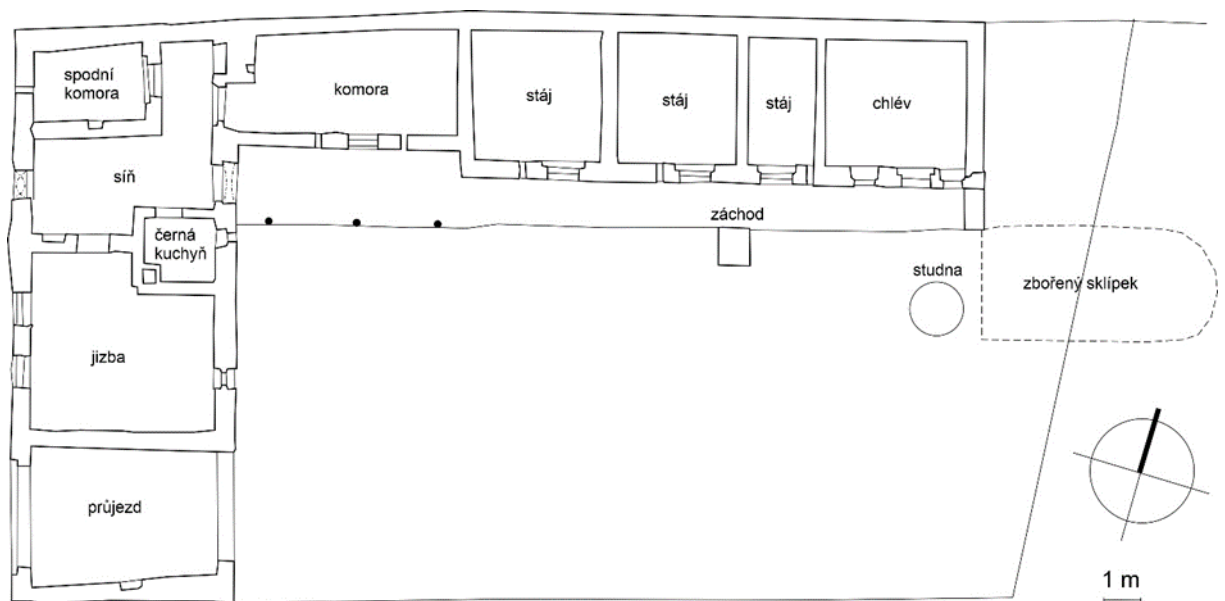
Foto č. 1: Uliční průčelí objektu č. p. 14.

Výkres č. 1.: Půdorys přízemí objektu č. p. 14 (zaměřeno SÚRPMO, uloženo NPÚ, ÚOP Brno).

Foto č. 2: Uliční průčelí objektu č. p. 49.

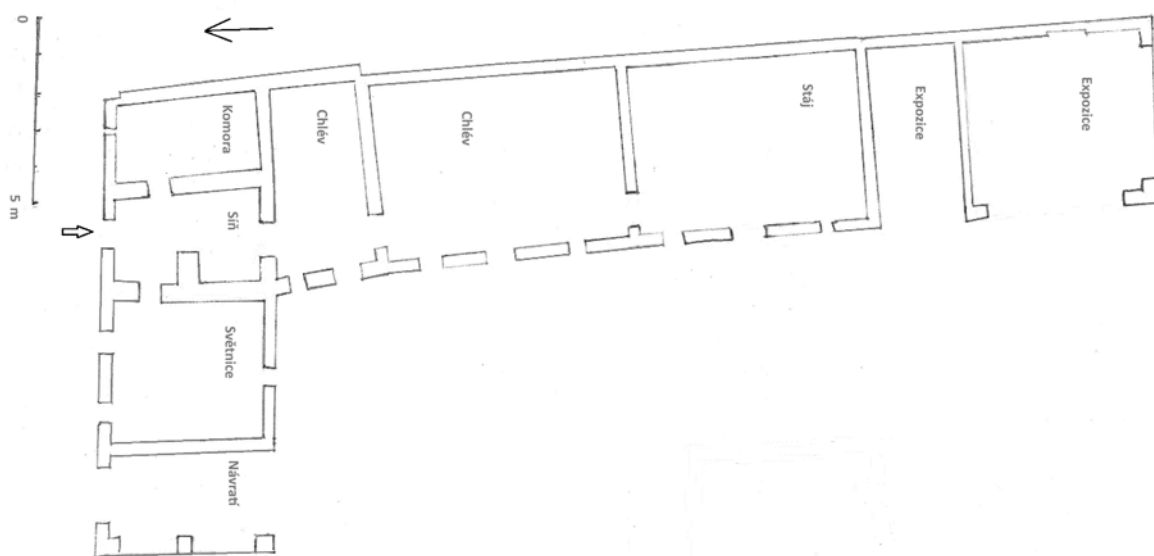

Výkres č. 2: Půdorys přízemí objektu č. p. 49 (zaměřila E. Vlčková).

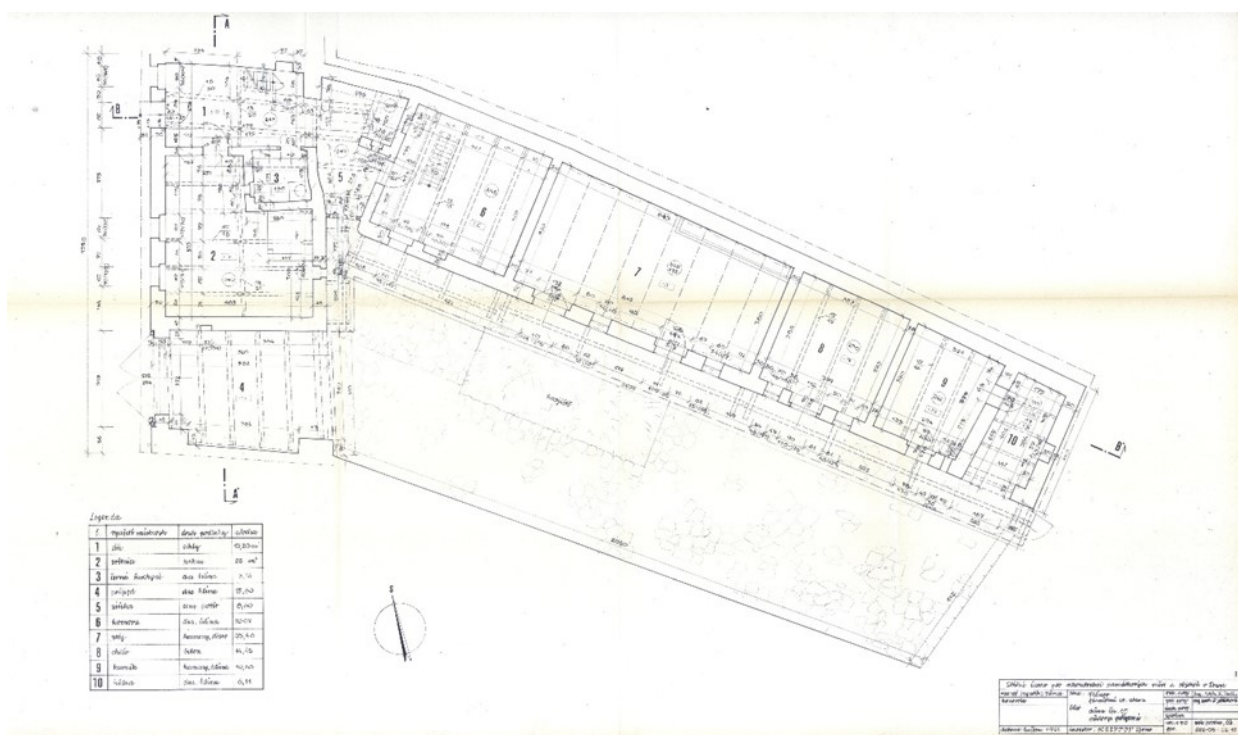
Foto č. 3: Uliční průčelí objektu č. p. 57.

Výkres č. 3: Schématický půdorys přízemí objektu č. p. 57.

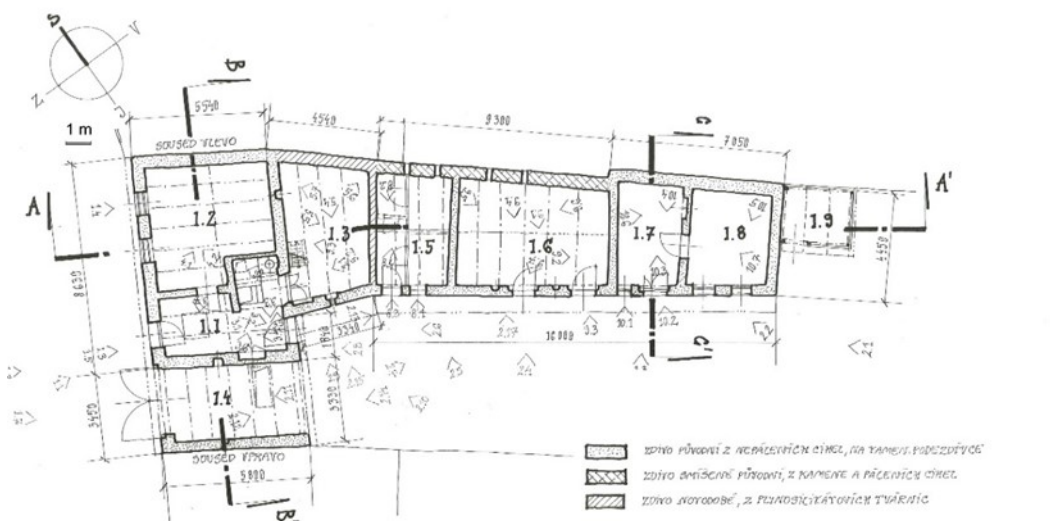
Foto č. 4: Uliční průčelí objektu č. p. 65.

Výkres č. 4: Půdorys přízemí objektu č. p. 65 (zaměřeno SÚRPMO, uloženo NPÚ, ÚOP Brno).

Foto č. 5: Uliční průčelí objektu č. p. 69.

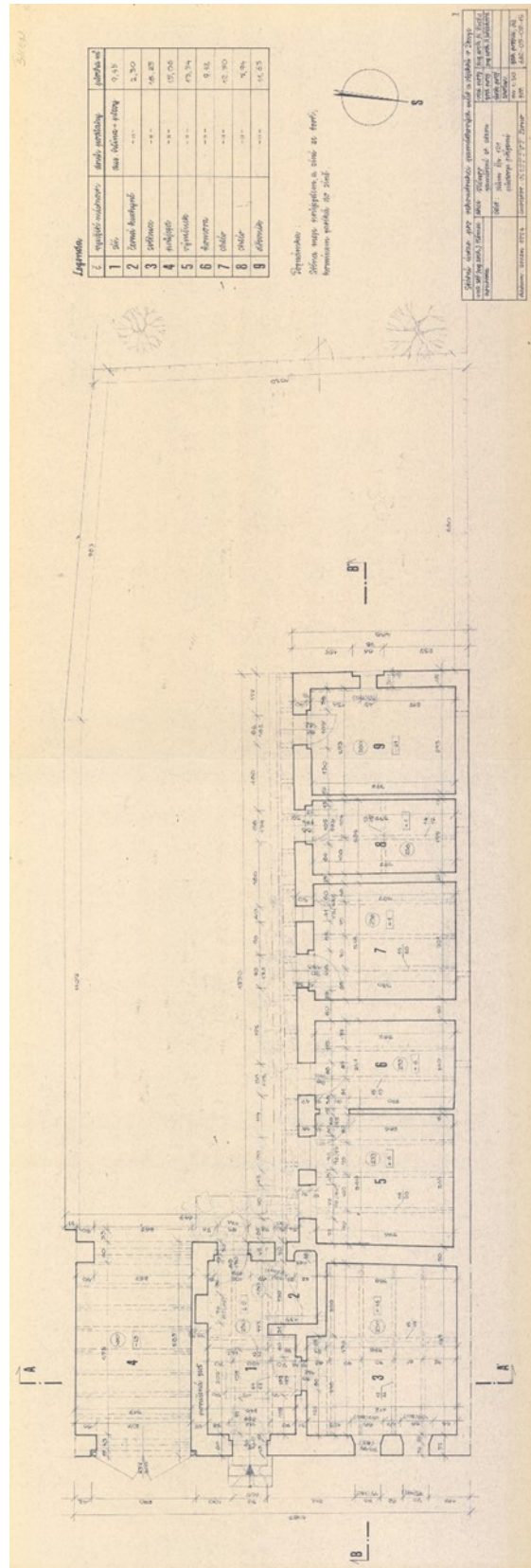
Výkres č. 5: Půdorys přízemí č. p. 69 (zaměřila E. Vlčková).

Foto č. 6: Uliční průčelí objektu č. p. 121.

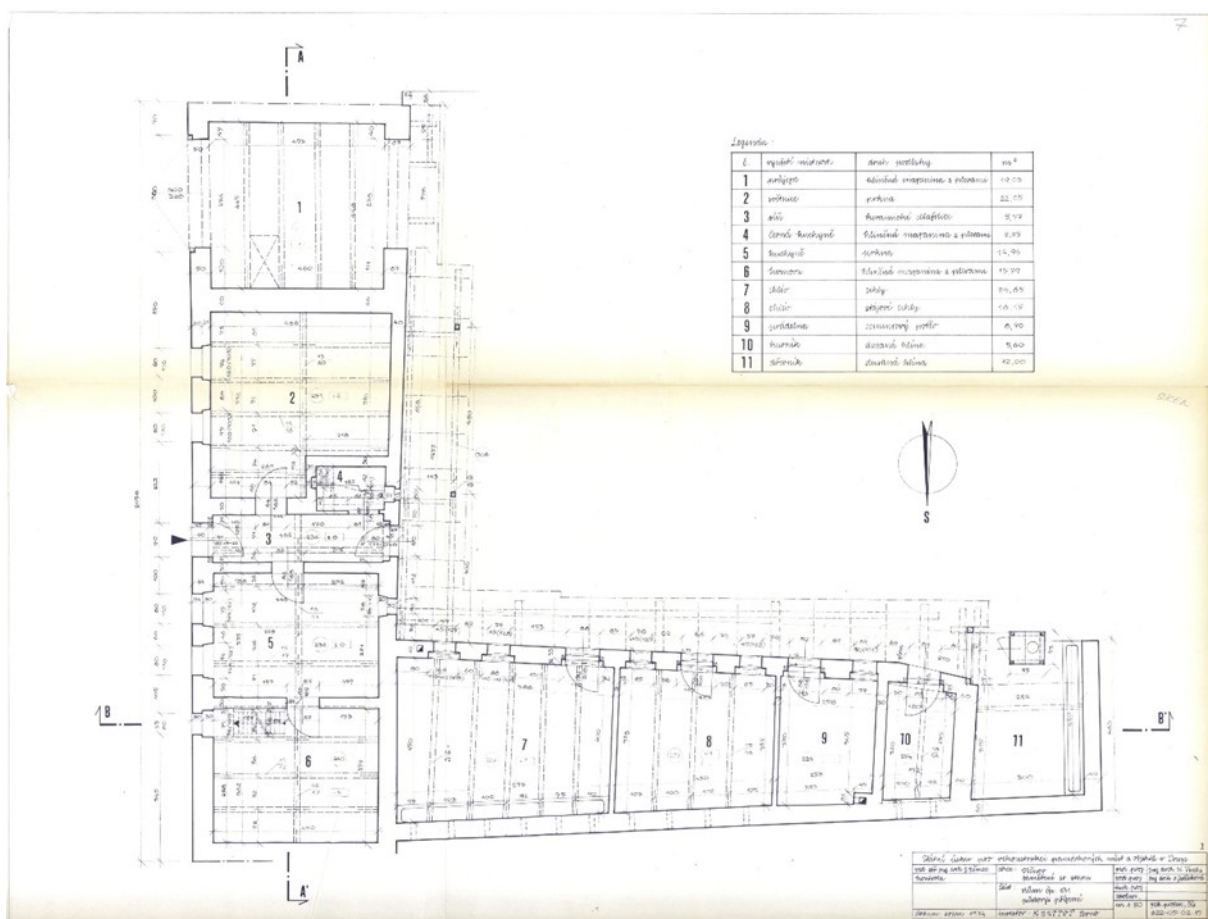
Foto č. 7: Sklepní prostora objektu č. p. 121, pohled na západní stěnu.

Výkres č. 6: Půdorys přízemí č. p. 121 (zaměřeno SÚRPMO, uloženo NPÚ, ÚOP Brno).

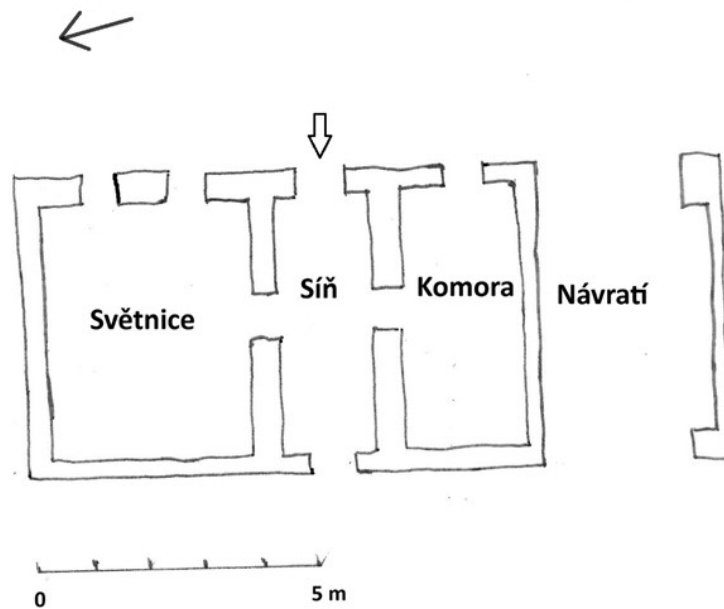
Foto č. 8: Uliční průčelí č. p. 131.

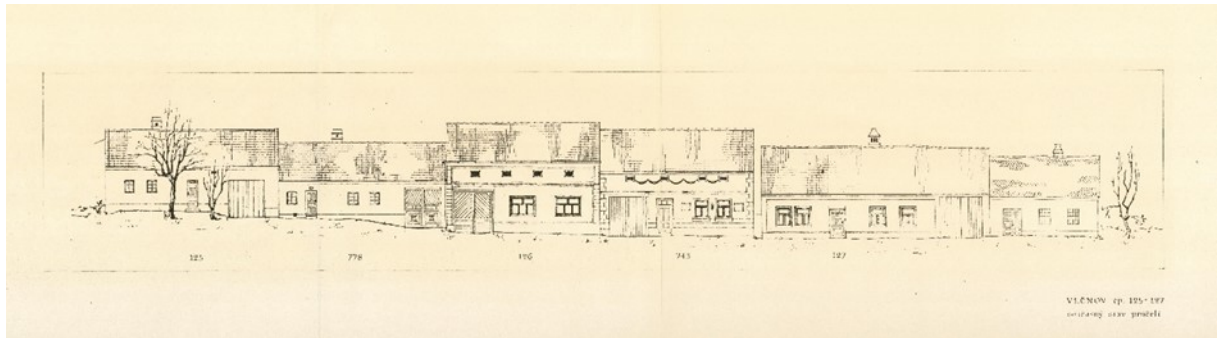
Výkres č. 7: Půdorys přízemí č. p. 131 (zaměřeno SÚRPMO, uloženo NPÚ, ÚOP Brno).

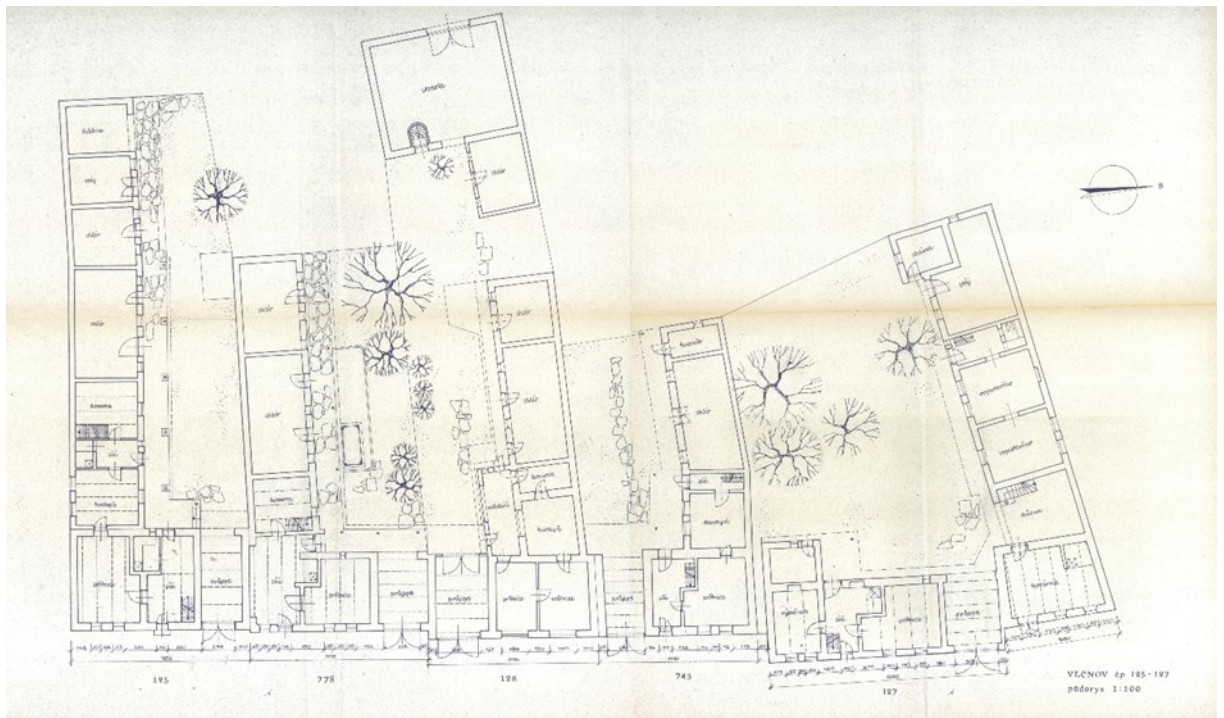
Foto č. 9: Uliční průčelí objektu č. p. 739.

Výkres č. 8: Schématický půdorys č. p. 739.

Výkres č. 9: Kresba průčelí objektů 125, 778, 126, 743, 127 a 780 (zaměřeno SÚRPMO, uloženo NPÚ, ÚOP Brno).

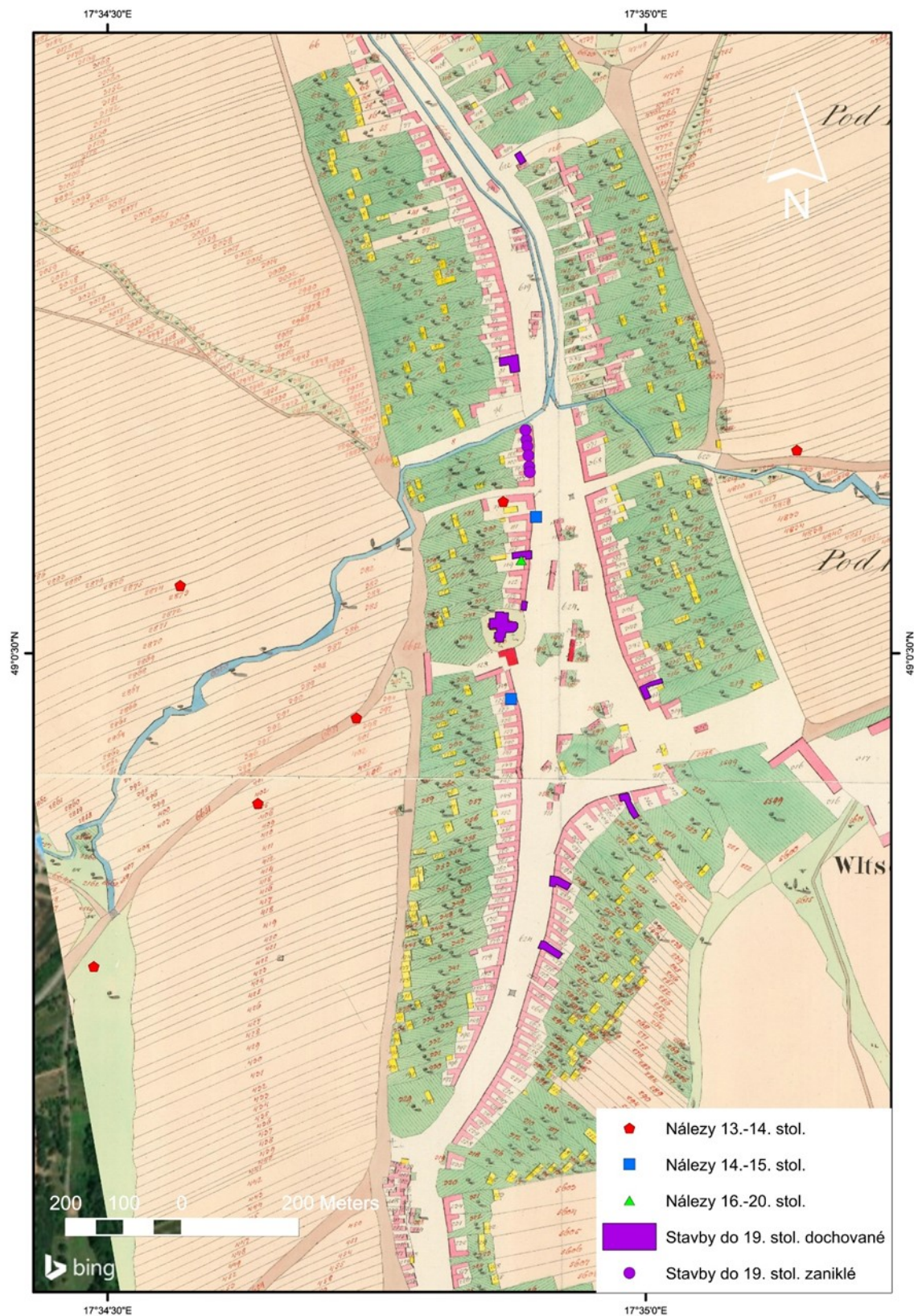

Výkres č. 10: Půdorys přízemí č. p. 125, 778, 126, 743, 127 a 780 (zaměřeno SÚRPMO, uloženo NPÚ, ÚOP Brno).

Mapa č. 1: Výřez z mapového listu I. vojenského mapování.

Mapa č. 2: Vyznačení archeologických nálezů a analyzovaných objektů na mapě stabilního katastru.

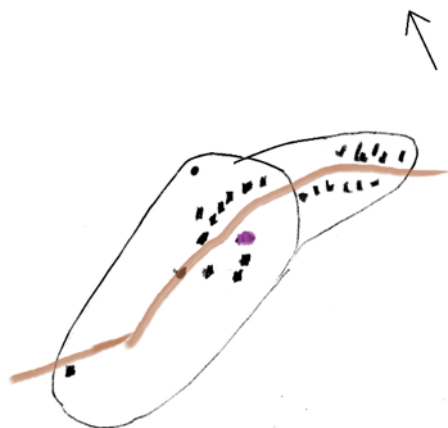

Schéma č. 1: Náčrt polygonu hypotetického osídlení Vlčnova v období středověku.

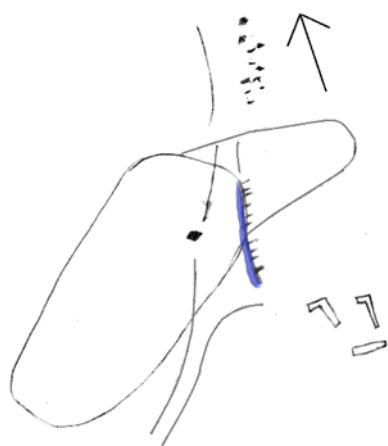

Schéma č. 2: Náčrt polygonu s vyznačením hypotetického středověkého osídlení, část Rybáře vyznačena modře.

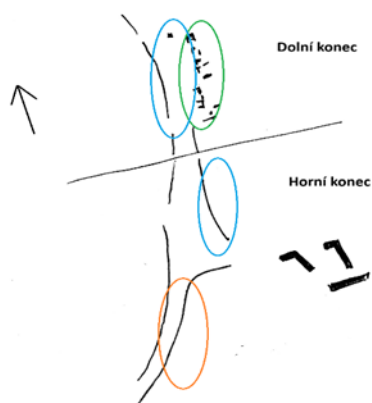

Schéma č. 3: Náčrt s vyznačením tzv. horního a dolního konce včetně oblasti velkého požáru po roce 1800 (vyznačeno oranžově), zaplavených částí (modře) a částí „Ploty“ (zeleně).

Mapa č. 3: Orientační srovnání velikosti vesnice Kněžves na Rakovnicku a Vlčnova na mapách stabilního katastru.